

หนังสือและสื่อเทคโนโลยี

เพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือและสื่อเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

วันที่ 12 มิ.ย. 2545
เลขทะเบียน ๗ 03388 (ค.1)
เลขเรียกหนังสือ ๗.070.1

ด. 546 ๗

คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ที่ระลึกงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๕

วันที่ ๒๘ มีนาคม - ๖ เมษายน ๒๕๔๐

หนังสือและสื่อเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

© กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๐

จำนวนพิมพ์ ๒๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN 974-268-4502

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

นายสมมาตร มีศิลป์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

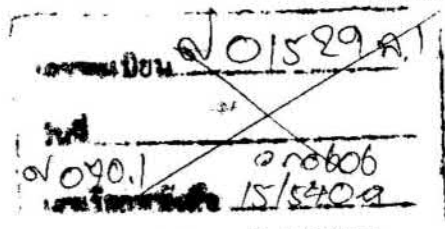
๐๗๐.๑ กรมวิชาการ.

หนังสือและสื่อเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ /

กรมวิชาการ.-- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.

๑๓๘ หน้า : ภาพประกอบ ; ๒๖ ซม.

๑. หนังสือ. ๒. สื่อเทคโนโลยี. ๓. ชื่อเรื่อง.

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการ และคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ได้ร่วมกันจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๕ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ขึ้น ระหว่างวันที่ ๒๘ มีนาคม ถึง ๖ เมษายน ๒๕๔๐ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต และเผยแพร่หนังสือให้กว้างขวาง ซึ่งจะยังประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนเพิ่มพูนนิสัยรักการอ่านของเด็ก เยาวชน และประชาชนในประเทศ สำหรับปีนี้ได้กำหนดจุดเน้นของงานในเรื่องหนังสือและสื่อเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมุ่งหวังให้ประชาชนทุกคนมีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ และมีโอกาสในการพัฒนาสังคมให้ก้าวสู่ยุคใหม่อย่างมั่นคงและก้าวหน้า ความเจริญก้าวหน้าของโลกต่อไป

หนังสือและสื่อเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เล่มนี้ จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่ไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษาและห้องสมุดทั่วประเทศ เพื่อให้ความรู้และแนวคิดโดยเฉพาะครูผู้สอนที่จะนำไปพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับยุคสมัย พร้อมกันนั้นจะแจกเผยแพร่แก่ผู้สนใจเพื่อเป็นที่ระลึกในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๕ ด้วย เนื้อหาของหนังสือประกอบด้วย บทความที่มีคุณค่าและสาระประโยชน์ อาทิ บทความเรื่อง หนังสือและสื่อเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ในหลวงกับคอมพิวเตอร์ การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ ปฏิรูปการศึกษา : หนทางสู่อนาคตของความเข้มแข็ง แนวทางพัฒนาการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ คอมพิวเตอร์กับชีวิต ในทศวรรษหน้า ภาษากับสังคม ภาษาไทยในกระแสการพัฒนาให้ทันสมัย : ความมั่งคั่งหรือความวิบัติ หนังสือดีเด่น ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๙

กรมวิชาการขอขอบคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาอนุญาตให้นำบทความที่มีคุณค่ามารวบรวมพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างให้เยาวชน ครู อาจารย์และประชาชนทั่วไป ได้รับความรู้ แนวคิดอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๐
๐๑๖

(นายอำรุง จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

๕ มีนาคม ๒๕๔๐

สารบัญ

หน้า

* หนังสือและสื่อเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้.....	๑
ศ.คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต	
* ในหลวงกับคอมพิวเตอร์.....	๕
สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ	
* การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ.....	๑๓
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)	
* สส. ก่อเกิดภาษาไทย.....	๓๘
ศ.ฐะปะนีย์ นาครทรรพ	
* ปฏิรูปการศึกษาไทย : หนทางสู่อนาคตของความเข้มแข็ง.....	๔๔
นางนวล	
* แนวทางพัฒนาการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ.....	๕๑
มนู อรดีดลเชษฐ์	
* คอมพิวเตอร์กับชีวิตในทศวรรษหน้า.....	๖๗
ดร.ปัญญา เปรมปรีดิ์	
* ภาษากับสังคม.....	๗๖
ประพจน์ อัครวิรุฬหาร	
* ภาษาไทยในกระแสการพัฒนาให้ทันสมัย : ความมั่งคั่ง หรือความวิบัติ.....	๙๓
วิพุธ โสภวงศ์	
* หนังสือดีเด่น ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๙.....	๑๑๕
นวกรณ์ ชังบุคตา และคณะ	

หนังสือและสื่อเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้

ศ.คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต^๑

สังคมแห่งการเรียนรู้ คือ สังคมที่ประกอบด้วยบุคคลที่ตระหนักในความจำเป็น และความสำคัญของการเรียนรู้ เพื่อดำรงชีวิตในสังคมได้ดี มีคุณภาพ และมีส่วนร่วมในการจรรโลงความผาสุก และความเจริญของสังคม

สังคมแห่งการเรียนรู้ คือ สังคมที่ประกอบด้วยบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย ในการแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ รวบรวมแหล่งความรู้ทางวิชาการ ข้อมูล ข่าวสาร วิเคราะห์ความเชื่อถือได้ ความทันสมัยและความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการให้รู้แจ้งเห็นจริง ก่อนตัดสินใจพูดหรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

สังคมแห่งการเรียนรู้ คือ สังคมที่ประกอบด้วยผู้ทรงปัญญา ความรู้ ประสบการณ์อันมีคุณค่าและเกื้อกูลต่อคุณธรรม จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งความสามารถในการแสดงออก ซึ่งสติปัญญา ความรู้ ประสบการณ์ และความคิด โดยเฉพาะด้วยการใช้สัญลักษณ์ตัวอักษร เครื่องแทนภาษา เพื่อบันทึกและเผยแพร่สู่ผู้อื่น โดยมีมุ่งหวังจะให้ผู้อื่นนำไปคิด และใช้ประโยชน์ตามต้องการ

.....

^๑ อ.บ., M.A. (Library Science) Cert. of Teaching Methods of Librarianship, ศศ.ด. กิตติมศักดิ์ (บรรณารักษศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ข้าราชการบำนาญ อดีตผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ และอดีตรองอธิบดีกรมศิลปากร กิตติเมธี และประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สังคมแห่งการเรียนรู้ คือ สังคมที่มีระบบจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลิตแหล่งความรู้อันได้แก่หนังสือและสื่อเทคโนโลยีต่างๆ กระจายแหล่งความรู้สู่บุคคลในสังคม โดยระบบธุรกิจการค้า และโดยบริการห้องสมุดและที่อ่านหนังสือ ซึ่งเป็นบริการทางวิชาการของรัฐให้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิ์ และหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญในการได้รับความรู้ ข้อมูล ข่าวสารโดยวิธีการต่างๆ ทั้งนี้รวมความพยายามของรัฐในการสร้างเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อแสวงหาความรู้ และนำความรู้ไปทำประโยชน์แก่ตนและสังคม

ในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ หลายฝ่ายต้องร่วมมือกัน

ก. รัฐบาล และส่วนราชการต่าง ๆ

รัฐบาลต้องมีความจริงจัง และมุ่งมั่นในการสร้างและส่งเสริมกลไกเพื่อการเรียนรู้ให้ครบถ้วน จัดสรรงบประมาณและบุคลากรที่ดำเนินการนี้ให้เพียงพอ ออกกฎหมาย และปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ให้เกื้อกูลการพัฒนา ขจัดอุปสรรค และขั้นตอนในการดำเนินงาน สร้างองค์การกลางของรัฐเพื่อการประสานงาน และเพิ่มพูนประสิทธิภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข. สิ่งที่เป็นภารกิจของรัฐ - ตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยการให้การศึกษาแก่ประชาชน และในการให้เสรีภาพของการเข้าถึงแหล่งความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร คือ

๑. ในการปฏิรูปการศึกษา ให้ปฏิรูปวิธีการเรียนการสอน โดยมุ่งแนะนำให้แก่นักเรียนรู้จักใช้หนังสือ และสื่ออื่นๆ เพื่อการเรียนรู้มากกว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ จุดมุ่งหมายประการหนึ่งในหลักสูตร คือ สร้างนิสัยรักการอ่าน และการค้นคว้าด้วยตนเองนั้น ควรดูแลให้เป็นจริงและเป็นปัจจุบัน ควรรื้อฟื้นวิชาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ คือ ทักษะการอ่านหนังสือ และการใช้ห้องสมุดตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ที่มีอยู่ในหลักสูตรการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ แล้วยกเลิกการเป็นรายวิชา ในหลักสูตร

แก้ไข เพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๓๓ นั้น ควรนำมาใช้ใหม่ ทักษะที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ คือ ทักษะแห่งการอ่านหนังสือเป็น และใช้ห้องสมุดเป็น มิใช่จำกัดอยู่เฉพาะทักษะการใช้ภาษาเท่านั้น เครื่องมือในการเข้าถึงเนื้อหาสาระในหนังสือมีมาก โดยเฉพาะสื่อสมัยใหม่ ซึ่งนักเรียนต้องใช้ให้เป็น

๒. ในการสร้างและสนับสนุนแหล่งรวมความรู้ที่จำเป็นแก่ชีวิตประจำวัน ซึ่งรวมการศึกษาเล่าเรียนนั้น มีหลากหลาย มีหลายอย่างซึ่งไม่อาจบรรจุไว้ในหลักสูตร และหนังสือเรียนได้ทั้งหมด แต่นักเรียน (รวมทั้งนักศึกษาผู้ใหญ่ตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน) ต้องเรียนรู้ ต้องได้ข้อมูลที่ชัดเจน ครบถ้วนและทันสมัยเพื่อการตัดสินใจที่ถูกต้อง หนังสือและสื่อที่เกี่ยวกับความรู้เหล่านี้ จึงเป็นสิ่งจำเป็น ยากที่บุคคลแต่ละคนจะซื้อหามาเป็นของตัวเองได้ทั้งหลาย รัฐจึงสมควรสร้างห้องสมุด ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมหนังสือให้มากเพียงพอ โดยเฉพาะ ห้องสมุดในระดับประถมศึกษา ห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดเฉพาะวิชาสำหรับข้าราชการผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารที่ต้องใช้ความรู้ และข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

๓. ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตหนังสือที่มีคุณภาพในวิชาต่างๆ ครอบคลุมเรื่องตามหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ และทุกเรื่องที่ประชาชนรวมทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารหน่วยงานทุกแห่งจำเป็นต้องทราบโดยเฉพาะหนังสือที่ต้องลงทุนสูง และผู้อ่านจำกัด รัฐควรผลิตเอง ดังที่ได้ดำเนินการอยู่ในส่วนราชการต่างๆ ซึ่งกระจัดกระจายกัน ไม่มีแผนงานรวมที่จะเห็นภาพว่า หน่วยงานการไหนผลิตหนังสืออะไรบ้าง ไม่มีการควบคุมทางบรรณานุกรม คือ รายชื่อหนังสือซึ่งแต่ละหน่วยงานผลิต ผู้ประสงค์จะได้หนังสือ ไม่มีโอกาสทราบหรือได้อ่าน ควรส่งเสริมภาคเอกชนให้ผลิตหนังสือที่มีคุณภาพ โดยจัดสรรงบประมาณซื้อหนังสือให้ห้องสมุดต่างๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นหน่วยงานของรัฐ

๔. สนับสนุนแหล่งรวมหนังสือที่ผลิตในประเทศ คือ หอสมุดแห่งชาติ ให้สามารถทำหน้าที่โดยสมบูรณ์ แก้ไขพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ให้มีผลในการเร่งรัดให้ผู้ผลิตหนังสือส่งหนังสือที่ตีพิมพ์ทุกเล่มให้แก่หอสมุดแห่งชาติ ส่งเสริมให้หอสมุดแห่งชาติสามารถจัดทำบรรณานุกรมแห่งชาติได้อย่างสม่ำเสมอ ครบถ้วนและได้ใช้เทคโนโลยีทันสมัยเผยแพร่อย่างกว้างขวาง

๕. จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการฝึกอบรมหรือให้เงินอุดหนุน สมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ให้ดำเนินการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาหนังสือดังที่ระบุไว้ในนโยบายและแผนพัฒนาหนังสือ ที่คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติแล้ว เมื่อ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๐

๖. ดูแลให้มีส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานตามนโยบายและแผนพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

ค. สมาคมและองค์กรภาคเอกชนทั้งในด้านวิชาชีพ และมีใช้วิชาชีพ

๑. จัดฝึกอบรมบุคลากรในวิชาชีพ ให้มีความรู้และทักษะทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทัดเทียมกับนานาประเทศที่พัฒนาแล้ว คำนึงถึงคุณภาพ และความเป็นเลิศ เน้นเป้าหมาย จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการใช้ห้องสมุด เช่น การฝึกอบรมของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และสมาคมการอ่านแห่งประเทศไทย

๒. ช่วยเหลือทางการเงิน ในการสร้างและพัฒนาห้องสมุด เช่น ที่มูลนิธิห้องสมุด หรือมูลนิธิเพื่อการศึกษาในชนบทและอื่นๆ ดำเนินการอยู่

๓. สื่อมวลชนทุกประเภท ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหนังสือ และห้องสมุด กระตุ้นให้เกิดความสนใจในหนังสือและประโยชน์ของห้องสมุด

ง. ประชาชน

บุคคลแต่ละบุคคล เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของสังคมแห่งการเรียนรู้ ทุกคนต้องตระหนักในความจำเป็นของการเรียนรู้ ต้องขวนขวายหาความรู้และสำคัญที่สุด คือ เรียนรู้จากการอ่านหนังสือ และจากสื่ออื่นๆ เพิ่มเติมจากการเรียนรู้ โดยการสังเกตลองทำหรือได้ถามจากผู้อื่น

หนังสือและสื่อเทคโนโลยี คือแหล่งของความรู้ทางวิชาการต่างๆ ความรู้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวที่ต้องรู้เพื่อช่วยในการตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การเพิ่มพูนสติปัญญา การควบคุมตนเองให้อยู่ในศีลธรรม และการเข้าใจผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่ความเมตตาอารีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้มีความสุข และเจริญก้าวหน้าด้วยกัน ☐

ในหลวงกับคอมพิวเตอร์

จากหนังสือพระราชอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวบรวมโดย
สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการ
เทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ^๑

“ต่อมาก็ได้ทรงหันมาศึกษาการใช้คอมพิวเตอร์
แสดงตัวเทวนาครีบนจอภาพ”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงเป็น
พระมหากษัตริย์ที่สนพระทัยใฝ่รู้และทรงศึกษาอย่างจริงจังซึ่งในการค้นคว้า
วิจัยเพื่อพัฒนาในทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ การเกษตร การชลประทาน
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีต่างๆ โดยเฉพาะด้าน
เทคโนโลยีสารสนเทศนั้น ทรงเห็นความสำคัญและประโยชน์อย่างยิ่ง ทรง
สนับสนุนการค้นคว้าในทางวิทยาการคอมพิวเตอร์ ในด้านส่วนพระองค์นั้น
ทรงศึกษาคิดค้นสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อการประมวลผลข้อมูลต่างๆ
ด้วยพระองค์เอง

.....

^๑ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและ
สิ่งแวดล้อม

ทรงประดิษฐ์รูปแบบตัวอักษรไทยที่มีลักษณะงดงาม เพื่อแสดงผลบนจอภาพคอมพิวเตอร์และเครื่องพิมพ์ ทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อบันทึกพระราชกรณียกิจต่าง ๆ และทรงติดตั้งเครือข่ายสื่อสารคอมพิวเตอร์เพื่อสนับสนุนพระราชภารกิจต่าง ๆ ทั้งยังทรงเคยประดิษฐ์ ส.ค.ส. ด้วยคอมพิวเตอร์เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน เพื่อทรงอวยพรปวงชนชาวไทย

ความเป็นมาที่พระองค์ท่านทรงเริ่มใช้คอมพิวเตอร์นั้น ม.ล.อัศนี ปราโมช ได้ตกลงใจซื้อคอมพิวเตอร์แมคอินทอชพลัส อันเป็นเครื่องที่ทันสมัยที่สุดในยุคนั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ ม.ล.อัศนีเลือกเครื่องนี้ เพราะสามารถเก็บและพิมพ์โน้ตเพลงได้ การเรียนรู้และใช้งานไม่ยาก ทั้งยังอาจเชื่อมต่ออุปกรณ์พิเศษสำหรับเล่นดนตรีตามโน้ตเพลงที่เก็บไว้ได้ด้วย ตั้งแต่นั้นพระองค์ทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในงานส่วนพระองค์ ทางด้านดนตรี โดยทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการป้อนโน้ตเพลง และเนื้อร้อง พระองค์ท่านทรงศึกษาวิธีการใช้เครื่องและโปรแกรมที่เกี่ยวข้องด้วยพระองค์เอง

สำหรับเรื่องอักษรคอมพิวเตอร์หรือฟอนท์ (Font) นั้น เป็นที่สนพระราชหฤทัย ก็เพราะหลังจากที่พระองค์ท่านได้ทรงศึกษา และใช้คอมพิวเตอร์ทำโน้ต คือ เมื่อประมาณเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ และทรงทดลองใช้โปรแกรม “Fontastic” เมื่อประมาณเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐ สิ่งที่ทรงสนพระทัยเป็นพิเศษ คือ การประดิษฐ์ตัวอักษรไทย ได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยหลายแบบ ทรงสนพระทัยประดิษฐ์อักษรขนาดใหญ่ที่สุดจนถึงขนาดเล็กที่สุด นอกจากนี้ยังตั้งพระทัยในการประดิษฐ์อักษรภาษาอื่นๆ เพิ่มขึ้น คือ ภาษาสันสกฤตและทรงดำริจะประดิษฐ์อักษรภาษาญี่ปุ่น แต่ขณะนั้นยังไม่ได้เริ่มประดิษฐ์ รับสั่งว่าต้องใช้เวลามาก ต่อมาก็ได้ทรงหันมาศึกษาการใช้คอมพิวเตอร์แสดงตัวเทวนาครีบนจอภาพหรือที่พระองค์ท่านทรงเรียกว่า “ภาษาแขก” ซึ่งจัดทำได้ยากกว่าตัวอักษรภาษาไทย เพราะตัวอักษรเทวนาครีนั้นรูปแบบไม่คงที่ กล่าวคือ ถ้านำส่วนหนึ่งของอักษรนำมาต่อรวมกับอีกส่วนหนึ่งของอักษร จะเกิดอักษรใหม่ขึ้นและโปรแกรมที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นนั้นมีตัว phonetic symbols การสร้างตัวอักษรเทวนาครีนั้นทรงเริ่ม เมื่อประมาณเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ทรงศึกษาตัวอักษรเทวนาครีด้วยพระองค์เองจากพจนานุกรมและตำราภาษาสันสกฤต และทรงสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาบาลีสันสกฤต เช่น สมเด็จ

พระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และท่านองคมนตรี ม.ล.จิรายุ นพวงศ์ ซึ่งจะต้องตรวจสอบตัวอักษรที่ทรงสร้างขึ้น พระองค์นำโปรแกรมออกแสดงเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐ มีคำถามว่าเหตุใดพระองค์ท่านจึงทรงสนพระราชหฤทัยในตัวอักษรเทวนาครีหรือภาษาแขก เรื่องนี้มีผู้อธิบายไว้ว่าในหลวงที่รักของพวกเรานั้นทรงศึกษาข้อธรรมะในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังและลึกซึ้ง การที่ทรงศึกษาตัวอักษรแขกก็เพื่อเป็นการนำไปสู่ความเข้าใจด้านอักษรศาสตร์ และความเข้าใจในหัวข้อธรรมะนั้นเอง เรื่องนี้นับว่าพระองค์มีวิจรรณญาณที่ลึกซึ้งยิ่งนัก เพราะคำสอนและข้อธรรมะในพุทธศาสนานั้น เดิมทีก็เกิดและเผยแพร่มาจากประเทศอินเดีย บรรดาธรรมะที่ลึกซึ้งและยากแก่ความเข้าใจก็อาจจะถูกตีความผันแปรบิดเบือนไปได้ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าลึกถึงภาษาแขก จึงน่าจะได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมะชัดเจนกระจ่างมากขึ้น

ต่อมาได้มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องคอมพิวเตอร์ IBM PC Compatible และทรงสนพระทัยศึกษาในการพัฒนา Software ต่างๆ และได้สร้างโปรแกรมใหม่ๆ ขึ้นมา รวมทั้งสนพระทัยในเทคนิคการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์แบบนี้มากที่สุดทีเดียว บางครั้งทรงเปิด เครื่องออกดูระบบต่างๆ ภายในด้วยพระองค์เอง หรือทรงปรับปรุง Software ใหม่ขึ้นใช้ ทรงแก้ซอฟต์แวร์ในเครื่อง เช่น โปรแกรมภาษาไทย CU WRITER ให้เป็นไปตามพระราชประสงค์

จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการพิมพ์งานทรงพระอักษรส่วนพระองค์ และทรงเก็บงานเหล่านี้เป็นเรื่องราว มาปะติดปะต่อกันจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและบทพระราชนิพนธ์ต่างๆ เช่น เรื่องนายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ ดิโด เป็นต้น ผลงานอีกชิ้นหนึ่งที่พระองค์ทรงประดิษฐ์ก็คือ การใช้คอมพิวเตอร์ “ปรุ้ง” อวยพรปีใหม่ เพื่อพระราชทานแก่ข้าราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่เดิมพระองค์ได้พระราชทานผ่านเครื่องเทเล็กซ์ นอกจากนี้พระองค์ทรงสนพระทัยคอมพิวเตอร์เป็นอย่างมาก สังเกตได้จากขณะเสด็จพระราชดำเนินชมงานนิทรรศการต่างๆ เช่นสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบัง พระองค์สนพระทัยซักถามอาจารย์และนักศึกษาที่ประดิษฐ์ซอฟต์แวร์ต่างๆ อย่างละเอียดและเป็นเวลานาน

[illegible]

“วิธีชีวิตคนญี่ปุ่น” จะเห็นได้ว่าประเทศผู้ส่งเข้ามาไม่ได้นะ จะต้องมี
พูดว่า มีคนมีบรรดา ชาวญี่ปุ่นมาด้วยเสมอ มาจากบริษัทต่างๆ บริษัทใหญ่
ทุกๆ คนจะต้องเรียนภาษา ญี่ปุ่นๆ ฯลฯ กลับเรียนภาษาไว้ที่โรงเรียนแล้วมา
เรียนอะไรก็เข้ามานะไปอยู่ที่เมืองไทยนี่เอง ตามที่ว่ามีบรรดา ชาวเกาหลี
ตามหลังด้วย และชาวซิมบับเวด้วย จึงจะเห็นว่ามี “จีนโบราณ” และที่เรียกว่า “จีน
ตามไป” อีกด้วย

“อธิบดีฯ พิจารณาว่า ประเด็นความทุกข์ใจของนักศึกษา ที่เรียนจบแล้วแต่ยังไม่สามารถหางานทำได้ เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไขโดยด่วน”

๕.๓/๐๔.

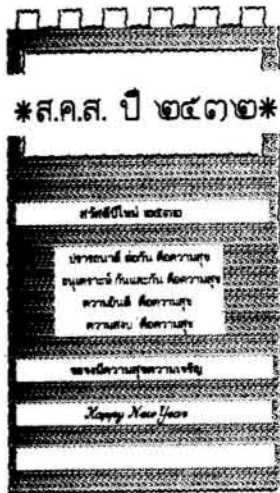
เป็นทางจักษุทุกซ์โสภ บรรลุความสุขความเจริญ

สวัสดีปีใหม่ ๒๕๖๓

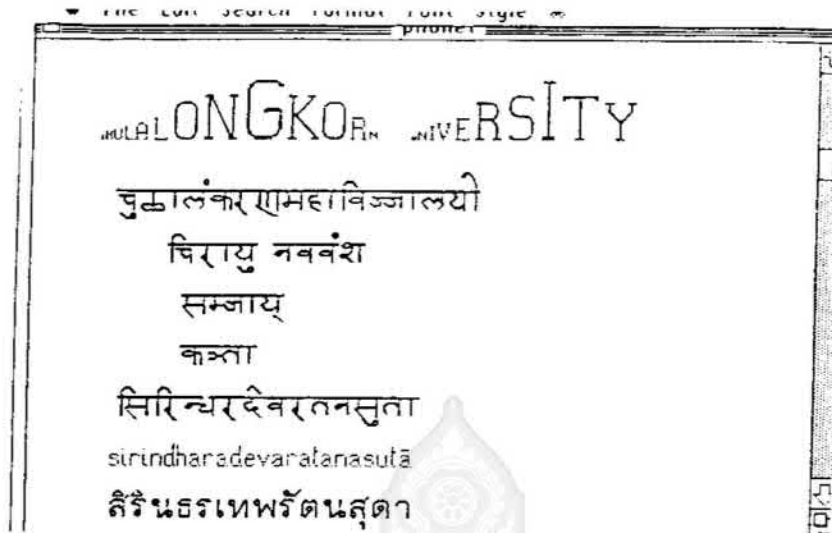
ขอจงมีเทวานสุขความเจริญ

ก.ศ.๑ ป.๗ ๓๐/๑๕๕ ๕.๐. ๒๕๓๐

2. 在下列各句的空格处填上适当的词，使句意完整。
 (1) 他是一个非常______的人，总是______。
 (2) 这个计划______，______。
 (3) 他______，______。
 (4) 这个地区______，______。
 (5) 他______，______。
 (6) 这个计划______，______。
 (7) 他______，______。
 (8) 这个地区______，______。
 (9) 他______，______。
 (10) 这个计划______，______。

พระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์

ในส่วนที่เกี่ยวกับศาสนานั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บริจาคทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๑,๔๗๒,๕๐๐ บาท ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๔ ให้มหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำโครงการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษพระไตรปิฎกและอรรถกถาต่อเนื่องจากโครงการพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ เดิมที่มหาวิทยาลัยมหิดลพัฒนาเสร็จแล้ว และได้ทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสรัชสมัยมงคลภิเชก ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๑ ทรงเห็นว่าโครงการนี้ควรได้รวบรวมเอาชุดอรรถกถา และฎีกาเข้าไว้ด้วยกัน นับเป็นโครงการที่นำวิทยาการขั้นสูงมาประยุกต์ใช้กับข้อมูลเนื้อหาทางด้านพุทธศาสนา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงศึกษาพระไตรปิฎกและอรรถกถาฉบับคอมพิวเตอร์นี้ด้วยพระองค์เอง และมีพระบรมราชวินิจฉัยและพระราชวิจารณ์ในการออกแบบโปรแกรมสำหรับใช้ในการสืบค้นข้อมูล

ในฐานะแห่งองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก การครั้งนี้กล่าวได้ว่าเป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนยาวนานสืบไปในอนาคตกาล เพราะโครงการพระราชดำรินี้เป็นส่วนสนับสนุนอย่างสำคัญที่ทำให้การศึกษาพระไตรปิฎกและชุดอรรถกถาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็วถูกต้องแม่นยำ อีกทั้งรวบรวมเนื้อหาไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นับเป็นการใช้วิทยาการอันก้าวหน้าทางคอมพิวเตอร์ได้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์

สำหรับโครงการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อการศึกษาพระไตรปิฎกและอรรถกถาตามพระราชดำรินี้ ได้พัฒนาแล้วเสร็จในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๔ ในชื่อ **BUDSIR IV** โดยพัฒนาต่อเนื่องจากโปรแกรม **BUDSIR** (อ่านออกเสียงว่า บุตเซอร์) มาจากคำว่า **Buddhist Scriptures Information Retrieval** สำหรับประวัติของ **BUDSIR** นั้น **BUDSIR I** สามารถค้นหาคำทุกคำ ศัพท์ทุกศัพท์ ทุกวลี ทุกพุทธวจนะที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก จำนวน ๔๕ เล่ม หรือข้อมูลมากกว่า ๒๔.๓ ล้านตัวอักษร ที่ได้รับการบันทึกในคอมพิวเตอร์ได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์ **BUDSIR II** พัฒนาแล้วเสร็จในเดือนกันยายน ๒๕๓๒ ซึ่งเป็นพระไตรปิฎกอักษรโรมัน สำหรับการเผยแผ่ไปยังต่างประเทศ **BUDSIR III** ได้รับการพัฒนาขึ้นอีกในเดือนเมษายน ๒๕๓๓ เพื่องานสืบค้นที่มีความซับซ้อน สำหรับ **BUDSIR IV** นี้ได้รวบรวมพระไตรปิฎกและอรรถกถา/ฎีกา รวมทั้งคัมภีร์ทุกเล่มที่ใช้ศึกษาหลักสูตรเปรียญธรรม นอกจากนี้ยังรวม **version** ที่เป็นอักษรโรมันเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งมีขนาดข้อมูล รวม ๑๑๕ เล่ม หรือประมาณ ๔๕๐ ล้านตัวอักษรนับเป็นพระไตรปิฎกและอรรถกถาฉบับคอมพิวเตอร์ที่สมบูรณ์ที่สุดในปัจจุบัน และมหาวิทยาลัยมหิดลยังได้พัฒนาโครงการดังกล่าวเพิ่มเติม โดยบันทึกพระไตรปิฎกและอรรถกถาลงบนแผ่น **CD-ROM** แล้วเสร็จในเดือนกรกฎาคม ๒๕๓๗ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกอย่างมากต่อผู้ที่ต้องการจะศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก ไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ซึ่งมหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๓๘ และในปัจจุบันสำนักคอมพิวเตอร์ได้เริ่มโครงการพัฒนาโปรแกรมพระไตรปิฎกคอมพิวเตอร์ฉบับภาษาไทย เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ศึกษา อันจะเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้งานโปรแกรมนี้ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น □

การสร้างสรรค์ปัญญา เพื่ออนาคตของมนุษยชาติ^๑

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^๒

ท่านพระเถรานุเถระ เจริญพร ท่านนายกรัฐมนตรี ท่านประธานในพิธี
ท่านประธานมูลนิธิสตรียิ่ง-สุชาติวงศ์ กรรมการและท่านผู้ร่วมประชุมทุกท่าน

วันนี้เป็นวันดี วันงาม วันสิริมงคล ขออนุโมทนาท่านเจ้าของมูลนิธิฯ ผู้มี
กุศลเจตนาที่จะสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีงามแก่สังคม เพื่อประโยชน์แก่มนุษยชาติ และ
ขออนุโมทนาท่านผู้ทรงภูมิปัญญา ที่ได้มาให้ความเห็น ความรู้ ซึ่งเป็นการจุด
ประกายที่จะกระจายแสงสาดส่องสู่สิ่งที่ดีงาม

วันนี้อาตมภาพได้ถูกกำหนดให้มาพูดเรื่อง การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่อ
อนาคตของมนุษยชาติขอตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับชื่อเรื่อง แต่เป็นข้อสังเกตที่ดีๆ
หัวข้อเรื่องนี้บอกว่าการสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติหมายถึงของ
มนุษย์ทั้งหมด ไม่ใช่แค่อนาคตของสังคมไทย ชื่ออย่างนี้มีความหมายที่สำคัญ
เหมาะกับยุคสมัยและถูกต้องตามที่ควรจะเป็น เพราะว่าปัญญาเป็นของธรรมชาติ
เป็นของกลางๆ เหมือนกับแสงสว่างเกิดขึ้นที่ไหนก็เป็นประโยชน์ที่นั่น ไม่เป็นของ

.....

^๑ปรากฏ ณ โรงแรมรใจนทร์ กรุงเทพฯ ฯ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๓๘

^๒เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ต.บางกระพิก อ.สามพราน จ.นครปฐม และเจ้าสำนักสงฆ์สายใจธรรม
เขาส่าโรง ต.หนองแห่น อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

จำกัดจำเพาะแก่ใครๆ ประการหนึ่งก็แสดงถึงความมุ่งหมายของผู้ก่อตั้งมูลนิธิฯ หรือผู้จัดตั้งมูลนิธิฯ ก็ดีว่า มองกว้างออกไปว่าเราไม่ได้ทำเพื่อกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งเท่านั้นแต่เพื่อมนุษยชาติทั้งหมด แม้เราจะไม่ได้เน้นว่าเพื่อประโยชน์แก่สังคมไทย แต่ถ้ามองเพื่อสังคมไทยก็ต้องมองในแง่ว่า เพื่อสังคมไทยที่จะไปเกื้อกูลเกื้อหนุน โดยเป็นส่วนร่วมที่ดีในการสร้างสรรค์มนุษยชาติทั้งหมด

มีข้อสังเกตที่สำคัญอย่างหนึ่งว่า เวลาในโลกของเราอยู่ในแนวความคิดเก่าๆ ประเทศต่างๆ ยังมุ่งแข่งขันกันในความยิ่งใหญ่ของชาติของประเทศตัวเอง เพื่อความได้เปรียบผู้อื่น จนกระทั่งบางทีก็คิดไปว่าจะครอบงำผู้อื่นด้วย ทั้งๆ ที่ความคิดนี้ได้ทำให้โลกมีปัญหาตลอดมา และเวลานี้เราก็ไม่สามารถข้ามพ้นแนวความคิดนี้ได้ จึงขอให้การตั้งชื่อเรื่องนี้เป็นนิมิตที่ตีสองอันหนึ่งแห่งการที่เราจะทำการสร้างสรรค์นี้ไม่เฉพาะเพื่อสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น แต่ทำเพื่อให้คนทุกคนในฐานะสมาชิกของโลกนี้ หรือแม้แต่สังคมไทยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกนี้ เพื่อช่วยสร้างสรรค์ สังคมของมนุษยโลกเพื่อจะให้โลกนี้อยู่ได้

วันนี้มีเวลาจำกัดอย่างยิ่ง แม้ว่าจะให้เวลามากกว่าผู้รู้หลายท่านแต่อาจตามภาพก็รู้สึกถูกบีบให้พูดน้อยอย่างยิ่ง ในเวลาเท่านี้ก็คงจะพูดได้เฉพาะข้อสังเกตหรือหลักการบางประการ ไม่สามารถจะลงลึกในรายละเอียดตลอดจนวิธีการที่จะสร้างสรรค์ปัญญาว่าจะทำกันอย่างไร เพื่ออนาคตของมนุษยชาติตอนนี้ขอพูดถึงข้อสังเกตก่อน

เวลาเรามีการพัฒนาอะไรต่างๆ เรามักจะมองไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น มองไปที่ประเทศอเมริกาบางทีก็อาจจะขยายไปที่ประเทศญี่ปุ่น บางทีก็ประเทศเยอรมัน เรื่องนี้ต้องขอทำความเข้าใจกันตั้งแต่ต้นว่าการที่เรามองนั้นไม่ใช่เพื่อเอาเป็นแบบอย่าง แต่เรามองเพื่อเป็นบทเรียน เพื่อการเรียนรู้ เพื่อศึกษาข้อดีข้อเสีย ส่วนเด่นส่วนด้อยในการที่จะปรับใช้ให้เป็นประโยชน์เข้ากับสังคมไทยของเรา

ในการสร้างสรรค์มนุษยชาตินั้น แม้ประเทศที่พัฒนาแล้ว ก็ยังมีแนวความคิดที่มุ่งสร้างสรรค์สังคมของตนเองในลักษณะที่แข่งขันกันเพื่อความยิ่งใหญ่กว่าผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีแง่คิดอีกหลายอย่าง เช่น ประเทศที่พัฒนาเหล่านั้นบางทีแม้ว่าขณะนี้จะอยู่ในความยิ่งใหญ่ แต่เขาอาจอยู่ในทางเดินที่ต่ำลงก็ได้หมายความว่ากำลังเสื่อมลง ยกตัวอย่างประเทศสหรัฐอเมริกาเวลานี้มีปัญหามากมายท่านผู้รู้ทั้งหลาย ก็คงทราบกันอยู่ สำหรับตำราหนังสือที่ออกมามากมาย แสดงถึงความ

วิตกทุกชั่วร้อนเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมในสังคมของตน บางรายถึงกับทำนายว่า ประเทศอเมริกานี้จะกลายเป็นประเทศในโลกที่สามภายในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ คือ ภายในอีกสิบห้าปีข้างหน้า ในแง่ที่เราคงเอาอเมริกามาเป็นแบบอย่างไม่ได้ และเราก็ควรจะมีความคิดในทางเกื้อหนุนอเมริกาด้วย ว่าเราจะทำอะไรเพื่อช่วยพยุง ประเทศอเมริกา แต่ไม่ใช่พยุงในฐานะผู้ยิ่งใหญ่เพื่อมีอำนาจครอบงำใคร แต่ในแง่ที่จะมาเป็นส่วนร่วมที่ดีในการช่วยสร้างสรรค์โลกมนุษย์นี้ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอเมริกา ก็เป็นประเทศที่มีแง่ที่ดงามหลายอย่าง แต่ที่อเมริกาเสื่อมลงก็มีเหตุปัจจัยที่น่าศึกษาอันจะเป็นประโยชน์ในแง่ของการสร้างสรรค์ปัญญา

ในเรื่องความเสื่อมของอเมริกานั้นขอยกตัวอย่างเป็นข้อสังเกต เช่น ในระยะเวลาที่ผ่านมาใกล้ๆ นี้ในทางการศึกษานักการศึกษอเมริกานั่นการทำสิ่งที่เรียนและกิจกรรมให้เป็นที่น่าสนใจแก่เด็ก ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ตอนนี้ชักจะเกินเลยไปจนเป็นระดับที่เอาใจเด็กทำให้เกิดความอ่อนแอ ไม่เข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นหนทางแห่งความเสื่อมเรื่องนี้ก็น่าจับตา ดู ซึ่งตรงข้ามกับบางประเทศที่สร้างเด็กให้มีความเข้มแข็งสู้บทเรียนที่ยาก สู้กิจกรรมที่ยากให้มีความใฝ่รู้อย่างสูง ความจริงแต่เดิมในอเมริกาก็เป็นอย่างนั้น แต่เวลานี้อเมริกากำลังเอียงไปในทาง

สนองความต้องการในแบบที่เอาใจเด็ก เอาใจเด็กจนกระทั่งว่าเด็กไม่อยากเรียนก็ไม่
ต้องเรียน ครูก็หาทางที่จะทำให้บทเรียนน่าสนใจเอาใจเด็กเข้าไว้ ถ้าการศึกษาเป็น
ไปในวิธีทางนี้นานๆ เข้าก็จะเป็นแนวโน้มสู่ความเสื่อมลง นับว่าเป็นตัวอย่าง
อันหนึ่งที่เราไม่น่าจะเอาเป็นแบบอย่าง แต่ควรสังเกตเอาไว้เป็นบทเรียนเอามาใช้
ประโยชน์ แต่ที่พูดเช่นนี้มีใช้ว่าหมายความว่าสังคมของเราจะดี จะเก่ง แต่เรา
กำลังพูดกันในเรื่องที่จะเป็นการสร้างสรรค์ปัญญา แท้จริงในสังคมของเราก็มีข้อที่
น่าเป็นห่วงมาก สังคมไทยมีสภาพซึ่งเป็นที่น่าสังเกต ตามหลักพระพุทธศาสนา
บอกว่า เราจะต้องให้เด็กรู้จักคิด รู้จักพิจารณา ท่านเรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือ
การรู้จักคิด คิดเป็น คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดในทางที่จะเข้าถึงความจริงของ
สิ่งทั้งหลาย คิดในทางที่ทำให้รู้จักใช้สิ่งทั้งหลายให้เป็นประโยชน์ แต่น่าสังเกตว่า
การเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทยไม่ค่อยส่งเสริมโยนิโสมนสิการนี้ จะเห็นได้ก็อย่างง่ายๆ
เช่น เราพาเด็กไปตามสถานที่ค้าขายต่างๆ เมื่อพ่อแม่พาเด็กไปเจอของเล่นต่างๆ
เด็กย่อมชอบของเล่นเป็นธรรมดา และเด็กก็จะถามเรื่องของเล่นอย่างโน้นอย่างนี้
แสดงความอยากรู้อยากเห็น แต่ในสถานการณ์อย่างนี้พ่อแม่ไทยเรามักจะนำเด็ก
ให้สนใจในแง่ที่ว่า อันนี้ซิดี อันนั้นซิดูย อันโน้นสวยกว่าน่าดูกว่าอันนั้นสู้อันนี้ไม่ได้
แทนที่จะกระตุ้นปัญญาให้เด็กรู้เข้าใจหรือกระตุ้นความคิดเชิงหาความจริงและเหตุ
ผลว่า เออ! อันนี้คืออะไร เป็นอย่างไร มันใช้เพื่อประโยชน์อะไร เราทำมันมาได้
อย่างไร มันทำงานอย่างไร เป็นต้น เป็นการเน้นในด้านสนองตัณหาต่างๆ ที่เด็กมี
เก่าที่จะพัฒนาปัญญาโดยมีความอยากรู้อยากเห็นอยู่แล้ว แต่พ่อแม่ก็กลับไปดับ
ปัญญาของเด็กเสียแล้วก็โน้มนำให้เด็กเบนไปสู่ตัณหาเสีย อันนี้เป็นภาพที่น่า
สังเกตในสังคมไทยเป็นไปมาก แสดงว่าเริ่มตั้งแต่การเลี้ยงดูเด็ก เราก็ไม่ค่อยกระตุ้น
ทางปัญญา เพราะฉะนั้นสังคมไทยของเราควรแก้ไขปรับปรุงตัวเองเหมือนกัน
ตอนนี้ก็จะกลายเป็นการพูดในรายละเอียดมากเกินไป ขอกลับไปพูดในแง่ของการ
ช่วยกันสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ

เราไม่ควรลืมว่า ในเวทีโลกปัจจุบันมีการแข่งขันกันสูง และก็ต้องไม่มอง
ข้ามความเป็นจริงว่า ในทางปฏิบัติเราก็จะวิ่งไม่ได้ที่จะแข่งขันกับเขาด้วยเหมือน
กัน อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะต้องแข่งขันในการที่จะเป็นผู้ชนะเขาหรือทันเขาตาม
กระแสของโลก แต่เราจะต้องยืนอยู่ในวัตถุประสงค์สูงสุดว่า ในที่สุดเราจะต้องทำ

เพื่อมนุษยชาติทั้งหมดเพื่อความดีงามร่วมกัน มิฉะนั้นแล้วเราจะได้ชื่อว่ามีส่วนในการสร้างปัญหาแก่โลก

ถ้าจะพูดในแง่ว่าเป็นยุทธศาสตร์ชาติ ก็คงจะต้องวางเป็นสองชั้น คือ ต้องมียุทธศาสตร์ชาติสองชั้นด้วยกัน ได้แก่ ชั้นที่หนึ่ง ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อชาติ คือ ยุทธศาสตร์เพื่อสร้างสังคมไทยให้ดีให้งาม มีความเจริญทันเขา ไม่แพ้เขา หรือจะชนะเขาก็แล้วแต่ ชั้นที่สอง ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อโลก อันนี้ก็ต้องมีด้วย โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันนี้ถือว่าการริเริ่มเพื่อนำไปสู่การอยู่รอดปลอดภัยและสันติสุขของมนุษยชาติ ในขั้นต้นเราก็ต้องแข่งขันให้ชนะเขา แต่เหนือกว่านั้นก็คือ เราควรจะขึ้นไปเหนือการชนะ เหนือกว่าการแข่งขันมาสู่สถานะที่จะได้ช่วยเหลือเกื้อกูลโลกด้วย เพื่อทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่มนุษยชาติอย่างแท้จริง

ข้อสังเกตต่อไป คือ เวลาในโลกเราเรียกกันในแง่หนึ่งว่า เป็นโลกยุคข่าวสารข้อมูล แม้แต่สังคมเราก็เรียกว่าเป็นสังคมข่าวสารข้อมูลหรือสารสนเทศ คนในปัจจุบันนี้คิดว่าโลกทุกวันนี้มีข่าวสารข้อมูลแพร่กระจายกว้างขวางทั่วถึงรวดเร็ว มากก็คิดว่า คนจะฉลาด คนจะมีปัญญาจะเข้าสู่ยุคแห่งปัญญา แต่อาจจะเป็นการมองที่ไม่ถูกต้องทีเดียว เพราะอาจจะเป็นการมองในแง่เดียว แท้จริงการมีข่าวสารข่าวสารมากไม่จำเป็นต้องทำให้คนมีสติปัญญาหากว่าไม่พัฒนาคนให้รู้จักใช้ข้อมูลนั้น ข่าวสารข้อมูลนั้นถือเป็นโลกาภิวัตน์อย่างหนึ่งเพราะเป็นกระแสที่ไหลไปทั่วโลกมีอิทธิพลแม้กระทั่งครอบงำชาวโลกได้ การที่ข่าวสารไหลไปเป็นกระแสทั่วถึงอย่างนั้น มนุษย์เราจะปฏิบัติต่อมันแตกต่างกัน เป็นหลายแบบซึ่งอาจจะแยกง่าย ๆ ดังนี้ คนพวกหนึ่งจะไหลไปตามกระแสและถูกกระแสท่วมทับโดยมีการหลงมกยถูกกระแสพัดพาไปคล้ายกับที่คนโบราณเคยมกยในข่าวลือ แล้วก็อาจเป็นเหยื่อของข่าวสารข้อมูล ปัจจุบันมีคนไม่น้อยที่ตกเป็นเหยื่อของข่าวสารข้อมูล และเมื่อมีข้อมูลมากมาย แต่ไม่รู้จักใช้ไม่รู้จักรับ ก็กลายเป็นคนผิวเผิน ผ่าน ๆ ไม่เข้าถึงข้อมูลที่แท้จริง ถ้าเราไม่สามารถทำให้คนพัฒนาสติปัญญาอย่างถูกต้อง ให้สามารถเข้าถึงข้อมูลอย่างแท้จริง และสามารถถือเอาประโยชน์จากข่าวสารข้อมูลได้ก็จะเป็นโทษอย่างมาก ข่าวสารข้อมูลก็จะกลายเป็นเครื่องมือที่จะหลอกล่อทำให้คนตกเป็นเหยื่อ คนจำนวนมากมีความภาคภูมิใจว่าตนตามทันข่าวสาร

ข้อมูลอาจจะชื่นชมกันทำนองนี้ว่า แหม! คนนี้เก่งมากมีข่าวสารข้อมูลอะไรออกมา เขาตามทันหมด แต่ปรากฏว่าเขาตามทันเท่านั้น ไม่รู้เท่าทัน อันนี้ก็เป็นปัญหาของสังคมปัจจุบัน คือ ตามทันแต่ไม่รู้เท่าทัน และตัวเองก็ตกอยู่ในกระแสและถูกกระแสท่วมทันพัดพาไปอย่างที่ไม่รู้ตัวไปแล้ว เพราะฉะนั้นถ้าเรามีปัญญารู้เท่าทันก็จะทำให้เราดำรงตัวอยู่ท่ามกลางกระแสได้ แต่รู้เท่าทันก็ยังไม่พอ ควรจะสามารถทำได้ดีกว่านั้นอีกคือขึ้นไปอยู่เหนือกระแส ถึงจะเป็นผู้ที่สามารถนำเอาข้อมูลข่าวสารมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

ต่อไปก็เป็นข้อสังเกตอีกข้อหนึ่ง คือ เวลาที่เราพูดถึงกันมากกว่าคนเป็นทรัพยากรมนุษย์ และเราจะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แต่บางทีเราอาจจะเพี้ยนลืมนิดไปว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นศัพท์ที่ค่อนข้างใหม่มีอายุไม่นานเท่าไรคือ เมื่อไม่นานนี้คือ ใน ค.ศ. ๑๙๖๔ (พ.ศ. ๒๕๐๗) มีนักเศรษฐศาสตร์อเมริกันคนหนึ่งชื่อ Gary Becker ได้แต่งหนังสือชื่อ Human Capital แสดงความคิดว่ามนุษย์ก็เป็นทุนอย่างหนึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ ต่อมาไม่นานในช่วงปี ๑๙๖๕-๑๙๗๐ (พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๓) ก็มีการใช้ศัพท์ human resources ที่แปลว่า ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งแสดงความหมายว่าเรามองมนุษย์นี้เป็นเครื่องมือเพื่อเป็นทุนที่จะใช้สนองวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ หรือเพื่อพัฒนาสังคม แต่ความจริงนั้นคงไม่ใช่มีความหมายเพียงเท่านั้น เราควรจะมองมนุษย์ในฐานะว่าเป็นคนเพื่อตัวของเขาเองด้วย ซึ่งเป็นชีวิตที่มีคุณค่า มีความหมายในตัวของเขาเอง แต่ทั้งนี้ไม่ใช่หมายความว่าเราจะเลิกความหมายที่เป็นทรัพยากรไปเสียเลย เพียงแต่ไม่ให้เราจบแค่นั้น คือ จะต้องให้ความหมายทั้งสองอย่างทั้งในแง่ที่มนุษย์เป็นทรัพยากร และในแง่ที่มีคุณค่ามีความหมายในตัวเอง และในแง่หลังนี้มีความหมายลึกซึ้งมาก โดยเฉพาะการศึกษาจะต้องพัฒนาคนให้มีจุดหมายให้เป็นชีวิตที่มีคุณค่าในตัวของเขาเองให้เป็นชีวิตที่ดีงามและสมบูรณ์ในตัวเอง ซึ่งอาจจะไปถึงเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ข้อสังเกตต่อไปคือ เวลาที่มีศัพท์ว่า สังคมแห่งการเรียนรู้ แปลมาจาก Learning Society แล้วก็มีการวัฒนธรรมการเรียนรู้ Learning Culture หรือแม้แต่คำว่า Knowledge Society ในเรื่องนี้เราคงจะต้องถามกันเหมือนกันว่า ที่ว่าสังคม

ของการเรียนรู้คืออะไร เพราะว่าการศึกษาที่เราสนับสนุนให้คนมีการเรียนรู้มากนั้น ถ้าการเรียนรู้นั้นเป็นไปในทางของการที่เอาคนไปสนองแนวคิดแบบเดิม เช่น แนวคิดแบบหาผลประโยชน์ตามลัทธิทุนนิยม ก็เท่ากับว่าเราส่งเสริมให้มนุษย์เรียนรู้ไปเพื่อจะได้พัฒนาความสามารถให้มากยิ่งขึ้นในการหาผลประโยชน์ เช่นนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นจะต้องมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ทั้งหมดที่ว่ามานี้ขอตั้งเป็นข้อสังเกต

ต่อไปนี้อาตมภาพจะขอพูดเรื่องบางอย่างที่เป็นหลักการบ้าง แต่ยังไม่ใช่เป็นการสร้างสรรค์ปัญญาโดยตรง กล่าวคือ จะพูดในแง่ที่ว่า ในการสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาตินั้น เราต้องดูว่าปัญญามีบทบาทอะไร ที่จะทำให้เกิดสังคมที่ดีงาม ปัญญามีความหมายอย่างไร ปัญญามีบทบาทอย่างไร มีส่วนร่วมอย่างไร ที่จะทำให้เกิดความมั่งคั่งร่ำรวยแก่อนาคตของมนุษยชาติ โดยธรรมชาติของปัญญาที่สัมพันธ์กับมนุษย์อย่างแท้จริง เบื้องต้นเราจะเห็นได้ชัดว่าปัญญาเป็นปัจจัยตัวเอกที่จะทำให้มนุษย์อยู่รอดปลอดภัยได้ หลุดพ้นเป็นอิสระ หรือพูดง่าย ๆ ว่านำมนุษย์ไปสู่อิสรภาพถ้ามนุษย์ไม่มีปัญญาก็ไม่มีอิสรภาพ แม้แต่จะมีชีวิตอยู่ก็

ไม่รอด เพราะมนุษย์เป็นสัตว์พิเศษทางพระว่ามนุษย์เป็นทัมมะ (ท ทหารไม่ใช่ ธ ธง) คู่กับ ฐัมมะ คือธรรม จะเห็นได้ในคำที่เราสวดพุทธคุณว่า อนุโตโร ปุริสทัมม-
 สารถิ คำนี้แสดงธรรมชาติของคนว่าเป็นทัมมะ คือ สัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก แม้แต่
 จะเป็นพระพุทธเจ้าได้ก็เพราะการฝึกนี้ จึงมีหลักการสำคัญว่า มนุษย์เป็นสัตว์
 ประเสริฐด้วยการฝึก เรามักจะพูดทวนๆ เสมอว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ แต่ไม่ใช่
 เป็นคำกล่าวตามหลักพระพุทธศาสนา ถ้าจะพูดให้ถูกต้องตามหลักพระพุทธร-
 ศาสนาจะต้องพูดว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยการฝึก ถ้าไม่ฝึกแล้วหา
 ประเสริฐได้ไม่ การฝึกก็ทำให้พัฒนาขึ้นด้วยสติปัญญาเป็น มนุษย์เป็นสัตว์
 ที่ต้องฝึกจึงจะประเสริฐ เพราะเหตุใด เพราะมนุษย์อาศัยสัญญาชาติญาณได้น้อย
 ไม่เหมือนสัตว์ประเภทอื่นซึ่งเกิดมาแล้วก็อยู่ได้ด้วยสัญชาติญาณ แม้แต่คลออด
 ออกมาวันนั้นอย่างลูกห่านก็เดินได้เลย วายน้ำได้ทันที หากินได้ทันทีแต่มนุษย์
 เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกฝนพัฒนา โดยเฉพาะสิ่งที่เรียกว่าปัญญามาใช้ดำเนินชีวิตแทนที่
 จะอยู่อย่างสัตว์อื่นที่เป็นไปตามสัญชาติญาณ มนุษย์นั้นเมื่อเกิดมาก็ยังไม่รู้อะไร
 และเมื่อเจออะไรที่ยังไม่รู้ก็ไม่รู้จะปฏิบัติต่อสิ่งนั้นอย่างไร จึงติดขัดคับข้องเป็น
 ภาวะบีบคั้นทำให้เกิดทุกข์เกิดปัญหา แต่ถ้าเรารู้เราก็ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เราก็
 รอดพ้นปัญหาได้ ฉะนั้นเพื่อให้รู้มนุษย์ก็ต้องเรียนรู้ เรามีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

มากับตัวที่จะเรียนรู้และฝึกฝนพัฒนาทำให้เกิดปัญญาขึ้น มนุษย์มีปัญญารู้ในสิ่งนั้นๆ ยิ่งขึ้นๆ จนทำให้มีตำราและวิชาการต่างๆ ซึ่งเป็นความรู้ในเรื่องนั้นๆ รู้เรื่องใดก็แก้ปัญหานั้นได้จนกระทั่งเข้าใจโลกตามความเป็นจริง ทำให้จัดวางชีวิตได้ลงตัวในโลกนี้

การที่มีปัญญาแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆ สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ได้ จัดการดำเนินการต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างนี้ เรียกว่า หลุดพ้นเป็นอิสระ นั่นคืออิสรภาพ ซึ่งมีอิสรภาพทั้งทางร่างกายที่ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจครอบงำของสิ่งแวดล้อม และมีปัจจัยสี่หล่อเลี้ยงให้เป็นอยู่ได้ อิสรภาพทางสังคมที่แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในการอยู่รวมกันลุล่วง มีความสัมพันธ์ที่ดีไม่กดขี่เบียดเบียนบีบคั้นกัน นำสังคมให้อยู่รอดปลอดภัย มีอิสรภาพทางจิตใจที่โปร่งโล่งสงบสุข มีความพึงพอใจถ้าเรามีปัญหาและยังไม่เกิดความรู้ติดขัดกับปัญหาไม่ตกจิตใจก็บีบคั้นหวาดหวั่นระแวง ว้าวุ่นสับสน แต่พอปัญญาเข้าใจก็เกิดทางออกขึ้นมา ใจก็หายสับสนวุ่นวายหาย กระสับกระส่ายสงบได้ปลอดภัยไป ปัญญาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอิสรภาพทางจิตใจในที่สุดจึงต้องมีอิสรภาพทางปัญญา ที่ปัญญาไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลส ตัณหา และอคติต่างๆ อิสรภาพทั้งหมดนี้ต้องอาศัยปัญญาทำให้เกิด มนุษย์ที่ไม่มีปัญญาจะทำอย่างไรก็ต้องอาศัยกิเลสไปก่อน กิเลส เช่น ความกลัว ทำให้เราหนีภัยไม่ยอมเข้าไปหาสิ่งที่เป็นอันตราย ทำให้เอาตัวรอดไว้ก่อน เช่น กลัวภัยธรรมชาติ กลัวสัตว์ร้าย กลัวคนที่มีอำนาจมากกว่า ความกลัวเป็นต้นนี้ช่วยพยุงคนในขณะที่ยังไม่มีปัญญา ยังไม่รู้เหตุผล เมื่อมีปัญญาแล้วพ้นจากการอยู่รอดด้วยกิเลสมาอยู่ด้วยปัญญา การพัฒนาคนก็เพื่อให้เขาอยู่ดีด้วยปัญญา เมื่อแต่ละคนมีปัญญาก็มาช่วยสร้างสรรค์สังคมของมนุษยชาติให้มีความเจริญ ให้อยู่ดี มีสันติสุขได้ นั่นคือความหมายของปัญญาในแง่ที่นำมนุษย์ไปสู่อิสรภาพ

ในหลักการของการพัฒนา แม้ว่าปัญญาจะเป็นสิ่งที่ต้องการทั้งนี้เพราะเป็นตัวนำไปสู่อิสรภาพ แต่ปัญญาก็เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของชีวิต หมายความว่าเราต้องมองชีวิตของมนุษย์ว่าเป็นระบบแห่งองค์รวมของส่วนประกอบมากมาย ส่วนประกอบนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวพันอิงอาศัยซึ่งกันและกัน เช่นนี้ ทางพระแยกชีวิตเป็นองค์ประกอบนี้เรียกว่า ชันธ์ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา

สังขาร วิญญาณ ชีวิตเป็นองค์รวมของระบบความสัมพันธ์แห่งองค์ประกอบเหล่านี้
 พร้อมกันนั้นในเชิงปฏิบัติในแง่ของการดำเนินชีวิต ก็เช่นเดียวกันชีวิตของคนแยก
 ออกมาเป็นด้านต่างๆ ของความเป็นอยู่รวม ๓ ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมที่
 แสดงออกทางร่างกาย วาจา ที่ติดต่อกับสิ่งแวดล้อมแล้วก็มีด้านจิตใจ
 และด้านปัญญาสามด้าน เมื่อสามส่วนนี้มีความสัมพันธ์และอิงอาศัยซึ่งกันและกัน
 ในการที่จะพัฒนาปัญญานั้นเราจะพัฒนาปัญญาอย่างเดียวไม่ได้ เพราะปัญญาเป็น
 ด้านหนึ่งในระบบองค์รวมของชีวิตที่มีส่วนประกอบที่มีอยู่สามด้านอิงอาศัย
 สัมพันธ์กันอยู่ เพราะฉะนั้นเราจะต้องพัฒนาไปด้วยกันทั้งสามด้าน เราไม่มอง
 จริยธรรมแยกส่วนออกไปว่าเป็นความประพฤติอย่างนั้นอย่างนี้เหมือนใน
 วัฒนธรรมตะวันตก ทางพุทธศาสนา มองว่าจริยธรรมคือการดำเนินชีวิตของคน
 หรือระบบการดำเนินชีวิตที่ดีงามซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งสามด้านมาเกี่ยวพันกัน คือ
 ด้านพฤติกรรมที่เรียกว่า ศีล ด้านจิตใจ ซึ่งมักเรียกชื่อตามองค์ประกอบที่เป็นแกน
 กลางในการฝึก คือ สมาธิ และด้านปัญญา คือ ความรู้ สามด้านนี้ต้องสัมพันธ์ซึ่ง
 กันและกันจะต้องพัฒนาไปด้วยกัน เพราะฉะนั้นถ้าจะพัฒนาปัญญาก็ต้องให้ศีล
 สมาธิ ไปด้วยเป็นระบบแห่งศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการศึกษา หรือศึกษา ๓ ด้าน
 ซึ่งเรียกว่า ไตรสิกขา (จะเรียกตรีศึกษาหรือไตรศึกษาก็ได้) จะเห็นได้ง่าย เช่น
 พฤติกรรมจะเป็นไปด้วยดีตอนแรกอาศัยความเคยชิน พอให้มีพฤติกรรมเคยชิน
 อย่างไม่รู้ คนก็ดำเนินชีวิตไปด้วยพฤติกรรมอย่างนั้น พฤติกรรมเคยชินที่ดีมักเกิด
 จากการหล่อหลอมทางสังคม เช่น การเลี้ยงดู และวัฒนธรรม เป็นต้น วัฒนธรรม
 ทำให้มีพฤติกรรมเคยชินที่ต้องการได้ง่าย แต่พฤติกรรมที่ดีจะมีความมั่นคงเมื่อมี
 สุขภาพจิตที่ดี เช่น คุณธรรมรองรับหรือหนุนอยู่ เช่น ถ้าในใจคนมีเมตตา คือ
 มีความรัก ความปรารถนาดี อยากให้คนอื่นเป็นสุข พฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียน
 ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ก็เป็นไปได้ง่าย เพราะมันทำให้มีความเต็มใจที่จะทำและมี
 ความสุขใจ ถ้าคนมีความพอใจในพฤติกรรมนั้น และมีความสุขที่จะปฏิบัติและ
 แสดงออกในพฤติกรรมนั้น พฤติกรรมนั้นจะมีความมั่นคง แต่ถ้าเราจะให้คนมี
 พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไม่มีสภาพด้านจิตใจที่ประสานสอดคล้องกัน เช่น
 สอนเด็กให้ประพฤติดีอย่างนั้นอย่างนี้ แต่จิตใจเด็กไม่มีความสุขในการดำเนิน
 พฤติกรรมนั้น พฤติกรรมนั้นก็ไว้ใจได้ยาก จึงต้องให้คุณธรรมและความสุขมาหนุน
 ด้วยพฤติกรรมดีจึงจะจริงจังมั่นคงยิ่ง ถ้ามีปัญหาเหตุผลและคุณค่าว่าทำไมเรา

จึงควรจะมีพฤติกรรมอย่างนี้ด้วย ก็ยิ่งเต็มใจและทำพฤติกรรมนั้นด้วยความสุข
อย่างนี้ เรียกว่าเป็นการประสานขององค์ประกอบทั้งสามด้าน ซึ่งจะทำให้ระบบ
การดำเนินชีวิตดีงามเป็นไปได้ การพัฒนามนุษย์จึงต้องพัฒนาทั้งระบบและ
องค์ประกอบอื่นๆ อาศัยซึ่งกันและกัน ในทางตรงกันข้ามพฤติกรรมที่ไม่ดีมีความ
ขัดแย้ง มีความรุนแรง ก็ทำให้จิตใจกระสับกระส่ายเร่าร้อนขุ่นมัว เมื่อสภาพจิตใจ
ไม่ดี การใช้ปัญญาก็ไม่ชัดเจน ทำให้คิดถึงผลประโยชน์และผลเสียหยาบไม่รอบคอบ
ทำให้มองแง่เดียวด้านเดียว เช่น จะต้องเอาชนะแง่เดียวยังทำให้เกิดปัญหา
เพราะฉะนั้นพฤติกรรมไม่ดีก็ไม่เอื้อที่จะให้เกิดปัญญา แต่ถ้ามีพฤติกรรมที่ดี คนจะ
เกิดความมั่นใจในพฤติกรรมนั้นจิตใจก็จะเกิดความสงบ ทำให้การใช้ปัญญาได้ผลดีมี
ความคิดรอบคอบ เป็นต้น อันนี้เป็นตัวอย่างเล็กๆ น้อยๆ ที่แสดงว่า การพัฒนา
มนุษย์จะต้องเป็นไปอย่างประสานกันทั้งสามด้าน คือ พฤติกรรม สภาพจิตใจ และ
ปัญญา เป็นอันว่าถ้าจะพูดเรื่อง การสร้างสรรค์ปัญญา จะต้องพูดให้ครบทั้ง
สามด้านและให้สามด้านมาเกื้อกูลกัน ดังนี้ทางพระเรียกสั้นๆ ว่า ศิล สมาธิ
ปัญญา

ต่อไปประการที่สาม เรื่องปัญญานี้มีสองด้านมาบรรจบประสานกัน **หนึ่ง**
คือ ปัญญา ที่เข้าถึงความจริง (ของธรรมชาติ) สอง ปัญญาที่นำมาจัดสรรสังคมให้ดี
สองอย่างนี้เป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง บางที่เราอาจมองข้ามไป พุทธศาสนา
สอนว่าความจริงมีอยู่ตามธรรมดาในธรรมชาติ พระพุทธเจ้าจะเกิดหรือไม่ก็ตาม
ความจริงก็เป็นอย่างนั้น แต่พระพุทธเจ้าได้มาค้นพบความจริงนั้นแล้วก็นำมาเปิด
เผยชี้แจงแสดงอธิบายให้เข้าใจได้ง่าย ความจริงนี้เรียกว่า ธรรม หรือกฎธรรมชาติ
ชีวิตมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และเป็นไปตามความจริงเมื่ออยู่ใต้กฎนี้
ด้วย เพราะฉะนั้นชีวิตของมนุษย์จะดำเนินไปด้วยดีจะต้องเป็นไปโดยสอดคล้อง
กับความจริงของธรรมชาติ ถ้าเราดำเนินชีวิตไม่สอดคล้องกับความจริงของ
ธรรมชาติ ชีวิตก็ไม่อาจเป็นไปด้วยดีจะอยู่รอดก็เป็นไปไม่ได้ ฉะนั้นการเข้าถึง
ความจริงในธรรมชาติจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้เราดำเนินชีวิตได้ดีโดยเป็นไป
อย่างถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ ความจริงอันนี้เรียกว่า ัมมะ หรือ ธรรม แต่
ที่นี้มนุษย์เรายู่กันเป็นหมู่อยู่กันเป็นสังคม ทำอย่างไรจะให้หมู่มนุษย์จำนวนมาก
ดำเนินชีวิตได้สอดคล้องกับความจริงตามกฎหมายของธรรมชาติ คำตอบก็คือ เราต้อง

ขยายปัญญานี้ไปให้แก่สังคมมนุษย์ ตอนนี้แหละเป็นขั้นที่สอง เพื่อให้หมู่มนุษย์
ได้ผลได้ประโยชน์จากความจริงในธรรมชาติ ท่านผู้รู้ความจริงจึงมาจัดตั้งแบบแผน
จัดสรรดำเนินการวางระบบระเบียบต่างๆ เพื่อให้สังคมมีสิ่งแวดล้อมที่ดีที่จะช่วย
เกื้อกูล ทะล่อมให้ชีวิตของคนทั้งหลายที่อยู่ในสังคมนั้นดำเนินไปสอดคล้องกับ
ความเป็นจริงของธรรมชาติ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบความจริงในธรรมชาติ แต่
เพียงค้นพบความจริงในธรรมชาตินั้นก็ยังไม่ใช่เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระพุทธเจ้าของเราที่เราเรียกพระนามเต็มว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ที่ค้นพบ
ความจริงในธรรมชาติแต่ถ้ารู้ความจริงแล้วความรู้นั้นก็จำกั้อยู่เฉพาะตัว เราเรียก
ท่านผู้นั้นว่าเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีความสามารถ
พิเศษมากกว่านั้น นอกจากรู้เข้าถึงความจริงในธรรมชาติแล้ว ยังสามารถจัดตั้ง
วางระเบียบแบบแผน จัดสรรสิ่งแวดล้อมที่จะทำให้ธรรมนั้นอำนวยประโยชน์แก่
สังคมของมนุษย์จำนวนมากได้ด้วย ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือตรงนี้

การจัดตั้งวางระบบชีวิตและระบบสังคมให้เป็นฐานแห่งความรู้ในความ
จริงของธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์แก่สังคมมนุษย์นี้เรียกว่า วินัย วินัย เป็นศัพท์
ที่มีความหมายกว้าง แต่เวลานี้เราใช้ในความหมายที่แคบขอย้ำว่า วินัย ก็คือ การ
จัดตั้งวางระบบขึ้นในสังคมมนุษย์ด้วย ความรู้ในหลักความจริงของธรรมชาติที่จะ
ให้หมู่มนุษย์หรือคนจำนวนมากสามารถดำเนินชีวิตโดยสอดคล้องกับหลักความ
จริง เพื่อให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีงามในสังคมที่สันติสุข วินัยจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญ
ของพระพุทธศาสนาคู่กันกับธรรมที่เป็นตัวความจริงในธรรมชาติ ความเป็น
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดจากความสามารถของปัญญาสองชั้น ปัญญาชั้นที่หนึ่ง
คือ ปัญญาชั้นรู้หลักความจริง ได้แก่ รู้ความจริงของธรรมชาติ ปัญญาชั้นที่สอง
คือ ปัญญาชั้นจัดสรรดำเนินการ ได้แก่ ความสามารถจัดตั้งวางระบบในสังคม
มนุษย์บนฐานแห่งความรู้ในความจริงนั้น พระพุทธศาสนา ประกอบด้วยหลักการ
๒ ส่วนนี้ เพราะฉะนั้นธรรม วินัย จึงเป็นชื่อเดิมของพระพุทธศาสนาเวลานี้เรามัก
จะมองแต่ตัวธรรม ก็เลยขาดองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งคือ วินัยไป และเลยไม่
เข้าใจหลักการใหญ่นี้ พระพุทธเจ้าทรงเรียกศาสนาของพระองค์ว่า ธรรมวินัย คำ
ว่า พระพุทธศาสนานั้นเดิมไม่ค่อยมีความสำคัญอะไร แต่มามีความสำคัญขอบใช้
กันมากในระยะหลัง เพราะฉะนั้นจะมองพระพุทธศาสนาให้ครบต้องมองทั้งสอง

ด้านนั้นด้วยทั้งธรรมและวินัยเป็นธรรมวินัยในหมู่มนุษย์ วินัย คือ การจัดตั้งแบบแผนวางระบบความเป็นอยู่และจัดระเบียบในสังคมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง แต่ก็มีความสัมพันธ์ระหว่างธรรมกับวินัยที่เราจะต้องรู้ตระหนักให้ถูกต้องและชัดเจน มองในแง่หนึ่ง ธรรมคือ ความจริงในธรรมชาติที่เราเข้าถึงด้วยปัญญานั้น จะเกิดประโยชน์แก่หมู่มนุษย์ได้ดีได้จริงก็ต่อเมื่อเรานำความรู้นั้นมาใช้จัดตั้งวางระบบแบบแผนและจัดสรรสภาพแวดล้อม บริหารจัดการดำเนินการต่างๆ ให้เอื้อต่อการที่คนที่อยู่ในสังคมนั้นจะสามารถพัฒนาชีวิตของเขาให้ดีขึ้นได้ การจัดตั้งอันนี้ก็คือ วินัย ซึ่งเป็นเรื่องของการจัดตั้งทางสังคม แต่ในทางกลับกันการจัดตั้งวางระเบียบแบบแผนทางสังคมที่จะได้ผลอย่างจริงจังมันคงนั้นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรม คือ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริงในธรรมชาติ มิฉะนั้นระบบสังคมนั้นจะไม่ได้ผลจริงและไม่มั่นคงด้วย เรื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะฉะนั้นวินัย คือ ระบบแบบแผนของสังคมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริงในธรรมชาติ คือ ต้องสอดคล้องกับธรรม เราจัดตั้งวินัยขึ้นเพื่ออะไร ก็เพื่อให้คนเข้าถึงธรรม คือ ให้แต่ละคนเข้าถึงธรรมดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรม

สรุปว่า ผู้ที่จะจัดตั้งวินัยนั้นจะต้องมีปัญญา ๒ ชั้น คือ ปัญญาที่รู้เข้าใจเข้าถึงความจริงแห่งธรรมดาของสิ่งทั้งหลาย และปัญญาที่สามารถจัดตั้งวางระเบียบระบบในสังคมมนุษย์ให้สอดคล้องกับความจริงนั้น คือ ต้องรู้คนจึงจะวางวินัยถูกต้องได้ผลจริง ปัญญาในข้อนี้สัมพันธ์กับปัญญาในข้อก่อน กล่าวคือ วินัยที่จัดตั้งวางระบบของสังคมนั้นก็คือ ทำให้คนมีสภาพความเป็นอยู่ทั้งส่วนตัวและส่วนรวมร่วมกัน พร้อมทั้งสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เอื้อเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามในไตรสิกขาหรือไตรศึกษาอันมีการพัฒนาปัญญาเป็นสุดยอด เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีงามสอดคล้องกับคนและเข้าถึงคน ถ้าใช้ศัพท์สมัยใหม่คือ วินัยเป็นการจัดตั้ง learning Society นั้นเอง และเป็น learning Society ที่มีความหมายและความมุ่งหมายชัดเจนว่าเพื่อให้คนพัฒนาไปโดยสอดคล้องกับคนจนเข้าถึงคน

จากสาระที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า ระบบแบบแผนในสังคมมนุษย์ทั้งหมดเรียกว่า เป็นระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง ระบบการบริหาร และระบบ

สังคมต่างๆ ถ้าจะให้ได้ผลจริงจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจในความจริงที่แท้ในธรรมชาติด้วยกันทั้งหมด เพราะฉะนั้นจึงเป็นระบบแยกย่อยที่ต้องเชื่อมโยงประสานกลมกลืนเข้าระบบแห่งวินัยอันเดียวกันจะต้องสอดคล้องกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแต่เวลานี้น่าสังเกตว่า ระบบต่างๆ เช่น ระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจที่นำมาใช้ในสังคมเดียวกัน แต่กลับตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีคนละอย่างมาขัดแย้งกันจนทำให้เกิดปัญหาคล้ายเป็นหลักฐานที่ฟ้องว่าการวางวินัยไม่ตั้งอยู่บนฐานของความจริง หรือการเข้าถึงธรรมะ การที่เราจัดแยกเป็นระบบต่างๆ ก็เพื่อช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นมีโอกาสที่ดีที่สุดที่จะพัฒนาชีวิตของตนให้ดำเนินไปอย่างดีงามมีความสุขยิ่งๆ ขึ้นไปจนสมบูรณ์ แม้จะแยกเป็นระบบต่างๆ มากมายก็มีจุดหมายเดียวกัน เพราะฉะนั้นในที่สุดทุกระบบจะต้องประสานบรรจบเป็นอันเดียวกัน เพราะมันควรจะต้องเป็นเพียงส่วนแยกย่อยของระบบใหญ่อันเดียวกันแต่เวลานี้มนุษย์ยังไม่สามารถมาถึงจุดนี้ได้ เมื่อใดระบบทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นระบบเศรษฐกิจก็ตามระบบการเมืองก็ตามระบบใดๆ ในสังคมก็ตามตั้งอยู่บนฐานแห่งความรู้ความจริง คือ ตัวธรรมอันเดียวกัน เมื่อนั้นระบบต่างๆ เหล่านั้นจึงจะได้ผลแท้และมั่นคง ถ้ามีฉะนั้นมันก็จะไม่ได้ผลเต็มที่และแน่นอน รวมความว่าธรรมเป็นเรื่องของความเป็นจริงตามธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่เป็นธรรมดา เป็นเรื่องของชีวิตจิตใจและปัญญาเป็นเรื่องของเนื้อหาสาระ และเป็นเรื่องของตัวบุคคลที่แต่ละชีวิต จะต้องรับผิดชอบตัวเองต่อกฎธรรมชาติในรูปแบบนี้ชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่วินัยเป็นเรื่องของการจัดระบบสังคมซึ่งเป็นเรื่องของสมมติเป็นเรื่องของรูปแบบ เป็นเรื่องหนักไปทางด้านวัตถุ และเป็นเรื่องของสังคมมนุษย์ที่แต่ละบุคคลจะต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของสังคม เมื่อมองทางพุทธศาสนานั้นต้องมองให้ครบอย่าลืมนานวินัย พุทธศาสนาภาคการจัดตั้งของวินัยให้ความสำคัญกับเรื่องวัตถุมาก ขอให้ดูวินัยของพระสงฆ์เป็นตัวอย่างวินัยของพระสงฆ์นั้นว่าด้วยเรื่องปัจจัยสี่และการจัดสรรปัจจัยสี่มากมาย ว่าด้วยระบบการอยู่ร่วมกัน

ในแง่ของธรรมบุคคลแต่ละคนรับผิดชอบต่อกฎธรรมชาติ ชีวิตรับผิดชอบต่อกรรมของตน กรรมในทางธรรมก็คือ ปฏิบัติการของกฎธรรมชาติที่กระทำต่อบุคคล แต่ละคนนั้นเป็นส่วนตัว แต่ในแง่ของวินัยบุคคลแต่ละคนรับผิดชอบต่อ

ส่วนรวมคือต่อสังคมบุคคลที่ทำความผิดจะต้องรับผิดชอบต่อกติกาของสังคมสงฆ์ คือสังคมที่ไม่รอกการให้ผลของกรรมตามกฎหมายชาติ แต่มีหลักแห่งกรรมทางวินัย ซึ่งเป็นการสมมติที่จะจัดการกับผู้ทำผิดนั้นทันที กรรมในทางวินัยก็คือปฏิบัติการของสังคมที่กระทำต่อบุคคลนั้นในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม เป็นอันว่าคน รับผิดชอบต่อกรรม ๒ อย่าง ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติก็รับผิดชอบ ต่อกรรม ที่เป็นปฏิบัติการของกฎหมายชาติเป็นส่วนตัวแห่งชีวิตของตน และในฐานะที่เป็นสมาชิกผู้หนึ่งของสังคมก็รับผิดชอบต่อกรรมที่เป็นปฏิบัติการของกติกาสังคม เป็นการส่วนรวมโดยรอกการให้ผลของกรรมเป็นกฎหมายชาติ

การมองพุทธศาสนาจะต้องมองให้ครบอย่างนี้ ขณะนี้เรามองพุทธศาสนาแบบว่า ๆ แหว่ง ๆ เมื่อครบทั้งสองส่วนนี้แล้วก็จะมาบรรจบประสานกัน แนวความคิดนี้ไม่ใช่เรื่องของสิ่งที่ตรงข้าม แต่เป็นสองด้านที่มาประสานกันให้เกิดความสมบูรณ์ การแก้ปัญหาของมนุษย์ในสังคมหนึ่งสังคมใด ตลอดจนโลกทั้งหมดจะต้องทำให้ครบทั้งสองด้านอย่างนี้ เมื่อมองในแง่ของธรรมจึงเป็นเรื่องของธรรมชาติ ตามหลักพระพุทธศาสนา ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกฝนพัฒนา และเมื่อมองในแง่ของวินัย เราก็จึงสนองให้เป็นไปตามธรรมนั้นด้วยการจัดตั้ง

ระบบทางสังคมขึ้นมา เพื่อให้สังคมนั้นเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการที่แต่ละคนจะได้พัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดำรงสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป และสาระสำคัญของการพัฒนานั้นก็คือการพัฒนาปัญญาตนเอง

เพราะฉะนั้นการที่เราจัดตั้งระบบสังคมขึ้นมาเพื่อให้มนุษย์มีโอกาสพัฒนาปัญญาของคน คือให้เป็นสังคมแห่งการศึกษา วินัยจึงเท่ากับเป็นการจัดตั้งสังคมแห่งการศึกษาเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า จะให้มีการเรียนรู้อันเป็นที่แน่นอนสนองตามหลักการที่ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนา คือ ศึกษาหรือศึกษาอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นหลักการของวินัยก็จะต้องจัดระบบสังคมที่เอื้อหรือช่วยให้บุคคลมีโอกาสเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเพื่อให้มีชีวิตที่ดำรง ตัวอย่างที่เด่นชัดก็คือวินัยของสงฆ์ซึ่งเป็นการจัดตั้งชุมชนที่เรียกว่าสงฆ์นั้นขึ้นมา เพื่อเอื้อโอกาสให้พระแต่ละรูปพัฒนาไปในไตรสิกขา การมีอุปัชฌาย์อาจารย์ก็เพื่อดูแลให้พระภิกษุที่เป็นสมาชิกใหม่ได้รับการศึกษาอบรมที่ดี เรามองบทบาทอุปัชฌาย์ว่าเป็นผู้ปกครอง แต่ที่จริงการปกครองมิได้มีความหมายในตัวของมัน การปกครองนั้นถ้าใช้ผิดก็จะเน้นที่อำนาจและการลงโทษ แต่ที่จริงการปกครองคือการจัดสรรดูแลความเป็นอยู่ให้เอื้อต่อการที่บุคคลนั้นๆ จะพัฒนาไปสู่ความมีชีวิตที่ดีขึ้น เพราะฉะนั้นการปกครองจึงเป็นหลักยึดมั่นให้ผู้ที่อยู่ในการปกครองมีโอกาสได้การศึกษาตนเอง หมายความว่า การปกครองมีเพื่อการศึกษานำสังเกตว่า เวลาที่คณะสงฆ์ปกครองเพื่อการปกครองจึงเน้นไปในด้านของการใช้อำนาจ แล้วก็สูญเสียความหมายที่สอดคล้องกับธรรมชาติที่แท้จริง จึงนำมาซึ่งความเสื่อมโทรมและระส่ำระสายไปทั่ว จึงขออย่าอีกว่าการปกครองที่แท้จริงเพื่อการศึกษาและการปกครองนั้นจะมีความหมายก็ต่อเมื่อเป็นการช่วยจัดการสภาพเอื้อให้คนมีโอกาสฝึกฝนพัฒนา นี่ ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ขอตั้งข้อสังเกตไว้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ปัญญา

ประการต่อไปซึ่งสืบเนื่องจากเรื่องธรรมและวินัยคือ เมื่อคนเข้าถึงธรรมแล้ว สภาพการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องพอดีที่เรียกว่าการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาหรืออยู่ด้วยปัญญาจะเกิดขึ้น คือ จากปัญญาเป็นหนึ่งซึ่งเข้าถึงความจริงในธรรมชาติ (ธรรม) จะมาสู่ปัญญาขั้นที่สอง คือ การที่เขารู้จักปฏิบัติอย่างถูกต้องจริงจึงตาม

สมมติ (วินัยของสังคม) ด้วย เขาจะรู้จักความหมายเป็นจริงและเหตุผลของกฎเกณฑ์ กติกา ตลอดจนสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ใช้กันอยู่ในสังคมของมนุษย์ ซึ่งจัดตั้งขึ้นด้วย เหตุผลเพื่อการอยู่ร่วมกันที่ดีงามและปฏิบัติไปตามสมมติอย่างรู้เท่าทันจริงจังโดยไม่หลงสมมตินั้น และจะต้องเข้าใจว่าสิ่งที่จัดวางขึ้นตามสมมตินั้นไม่ใช่สิ่งเลื่อนลอย แต่บัญญัติขึ้นโดยมีความมุ่งหมายและเหตุผล เพราะฉะนั้นคนที่เข้าใจ ถึงความจริงของธรรมชาติก็จะปฏิบัติตาม สมมติอย่างถูกต้องและจริงจังไม่ใช่เป็นคน ไม่เอาเรื่องไม่เอาราว ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิดพลาดอย่างมาก คนมีปัญญานั้นแหละจึงจะรู้เท่าทันสมมติ คือ มองเห็นความมุ่งหมายและเหตุผลซึ่งเป็นความจริงที่อยู่เบื้องหลังสมมตินั้นและทำให้ปฏิบัติต่อสมมติได้ถูกต้อง คือปฏิบัติไปตาม ความมุ่งหมายและเหตุผลของสมมตินั้น ไม่ใช่ทำไปเพราะหลงสมมติหรือทำตาม สมมติเพื่อสนองความปรารถนาส่วนตัว

การหลงสมมติเป็นอย่างไระขอยกตัวอย่าง เราจ้างคนมาทำสวน ตกกลงกัน ว่าจะให้เงินเดือน ๕,๐๐๐ บาท ก็เกิดเป็นกฎเกณฑ์ขึ้น คือ การทำสวนเป็นเหตุ การ ได้เงิน ๕,๐๐๐ บาท เป็นผล มีความเป็นเหตุเป็นผลอย่างชัดเจนและเป็นจริง แต่ ถ้าย่ำให้แน่ว่าเป็นเหตุผลที่แท้จริงหรือก็ต้องตอบว่าเป็นจริงโดยสมมติ คือ โดยการ ตกกลงหรือยอมรับร่วมกัน [สมมติ = ส (ร่วมกัน) + มติ (การยอมรับหรือตกลง)] เท่านั้น ไม่ใช่เป็นเหตุผลมีอยู่จริงในธรรมชาติ ถ้าเอาสมมติคือ การยอมรับร่วมกัน ออกเสีย ความเป็นเหตุเป็นผลก็หายไป กฎก็หายไป คือ ทำสวน ๑ เดือนแล้ว ผู้จ้างไม่ถือตามสมมติก็ไม่มีการให้เงินเดือน กลายเป็นทำเหตุแต่ไม่เกิดผล หรือ ไม่ได้ทำสวน แต่ผู้จ้างเสนอให้เงิน ๕,๐๐๐ บาท ก็กลายเป็นว่ามีผลโดยไม่ต้อง ทำเหตุ นี่คือกฎของมนุษย์เป็นกฎสมมติ คือ เป็นความจริงแห่งเหตุและผลโดย ขึ้นต่อสมมติ

ภายใต้กฎของมนุษย์ที่ว่าทำสวน ๑ เดือน ได้เงิน ๕,๐๐๐ บาทนั้น ที่จริง มีกฎของธรรม-ชาตียอมรับอยู่ คือ การทำสวนเป็นเหตุและความเจริญงอกงาม ของต้นไม้เป็นผล กฎธรรมชาตินี้มีความเป็นเหตุเป็นผลที่เป็นจริงอยู่ในธรรมชาติ คือ การทำสวนดูแลรดน้ำต้นไม้เป็นเหตุความเจริญงอกงามของต้นไม้ในสวนเป็นผล หรือความเจริญงอกงามของต้นไม้เป็นผลเกิดจากการทำสวนเป็นเหตุ เหตุทำให้

เกิดผล และผลเกิดจากเหตุเป็นความจริงแน่นอน เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้จึงมีกฎ ๒ กฎซ้อนกันอยู่ คือ

- กฎของมนุษย์ = การทำสวนเป็นเหตุ การได้เงิน ๕,๐๐๐ บาท เป็นผล
- กฎของธรรมชาติ = การทำสวนเป็นเหตุ ความเจริญงอกงามของต้นไม้เป็นผล

จะเห็นว่าสิ่งที่ต้องการอย่างแท้จริง คือ ผลตามกฎธรรมชาติ ได้แก่ ความเจริญงอกงามของต้นไม้ ถ้าไม่มีความจริงตามกฎธรรมชาตินี้อยู่ กฎของมนุษย์ก็จะหมดความหมายไปในทันที

ผู้รู้เท่าทันสมมติคือ ผู้ที่รู้เข้าใจความจริงแท้ที่ต้องการ คือ ความต้องการความเจริญงอกงามของต้นไม้ตามกฎธรรมชาติที่อยู่เบื้องหลังกฎสมมติของมนุษย์ รู้ว่าเราวางกฎสมมติของมนุษย์ขึ้นเพื่อความจริงที่อยู่เบื้องหลังตามกฎธรรมชาตินั้น แต่ผู้ที่หลงสมมติติดตันอยู่แต่กฎของมนุษย์และต้องการเพียงผลตามสมมติ คือ การได้เงิน ๕,๐๐๐ บาท เมื่อเขามองไม่ทะลุถึงความจริงแท้ตามธรรมชาติ เขาก็แปลกแยกจากธรรมชาติ เขาไม่ได้ต้องการความเจริญงอกงามของต้นไม้ เมื่อเขาหลงสมมติอย่างนี้แล้ว ก็จะทำให้เกิดความวิปริตวุ่นวายขึ้นใน

ชีวิตและสังคม คือ เขาจะทำสวนด้วยความจำใจฝืนใจไม่มีความสุข การไม่ตั้งใจทำงานทำให้งานไม่ได้ผลดี และอาจเกิดการทุจริต เพื่อให้ได้เงินโดยไม่ต้องทำสวน คือ ทำแบบหลบๆ เลี่ยงๆ อาจต้องมีการจัดระบบการควบคุมขึ้นมาจนซับซ้อน แล้วก็ไม่ได้ผลจริงอยู่นั่นเอง ในทางตรงข้ามถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องทำการด้วย ความรู้ ทนสมมติ เขาต้องการผลที่แท้จริงที่ตรงตามเหตุในธรรมชาติ คือ ต้องการความเจริญงอกงามของต้นไม้ เขาจะเต็มใจและตั้งใจทำสวน ตัวเขาเองก็ทำงานด้วยความพอใจมีความสุขและสังคมก็ได้ความสวยงามของสวนโดยไม่ต้องคอยควบคุมอย่างวุ่นวาย

โดยนัยนี้ คนที่เข้าถึงความจริงจะปฏิบัติต่อสมมติอย่างถูกต้องอย่างจริงจัง ยกตัวอย่าง ถ้าเราดูวินัยของพระ เราจะเห็นชีวิตที่แท้ของผู้เข้าถึงความจริง เพราะท่านจัดวางวินัยเพื่อฝึกให้พระภิกษุดำเนินชีวิตอย่างผู้ที่เข้าถึงธรรม โดยทางธรรมท่านบอกให้รู้ความจริงว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่มีแก่นสารเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ควรยึดติดถือมั่นแต่พร้อมกันนั้นเองในชีวิตที่เป็นจริงอยู่ในโลกเรายู่กับสิ่งทั้งหลายตามสมมติ เช่น พระภิกษุมีจีวรเป็นเครื่องนุ่งห่มเพียง ๓ ผืน เรียกว่า ไตรจีวร เพื่อไม่ให้ฟุ่มเฟือยและไม่ต้องกังวลเป็นชีวิตแห่งความไม่ลุ่มหลง ไม่ยึดติดในวัตถุ แต่จีวร ๓ ผืนนี้ เมื่อตกลงว่าเป็นของท่านแล้วท่านต้องรักษาให้ดี วินัย บัญญัติว่า พระภิกษุรูปใดไม่ใส่ใจจีวรผืนใดผืนหนึ่ง ไม่อยู่กับตัวแม้แต่คืนหนึ่ง ถ้าไม่ใช้ระยะเวลาที่ยกเว้นให้ก็ถือว่ามีความผิด พระรูปใดจีวรขาดเป็นรูแม้แต่เท่าหลังตัวเรือด ถ้าไม่เอาใจใส่ปะชุนถือว่ามีความผิด คนที่ไม่เข้าใจคงมองว่า พุทธศาสนาไม่ให้ยึดติดกับเรื่องวัตถุหรือทรัพย์สินสมบัติ พระน่าจะปล่อยไม่ใส่ใจกับเรื่องเช่นนี้ แต่นั่นคือวินัยที่จะให้เห็นชีวิตที่แท้จริงของผู้ที่เข้าถึงธรรมซึ่งแสดงออกในวินัย

ชีวิตที่เข้าถึงความจริงคือเข้าถึงธรรมนั้น ย่อมรู้ถึงเหตุผลของวินัยตามสมมติด้วยจึงเป็นชีวิตที่มีความรับผิดชอบอย่างยิ่ง เป็นชีวิตที่เอาใจใส่ต่อกิจการของสังคมเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้ว่าพระอรหันต์เป็นผู้นำในเรื่องนี้อย่างจริงจัง แต่น่าแปลกใจว่าในสังคมไทยได้เกิดมีความเข้าใจเชื่อกันที่ผิดเพี้ยนขึ้นมาว่า ถ้าใครไม่เอาใจใส่ต่อเหตุการณ์ต่างๆ อะไรเกิดขึ้นก็เฉยๆ กลับมองว่าจะหมดกิเลส ต่างจากคติ

ของพระพุทธศาสนา แต่เดิมมาที่ถือว่า พระอรหันต์เป็นผู้นำในการแสดงความรับผิดชอบต่อประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นผู้เคารพสงฆ์และเอาใจใส่ต่อส่วนรวม ขอให้ดูประวัติ พุทธศาสนาทุกยุคที่เป็นมา เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นพระอรหันต์จะเริ่มลุกขึ้นมาเรียกประชุม เวลาเกิดเหตุการณ์ใหญ่ๆ ของทางศาสนา พระอรหันต์จะเข้าร่วมประชุมพิจารณาแก้ไขปัญหา พระอรหันต์องค์ไหนไม่มาร่วมประชุม เช่น ไปเข้าป่าเสวยฌานสุขอยู่อาจถูกสงฆ์ลงโทษในประวัติศาสตร์มีพระอรหันต์ถูกที่ประชุมสงฆ์ลงโทษหลายองค์ เช่น ในสมัยพระเจ้าอโศกก็มีพระอรหันต์ถูกลงโทษ ในสมัยพระเจ้ามิลินท์อาจารย์ของพระนาคเสนก็ถูกลงโทษแต่ลงโทษโดยมอบงานให้ทำ หลักการนี้คือ การถือสงฆ์เป็นใหญ่และถือประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นใหญ่ พระพุทธเจ้าทรงตั้งคณะสงฆ์ขึ้นเอง แต่เมื่อสงฆ์ขยายตัวขึ้นเติบโตใหญ่ขึ้น พระองค์ก็ทรงเคารพในสงฆ์ การถือความสำคัญในกิจการของสังคมนี้นั้นเป็นเรื่องที่เราจะต้องรู้ตระหนักไว้

ต่อไปคือเรื่องปัญญานำไปสู่การประสานประโยชน์และการอยู่ร่วมกันด้วยดีของระบบองค์รวมใหญ่ในโลก หรือการดำรงอยู่ของมนุษย์ ปัจจุบันนี้มนุษย์แต่ละคนหาความสุขให้แก่ตนส่งผลกระทบกระเทือนก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย นอกจากต่อสังคมแล้วสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติก็เกิดปัญหาอย่างหนักด้วย มนุษยชาติจะอยู่รอดปลอดภัยจะต้องให้ทั้งสามส่วน ประสานกลมกลืนและเกื้อกูลกันให้ได้ คือ ให้อุคคล สังคม และธรรมชาติอยู่ดีด้วยกัน แต่ขณะนี้เราต้องประสบปัญหาจากความขัดแย้งกันระหว่างสามส่วนนี้คือ ถ้าบุคคลได้ประโยชน์ก็มักจะเกิดผลเสียต่อสังคมหรือต่อธรรมชาติ หรือทั้งสองอย่าง ถ้าจะให้สังคมอยู่ดี บุคคลก็หาประโยชน์และความสุขไม่ได้เต็มที่ ถ้ามนุษย์ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือสังคมก็ตามจะได้ประโยชน์ก็มักจะก่อผลเสียแก่ธรรมชาติ ถ้าจะให้ธรรมชาติอยู่ด้วยดี มนุษย์ก็ต้องสูญเสียผลประโยชน์ต้องขาดประโยชน์หรือความสุขอะไรทำนองนี้ มันเป็นระบบของความขัดแย้ง คือ ผลประโยชน์และความอยู่ดีมีสุขของแต่ละฝ่ายขัดแย้งกัน เวลานี้มนุษย์ยังหาทางออกในเรื่องนี้ไม่ได้ ว่าทำอย่างไรจะประสานประโยชน์ของทั้งสามส่วนหรือสามองค์ประกอบนี้ให้ได้ คือทำอย่างไรจะให้สิ่งที่เป็นผลดีเอื้อประโยชน์แก่บุคคล กิติและเป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วย อะไรที่ดีมีประโยชน์ต่อมนุษย์ก็ดีต่อธรรมชาติด้วย อะไรที่ดีต่อธรรมชาติก็ดีต่อมนุษย์ด้วย

ในการแก้ปัญหาที่มนุษย์จะต้องเข้าถึงการศึกษา ที่จะทำให้งุดหมายนี้สำเร็จให้ได้ คือ สำเร็จจุดหมายของการประสานประโยชน์ระหว่างองค์ประกอบสามส่วนนี้ เวลานั้นมนุษย์ยังติดตันยังไม่มีความคิดที่จะเห็นทางออกนี้ ทางออกอย่างดีที่สุดที่มนุษย์มองเห็นในปัจจุบันคือ ระบบที่เรียกว่า การประนีประนอม เวลานั้นมนุษย์ก็ใช้วิธีนี้ในการแก้ไขปัญหาล้างแวล้อม คือ ประนีประนอมกับธรรมชาติ ประนีประนอมอย่างไร คือมนุษย์มีความสุขจากการเสพวัตถุให้มาก เพื่อจะให้มีความสุขมากก็ต้องไปเอาทรัพยากร ธรรมชาติมาจัดสรรหรือผลิตเป็น สิ่งเสพสิ่งบริโภคบำรุงบำเรอความสุขของมนุษย์ มนุษย์จะสุขที่สุดเมื่อเสพมากที่สุด เพราะฉะนั้นเขาจึงต้องจัดการกับธรรมชาติให้เต็มที่ตามความพอใจ แต่เวลานี้มันเกิดสภาพติดตัน คือ ถ้ามนุษย์จะเสพสุขให้มากที่สุด ทรัพยากรธรรมชาติก็พินาศ สิ่งแวดล้อมก็เสียหาย มนุษย์เองก็อยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้นจะทำอย่างไร มนุษย์ก็บอกว่าเราจะต้องอนุรักษ์ธรรมชาติแต่เมื่อจะให้ธรรมชาติอยู่ดี ตัวมนุษย์เองก็ไม่สามารถเสพสุขได้เต็มที่ ก็เลยเป็นความติดตันทั้งสองทาง คือ ถ้ามนุษย์จะสุขที่สุดธรรมชาติก็พินาศ ถ้าไม่ให้ธรรมชาติพินาศมนุษย์ก็ต้องอดความสุขที่ต้องการ นี่คือการเกิดลัทธิประนีประนอม ซึ่งหมายถึงการที่มนุษย์จะต้องยอมอดไม่ได้ความสุขบางส่วนเพื่อยอมให้ธรรมชาติอยู่ได้ แต่ระบบประนีประนอมนี้ไม่มั่นคง เพราะว่าจำใจหรือไม่เต็มใจ การประนีประนอม คือ การที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็ยอมเสียบ้างเพื่อว่าแต่ละฝ่ายก็ได้บ้าง เวลานั้นมนุษย์ในโลกตะวันตกก็พัฒนาระบบจริยธรรมอย่างหนึ่งขึ้นมา เรียกว่า จริยธรรมสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นระบบจริยธรรมแห่งการประนีประนอม เป็นการกระทำด้วยความจำใจ ซึ่งทำให้มนุษย์ไม่สุขสมหวังไม่มีความสุขจริงจึงไม่เป็นการประสานกลมกลืน เพราะฉะนั้นถ้ามนุษย์ไม่เข้าถึงจุดหมายแห่งการประสานกลมกลืนแห่งผลประโยชน์ระหว่างบุคคลกับสังคม และธรรมชาติที่เป็นสามฝ่ายนี้ มนุษยชาติจะอยู่ด้วยดีไม่ได้ การสร้างสรรค์ปัญญาของมนุษยชาติจะต้องทำอันนี้ให้สำเร็จ เรื่องนี้ทางพุทธศาสนามีคำตอบและถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ยากนัก เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้คือ เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก เมื่อมนุษย์ฝึกฝนพัฒนาก็เกิดความสุขเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวมนุษย์ในทางที่ดีขึ้น ซึ่งจะทำให้อะไรที่เกี่ยวกับมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปหมด แม้แต่ความสุขก็เปลี่ยนแปลงไป โดยมีช่องทางที่จะมีความสุขได้มากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องรอความสุขจากการเสพวัตถุเพียงอย่างเดียวเราจึงไม่ติดตัน ถ้าเราติดอยู่กับแนวความคิดว่า ความสุขจะเกิดจากการเสพวัตถุเสพสิ่งบริโภค เราก็

ติดันแน่นอนเพราะการเสพบกับสิ่งเหล่านี้หมายถึง การที่เราจะต้องทำลาย
 ธรรมชาติแล้ว เราก็นี่ระบบจริยธรรมแห่งการประนีประนอมไม่พ้นจริยธรรมที่แท้
 จะต้องเป็นจริยธรรมแห่งการประสานกลมกลืนและเป็นจริยธรรมแห่งความสุข ใน
 ระบบที่สามส่วน คือ บุคคล สังคมและธรรมชาติประสานประโยชน์กัน ในระบบนี้
 องค์ประกอบที่เป็นหัวใจของการแก้ปัญหาก็คือ ตัวบุคคลหรือคน เพราะคนเป็น
 องค์ประกอบที่เชื่อมสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติกล่าวคือ ในด้านหนึ่งคน
 เป็นองค์ประกอบของสังคมคนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมและคนก็อยู่ในสังคม และใน
 อีกด้านหนึ่งคนก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ หรือเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง และ
 เป็นชีวิตที่เป็นไปตามธรรมชาติ ถ้าเราจัดการคนให้ถูกต้อง คนจะเป็นตัวประสาน
 สังคมและธรรมชาติได้ แล้วทั้งสามส่วนก็จะอยู่ด้วยกันด้วยดี คนในฐานะที่เป็น
 ส่วนของสังคมก็คือบุคคลในฐานะที่เป็นส่วนของธรรมชาติก็คือชีวิต แต่เวลานี้มี
 ความแปลกแยกกัน แม้แต่ในตัวคนเองระหว่างส่วนที่มาอยู่ในสังคมกับส่วนที่เป็น
 ธรรมชาติ คือ บุคคลกับชีวิตแปลกแยกกันและถึงกับมีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน ใน
 เรื่องนี้คนทั่วไปมองไม่ค่อยเห็นว่าแปลกแยกจากกันอย่างไร

ในการสร้างปัญญานี้จะต้องยอมรับความจริงว่า คนส่วนใหญ่ต้องอาศัย
 ปัจจัยทางสังคมมาก อย่างที่ว่าแล้ว และมีคนเพียงจำนวนน้อยที่สามารถเข้าถึง
 การรู้ความจริงด้วยการรู้จักคิดพิจารณาของตนเองที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการ อันนี้
 ข้อสังเกตสำคัญในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพราะจุดเน้นข้อแรกของการเป็น
 สังคมแห่งการเรียนรู้ก็คือ จะต้องเป็นสังคมที่เกื้อหนุนการเรียนรู้ซึ่งก็ได้แก่ สังคม
 กัลยาณมิตรนั่นเอง และในฐานะที่เป็นปัจจัยภายนอก คนที่เป็นกัลยาณมิตรเมื่อจะ
 ช่วยเหลือในการพัฒนาคนเราจะต้องมองสองอย่างคือ ถ้าเราเป็นครูและเราจะ
 พัฒนาเด็ก ในแง่หนึ่งเรามองจากแง่ของปัจจัยภายนอก เราเป็นสิ่งแวดล้อมและ
 เป็นผู้จัดสรรสิ่งแวดล้อม เราจะพยายามจัดสรรสิ่งแวดล้อม เช่น ข่าวสารข้อมูลที่ดี
 ที่สุดให้แก่เด็ก แต่มองในแง่ที่เป็นผู้สอนที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพภายในตัวเด็ก เรา
 จะต้องช่วยให้เด็กสามารถถือเอาประโยชน์ได้เองจากสิ่งที่เลวที่สุด ปฏิบัติการ ๒
 อย่างนี้ เป็นสิ่งที่กลับกันแต่เสริมกัน ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าในฐานะกัลยาณมิตร
 โดยเฉพาะผู้ที่เป็นครูอาจารย์ เราจะทำสิ่งที่คล้ายกัน ตรงข้ามกันสองอย่างมา
 ประสานกัน คือ ๑. ส่วนภายนอกจัดสรรสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดให้กับเด็กและพร้อม

กันนั้น ๒. ภายในเด็กต้องพัฒนาให้เด็กสามารถเอาประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมที่
 เลวที่สุด ถ้าเมื่อใดเด็กมีความสามารถอย่างที่สองภายในตัวเขาเอง เขาจะพึง
 ตนเองได้และเป็นความสำเร็จในการศึกษา เหมือนพระบางองค์ไปเจอคนบ้าได้ฟัง
 คำของคนบ้าแล้วตรัสรู้ได้ คนที่มีปัญญารู้จักใช้โยนิโสมนสิการ จะได้ประโยชน์
 แม้แต่จากคำดำคนที่จะดำเรานั้นเขาต้องคิดนาน และตามปกติเรามองตัวเอง
 ยากมากและเราก็ไม่มีเวลาคิด เมื่อเราฟังคำดำเราสามารถสำรวจพิจารณา
 ตัวเองได้มากโดยไม่ต้องไปเสียเวลาคิด ส่วนคำชมนั้นคนมักพูดไปตามที่ได้
 เห็นได้ยินซึ่งปรากฏอยู่แล้วไม่ได้ใช้เวลาคิดและเราทำได้อยู่แล้ว เพราะ
 ฉะนั้นเราจึงได้ประโยชน์จากคำดำมากกว่าคำชม เพราะฉะนั้นคนที่พัฒนา
 แล้วไม่ว่าจะไปพบประสบการณ์ใดหรือตกอยู่ในสถานการณ์ใดก็ได้ประโยชน์ทั้งนั้น
 การพัฒนาคนขึ้นมาจึงมีแต่ดีทั้งนั้น

ทางสร้างปัญญาอีกอย่างหนึ่ง อยู่ในระบบที่ขยายปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ
 ไปเป็นแสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดั่งามหรือรุ่งอรุณของการศึกษา ๗ ประการ ซึ่ง
 มีอยู่ข้อหนึ่ง เรียกว่า ฉันทะ ได้แก่ ความอยากหรือความต้องการแต่เป็นความ
 อยากที่ถูกต้อง คนไม่น้อยเข้าใจผิดว่าพุทธศาสนาสอนให้ไม่มีความอยากแต่ความ
 เป็นจริงท่านสอนให้มีความอยาก ความอยากนั้นมีสองอย่างในที่นี้ หมายถึง ความ
 อยากที่ดีที่ถูกต้องเป็นกุศล คือ ฉันทะ อันได้แก่ความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์พูดสั้นๆ ว่า
 ใฝ่ธรรม คือ ต้องการความจริงต้องการความถูกต้องดั่งาม เรียกเต็มว่า ธรรม
 ฉันทะ และธัมฉันทะ ความต้องการธรรมนี้ เมื่อถึงจุดหนึ่งก็จะเป็นธรรมชาติไปโดย
 คือ การถือธรรมเป็นใหญ่ ได้แก่ ถือความดั่งามถือความถูกต้อง ถือความจริงเป็น
 ใหญ่ การถืออย่างนี้จะสยบอวดตาได้ โดยทั่วไปในการอยู่ร่วมกัน อวดตาของแต่ละ
 คนจะเด่น คือ แต่ละคนจะยึดถือในความสำคัญของตนเอง ถ้าไม่จัดการในเรื่องนี้
 ให้ดี การถือตัวถือตนของแต่ละคนก็จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง แทนที่คนจะมุ่งและ
 ช่วยกันอย่างแท้จริงเขาก็มีวแต่จะคิดถึงผลประโยชน์ของตนเอง จะเอาชนะกันบ้าง
 เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาปัญญา ในสังคมที่จะพัฒนาได้จะต้องมีอะไรอย่างหนึ่ง
 ที่เหนืออวดตาของแต่ละคนที่เป็นจุดรวมอันหนึ่งที่ทุกคนยึดถือสูงสุดเป็นอัน
 เดียวกัน เมื่อนึกถึงสิ่งนี้แล้วทุกคนจะยอมลดตัวจะหยุดการถือความสำคัญของตน
 แล้วหันมาทำเพื่อสิ่งที่ยึดถือ ถ้าสังคมมีสิ่งนี้ก็จะพัฒนาได้ ในพระพุทธศาสนานั้น

ท่านให้ถือธรรมเป็นใหญ่จึงให้ใช้หลักธรรมาธิปไตย เรื่องที่พูดมานี้จะเห็นตัวอย่าง เช่น ในเวลาประชุมกันบางทีคนยอมกันไม่ได้ เพราะทุกคนถือเอาตนเองเป็นใหญ่ เมื่อเกิดการขัดแย้งกันขึ้น สังคมชาตินิยมก็เอาชาติเป็นใหญ่ เช่น เพื่อชาติญี่ปุ่น ทุกคนยอมได้ แต่แบบนั้นไม่ปลอดภัย เพราะจะกลายเป็นว่าเพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติของตน ฉันทก็จะเบียดเบียน ช่มเหงเอาเปรียบประเทศอื่นๆ ได้ หลักการที่ถูกต้อง คือ ขนาธิปไตย เมื่อทุกคนมีธัมฉันทะ คือ ฝัธรรมต้องการความจริงความถูกต้องความดีงามมีขนาธิปไตย คือ ยึดถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงามเป็นใหญ่ แม้แต่ในเวลาประชุมกันถึงจะขัดแย้งกระทบกระทั่งกันบ้าง แต่เมื่อคำนึงถึงธรรมเป็นเป้าหมายใจมุ่งจะเข้าถึงความจริงความถูกต้องและสิ่งที่ดีงาม ทุกคนจะมองข้ามความขัดแย้งกระทบกระทั่งกันได้ ถ้าไม่ถือความจริง ความถูกต้องและสิ่งที่ดีงาม จะไม่ยอมหยุด ด้วยธัมฉันทะและขนาธิปไตยนี้การแสวงหาปัญญาก็จะดำเนินไปและดำเนินไปอย่างเข้มแข็งจริงจัง

ในที่สุดขอย้าว่า การสร้างสรรค์ปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของระบบของการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นไตรภาคี ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งจะต้องพัฒนาไปด้วยกัน

ขอจบท้ายด้วยจุดเน้น ในการสร้างสรรค์ปัญญามนุษย์ ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญแก่การสร้างอนุชนคติเกี่ยวกับความสำคัญของอนุชนนี้ ทางพระพุทธศาสนา ท่านแสดงไว้ซึ่งควรจำไว้สักข้อหนึ่งขอพูดเป็นภาษาบาลี ว่า *ปุตตา วตฺถุ มนุสฺส สานํ* แปลว่าลูกๆ คือ เด็กทั้งหลายเป็นฐานรองรับมวลมนุษยชาติไว้ เพราะฉะนั้นเราจึงควรเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็ก เริ่มตั้งแต่ให้พ่อแม่ทำหน้าที่เป็นบูรพาจารย์กันให้จริงจัง เวลานี้เราให้ความสำคัญในเรื่องนี้หรือไม่ เราจะต้องเริ่มต้นที่ครอบครัวซึ่งเป็นจุดที่เราเริ่มต้นได้เลย มารดาบิดาเป็นพรหมของลูก เป็นครูคนแรกหรือเป็นอาจารย์ต้น พ่อแม่จะต้องทำหน้าที่เป็นครูคนแรกหรือเป็นอาจารย์ต้น ต่อจากนั้นครูอาจารย์ทั้งหลายภายนอกก็มาเสริมต่อจนในที่สุดให้สังคมทั้งหมดเป็นสังคมแห่งกัลยาณมิตร

เป็นอันว่าในการสร้างสรรค์ปัญญาเพื่อมนุษยชาติจะต้องให้ความสำคัญตั้งแต่ระบบครอบครัวเป็นต้นไปและการพัฒนาของเด็กในเมื่อปัจจุบันเป็นยุค

ของข้อมูลข่าวสารจึงจะต้องใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ เป็นต้น เด็กจะต้องพัฒนา การปฏิบัติต่อข่าวสารข้อมูลทั้งในด้านรับเป็นและในด้านใช้เป็น เริ่มตั้งแต่ความรัก การอ่านและการอ่านนั้นก็ต้องอ่านเป็นด้วย ดังจะเห็นว่าเด็กหรือคนบางคนอ่าน มากแต่ไม่ได้เรื่อง การอ่านมากไม่สำคัญเท่าอ่านเป็น บางคนอ่านเป็นเลือกอ่านแค่ ยี่สิบหน้าก็เป็นประโยชน์มากกว่าคนอ่านไม่เป็น แต่อ่านมากตั้งเป็นร้อยๆ หน้า ยิ่งข่าวสารข้อมูลมีมากท่วมท้นเราไม่จำเป็นต้องอ่านหมด บางทีต้องกำจัดแยก ขยะข้อมูลออกทิ้งด้วยซ้ำไปแล้วก็อ่านให้เป็น เวลาที่ข่าวสารข้อมูลไหลพรั่งอย่างมาก และเด็กก็ไม่มีเวลาที่จะอ่านมาก เพราะเด็กมักเอาเวลาไปให้ทีวี และวิดีโอกันมาก ในเมื่อเด็กจำนวนมากไม่มีเวลาอ่านหนังสือยังต้องเน้นการอ่านเป็น เพราะอ่านเป็นแล้ว ก็ได้ประโยชน์คุ้มเวลา รับเป็นแล้วก็ใช้เป็นด้วย □

๗. ส. ก่อเกิดภาษาไทย

ศ. ฐะปะนีย์ นาครทรรพ^๑

วันหนึ่ง นุ้ยแวะไปเยี่ยมพ่านาที่บ้าน เมื่อไปถึงก็ตรงไปที่ห้องหนังสือ (ที่เรียกเช่นนี้เพราะมีหนังสือมากกว่าสมุด) พอดีพ่านาเงยหน้าขึ้นเห็นนุ้ยยืนยิ้มอยู่ ก็วางมือจากการเขียน ต่างทักทายปราศรัยกัน แล้วสองพี่น้องก็สนทนากันดังต่อไปนี้

น้อย ฝึกนกกำลังเขียนเรื่องอะไรอยู่หรือคะ

นาง พิกำลังเขียนเรื่อง “สส. ก่อเกือภาษาไทย” จะ นุ้ยเดาใจพีได้ไหมว่า สส. ที่ใช้เป็นคำขัณฑ์เรื่องนี้หมายถึงอะไร

น้อย อ้อ ก็สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นะซีคะ ใช่ไหมคะ

นายก ไม่ใช่จะ ถ้าหมายถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พี่ก็ต้องถามว่า หมายถึงใครซึ่งจะ

นุ้ย เอ อะไรนะ สส. ที่ก่อเกื้อภาษาไทย สถานสอนภาษาไทย ค่ะ

นาถอมยิ้ม เพราะคำตอบของนุ้ยยังไกลเป้า นุ้ยขมวดคิ้วนัวหน้า แต่ก็คิด
ไม่ออก เลยเลิกเดา เพราะกลัวจะผิดอีก

นาง ถ้ำนั้นพี่จะเฉลยให้ฟังนะ สส. หมายถึง คำสองพยางค์ที่ขึ้นต้นด้วย ส. ทั้งสองพยางค์ คือพี่คิดถึงคำที่ตั้งต้นด้วย สส. ไว้ ๕ คำ คำเหล่านี้ล้วนสัมพันธ์กับภาษาไทย คำที่ ๑ คือ “สั่งสอน” เมื่อลูกยังเล็ก พ่อแม่สั่งสอนให้ลูกพูด พอลูกโตขึ้นไปโรงเรียน ครูก็สั่งสอนให้อ่านเขียนภาษาไทย และสอนวิชาต่างๆ ซึ่งต้องใช้ภาษาไทยเป็นสื่อ จริงไหม

ศาสตราจารย์กิตติคุณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประธานคณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์
ของไทยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

- นุ้ย จริงค่ะ เพราะฉะนั้นคำ “สั่งสอน” จึงก่อเกิดภาษาไทย เข้าใจแล้วค่ะ
 ถ้ายาอย่างนั้น นุ้ยขอเดาคำที่สองว่า “สื่อสาร” ถูกไหมคะ
- นาง ถูกค่ะ คำต่อไปละ
- นุ้ย คำต่อไป อะไรนะ อ้อ นึกออกแล้ว “สร้างสรรค์” ค่ะ เช่นกวีสร้างสรรค์
 บทร้อยกรองที่ไพเราะ ถูกไหมคะ
- นาง ถูกต้องค่ะ เก่งนี้ ได้ สส. ๓ คำแล้ว อีก ๒ คำ ที่จะเฉลยให้คือ “สืบสาน”
 และ “ส่งเสริม” จะ
- นุ้ย จริงซิคะ “สืบสาน” และ “ส่งเสริม” ก็มีความหมายไปในทางก่อเกิด
 ภาษาไทย เช่นเดียวกับ ๓ คำแรก เพียงแต่แตกต่างกันที่วิธีการเท่านั้น
- นาง คราวนี้เรามาช่วยกันขยายความให้มีรายละเอียดเพิ่มขึ้น คำแรกคือ “สั่งสอน”
 นี้ บรรพชนไทยในอดีตทำกันมานานแล้ว สมัยสุโขทัย เราก็นึก “สุภาสิต
 พระร่วง” ซึ่งมีเนื้อหาคือเป็นคำสั่งสอนพลเมืองให้ประพฤติดี และรู้จัก
 ดำเนินชีวิตในทางที่ดีงาม สุภาสิตพระร่วงนี้มีลักษณะเป็นร้อยส่น คำสั่ง
 สอนของท่านจึงอาศัยสุภาสิตเป็นสื่อ ทำให้จำง่าย นุ้ยจำข้อไหนได้บ้าง
 ไหม
- นุ้ย จำได้บางข้อค่ะ ที่ขึ้นใจคือ “เมื่อน้อยให้เรียนวิชา ให้หาสินเมื่อใหญ่”
 สองข้อนี้ก็ยังทันสมัยนะคะ ในวัยเด็กเราเรียนภาษาไทยให้อ่านออกเขียนได้
 แล้วก็เรียนวิชาอื่นๆ ด้วย พอโตเป็นผู้ใหญ่ ทำการงานได้ ก็หาสินทรัพย์
 มาเลี้ยงครอบครัว เป็นความจริงตามที่สุภาสิตว่าไว้
- นาง มีข้อที่สอนแนวทางดำเนินชีวิตบ้างไหม
- นุ้ย มีค่ะ เช่น “เอาแต่ชอบเสียผิด” หมายถึงการเลือกทำแต่สิ่งที่ถูกต้องชอบ
 ธรรม ไม่ทำสิ่งที่ผิด และอีกข้อหนึ่งว่า “อย่าประกอบกิจเป็นพาล” ซึ่ง
 สอนมิให้ทำตัวเป็นพาลเกเร อันเป็นการเบียดเบียนผู้อื่น
- นาง พี่ชอบอีกหลายข้อ เช่น “ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง สร้างกุศลอย่ารู้โรย” ข้อที่
 ว่า “ปลูกไมตรี” นั้นสอนให้เราต้องมีมนุษยสัมพันธ์ เพราะคนเราจะอยู่อย่าง
 โดดเดี่ยวไม่ได้ ต้องพึ่งพาอาศัยกัน จึงต้องมีไมตรีกัน และข้อที่ว่า “สร้าง
 กุศลอย่ารู้โรย” นั้น ก็ดีมาก สอนให้สร้างกุศล เช่น บริจาคทาน รักษาศีล
 ปฏิบัติธรรม ล้วนเป็นกุศลทั้งนั้น ถ้าคนในสังคมทำได้เช่นนี้ สังคมก็จะมี

ความสงบสุข คราวนี้นัยลองนึกดูซิว่าในสมัยอยุธยา มีวรรณกรรมอะไรที่จัดว่าเป็นคำสอนบ้าง

นัย นัยจำได้ว่าเคยอ่านโคลงพาลีสอนน้อง ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เนื้อหาสาระของเรื่องนี้ เป็นคำสอนของพาลีสอนองค์เกี่ยวกับการปฏิบัติราชการ ให้มีความซื่อสัตย์ และจงรักภักดีต่อกษัตริย์ของตน และยังมีโคลงเรื่องทศรถสอนพระรามอีกเรื่องหนึ่งกะท้าวทศรถทรงสอนวิธีปกครองบ้านเมืองเพื่อให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข คำสอนในวรรณกรรม ๒ เรื่องนี้นับว่ามีคุณค่าเป็นประโยชน์ในการปกครองบ้านเมืองสมัยนั้น

นาง ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้มีการแต่งตำราภาษาไทยขึ้นเล่มหนึ่ง มีชื่อว่า “จินตามณี” พระมหาราชครูเป็นผู้ประพันธ์ตำราเล่มนี้ ซึ่งสอนการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน นับเป็นหนังสือแบบเรียนเล่มแรก เหมาะกับกาลสมัย เพราะในสมัยนั้นการกวีเจริญรุ่งเรืองมาก

นัย ในสมัยรัตนโกสินทร์ นัยจำได้ว่าท่านสุนทรภู่ได้แต่งเพลงยาวถวายโอวาทแด่เจ้าฟ้า ๒ พระองค์ ซึ่งเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีคำสอนที่ไพเราะเป็นคติเตือนใจอยู่หลายบทที่นัยจำได้มีอยู่บทหนึ่งคือ “อันความคิดวิทยาเหมือนอาวรุท ประเสริฐสุดซ่อนใส่เสียในฝัก สงวนคมสมนึกใครอีกอัก จึงค่อยชักเชือดฟันให้บรลัย” เราคุยเรื่องคำ “สั่งสอน” มามากแล้วนะคะ มาพูดเรื่อง “สื่อสาร” กันเถอะคะ นัยอุตส่าห์คิดคำนี้ได้ เลยอยากฟังการขยายความ

นาง ตกลงจะ คำว่า “สื่อสาร” นี้สำคัญมาก เรียกว่าเป็นหัวใจของภาษาไทยทีเดียว สมัยนี้เทคโนโลยีด้านการสื่อสารเจริญมาก มีอุปกรณ์ทันสมัยหลายอย่างที่อำนวยความสะดวกรวดเร็วในการสื่อสาร นัยรู้ใหม่ว่าคำ “สาร” นี้มีใช้ตั้งแต่สมัยไหน

นัย สมัยรัตนโกสินทร์ใช้ไหมคะ

นาง มีใช้ตั้งแต่สมัยอยุธยาจะ พี่เคยอ่าน “ลิลิตยวนพ่าย” พบคำว่า “สาร” ในโคลงบทหนึ่ง ใช้คำว่า “สาร” ดังนี้

สวรสยามภาคพร้อง	กลกานท นี่ๆ
คือคู่มาลาสวรรค	ช่อช้อย
เบญญาพิศาลแสดง	เดอมเกียรติ พระๆ
คือคูใหม่สร้างร้อย	กึ่งกลาง

ในลิลิตพระลอก็มีคำว่า สวร เหมือนกัน อยู่ในโคลงสี่บาทสุดท้าย ดังนี้
 ระทวยดุจวัลย์ทอง ครวญไคร้เห็นนา
 โหยละห้อยในห้อง อยู่เหยี่ยมพึงสาร

นัย ฝึกฝนพูดถึงอุปกรณ์การสื่อสารที่ทันสมัยเมื่อสักครู่นี้ ทำให้นัยนึกถึง คำ
 “สื่อสารมวลชน” ขึ้นมาได้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความ
 หมายของคำนี้ว่า “การติดต่อสื่อสารสู่มหาชนโดยอาศัยเครื่องมือหรือสื่อ
 กลางต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์” สื่อมวลชนแต่ละชนิดก็
 ต้องใช้ภาษาไทยกันทั้งนั้น ถ้าผู้ประกาศ หรือนักแสดงระมัดระวังในการ
 อ่านออกเสียงคำต่างๆ ให้ถูกต้อง ส่วนนักเขียนข่าว หรือบทความลง
 หนังสือพิมพ์ก็ใช้ภาษาอย่างถูกต้อง ก็จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนและ
 ประชาชนทั่วไป เป็นการช่วยกันอนุรักษ์ภาษาไทยในวงกว้าง

นาถ พี่เห็นด้วยจะ สมัยนี้มีอุปกรณ์สมัยใหม่อีกหลายอย่างในการสื่อสาร ได้แก่
 คอมพิวเตอร์ แฟกซ์ เพจ อินเทอร์เน็ต อีเมล พี่เปิดดูพจนานุกรมก็พบแต่
 คำ “คอมพิวเตอร์” ส่วนคำอื่นๆ ยังไม่ปรากฏในพจนานุกรม พี่รู้สึกว่
 ตัวเองล้าสมัยเสียแล้ว เพราะยังใช้อุปกรณ์สมัยใหม่เหล่านี้ไม่ค่อยเป็น ต่อไป
 ก็มาถึงคำ “สร้างสรรค์” ของนัย ลองขยายความต่ออีกหน่อยซิ

นัย คำ “สร้างสรรค์” นี้ก็สำคัญมากเหมือนกันนะคะ การที่เรามีวรรณคดี
 กวีนิพนธ์ และวรรณกรรม ดีๆ ก็เพราะ กวี และนักประพันธ์นี้ได้
 สร้างสรรค์สิ่งเหล่านี้ขึ้นไว้เป็นสมบัติทางวัฒนธรรม คำ “สร้างสรรค์”
 ยังใช้ได้กับศิลปะประเภทอื่นได้อีก เช่น จิตรกรก็จะวาดภาพตามจินตนาการ
 ของเขาอย่างสวยงาม นักดนตรีก็จะแต่งและบรรเลงเพลงอย่างไพเราะ
 เป็นที่พอใจของผู้ฟัง ช่างปั้นก็จะสร้างสรรค์ประติมากรรมอย่างประณีต
 ช่างแกะสลักก็จะสร้างสรรค์ รูปสลักหรือลวดลายต่างๆ อย่างวิจิตร ฯลฯ

การที่เรามีศิลปินผู้สร้างสรรค์งานหลายประเภทเช่นนี้ เป็นที่น่าภาคภูมิใจสำหรับคนไทย นะคะ

นาง ไช้จะ ต่อจากคำ “สร้างสรรค์” ก็เป็นคำ “สืบสาน” คำนี้เพิ่งไม่พบในพจนานุกรม แสดงว่าเป็นคำใหม่ เข้าใจว่าเพิ่งจะใช้กันแพร่หลายเมื่อ ๕-๖ ปีมานี้ และคงมีที่มาจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ คำ “สืบสาน” นี้ฟังดูเดาๆ อาจเป็นการนำคำว่า “สืบ” มาเข้าคู่กับคำ “สาน” ซึ่งมาจากภาษิตที่ว่า “ก่อแล้วต้องสาน” ก็ได้ เมื่อนำคำ “สืบสาน” มาพิจารณาให้สัมพันธ์กับภาษาไทย ก็ให้ความหมายในทางอนุรักษ คือการรักษาไว้ให้คงอยู่ ฟังเห็นว่า คำ “สืบสาน” นี้มีความหมายในทางก่อเกี่ยวภาษาไทยเช่นเดียวกัน ที่นี้ก็มาถึงคำว่า “ส่งเสริม” นัยจะขยายความว่ายัง

นัย นัยคิดว่าคำ “ส่งเสริม” นี้ควรจะครอบคลุมทั้งคุณภาพและปริมาณในด้านคุณภาพนั้น มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยทุกระดับ ทั้งนี้ครูอาจารย์ในโรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่างๆ คงต้องร่วมแรงแข่งขันปรับปรุงการเรียนการสอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้นโดยใช้สื่อที่ทันสมัยและมีกิจกรรมที่ทำทลายความสามารถของนักเรียน นักศึกษา ควรส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษารู้จักใช้ความคิด สามารถแก้ปัญหาได้ และรู้จักวิธีศึกษาค้นคว้าอย่างถูกต้อง สิ่งที่เป็นต้องทำอีกอย่างหนึ่ง คือการแก้ไขข้อบกพร่องในการใช้ภาษา เช่น การออกเสียง ร เป็น ล ออกเสียงคำควบกล้ำไม่ชัด ทำให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสาร

ส่วนด้านปริมาณนั้น ควรส่งเสริมให้เกิดความสำนึกในการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ทั้งในครอบครัว ในโรงเรียน สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา วรงานต่างๆ ทั้งในภาคราชการและเอกชน ตลอดจนสังคมไทยส่วนรวม ที่นัยพูดอย่างนี้พินิจว่าหวังมากไปหรือเปล่าคะ

นาง ไม่มากหรอก เราคนไทย ไม่รักภาษาไทยแล้วจะไปรักภาษาอะไร ก่อนนัยจะกลับ พี่ขออัญเชิญพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า ด้วยภาษาและหนังสือมาอ่านให้นัยฟังดังนี้

“เราโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษานี้ก็มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทางออกเสียง คือให้ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้ หมายความว่า วิธีใช้คำมาประกอบเป็นประโยค นับเป็นปัญหาที่สำคัญ ปัญหาที่สามคือความร่ำรวยในคำของภาษาไทย ซึ่งพวกเรานึกว่าไม่ร่ำรวยพอ จึงต้องมีการบัญญัติศัพท์ใหม่มาใช้...”

“ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่าได้มีการใช้ถ้อยคำออกจะฟุ่มเฟือย และไม่ตรงกับความหมายอันแท้จริงอยู่เนืองๆ ทั้งการออกเสียงก็ไม่ถูกต้องตามอักขรวิธี ถ้าปล่อยให้เป็นดังนี้ ภาษาของเราก็มีแต่จะทรุดโทรมชาติไทยเรามีภาษาของเราใช้เองเป็นสิ่งอันประเสริฐอยู่แล้ว เป็นมรดกอันมีค่าตกทอดมาถึงเรา ทุกคนจึงมีหน้าที่จะต้องรักษาไว้...”

“ภาษาไทยสิ่งหนึ่งซึ่งทรงห่วง	ความสำคัญใหญ่หลวงวิบุลผล
พระราชดำรัสซึ่งตรึงกมล	ขอทุกคนช่วยรักษาอย่าทำลาย
อนุรักษ์ภาษาไทยให้บริสุทธิ์	ภาษาจุมรดกที่สืบสาย
ใช้ภาษาถูกแบบจึงแนบคาย	อีกความหมายถูกต้องทำนองความ”

ปฏิรูปการศึกษาไทย : หนทางสู่อนาคตของความเข้มแข็ง

นางนวล^๒

จากการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๒ ที่ทางมูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ ได้จัดขึ้น เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ณ ห้องนภลัย โรงแรมดุสิตธานี นั้นในงานนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้มาเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการปฏิรูประบบการศึกษาไทยว่าควรจะมีการพัฒนาไปให้ทันกับ กระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกแห่งข่าวสาร

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี หนึ่งในผู้ที่หวังให้สังคมไทย มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ได้กล่าวถึงการยกเครื่องทางปัญญา ไว้ว่า

ในช่วงระยะเวลาอันสั้น สังคมไทยแต่โบราณซึ่งเป็นสังคมชุมชน เกษตรกรรมเล็กๆ ประสบกับการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นสังคมใหญ่ ทั้งในตัวเอง และทั้งเชื่อมโยงกับโลกทั้งโลก อันส่งผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบ โลกทั้ง โลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยการเดินทางของข้อมูลข่าวสารและการ โยกย้ายเงินด้วยความเร็วของแสง สังคมต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ และ ปัญหาใหม่ๆ อย่างที่ไม่เคยพบมาก่อน ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นเพราะสังคมไทย ปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

.....

^๑วารสารการศึกษาตลอดชีวิต ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม ๒๕๓๙)

^๒กองบรรณาธิการวารสารการศึกษาตลอดชีวิต

การปรับตัว ไม่ได้หมายถึงการตามกระแสแต่หมายถึงการมีปัญญาเข้าใจ กระแส รู้เลือกอนุรักษ์ เลือกรับ เลือกปฏิเสธ เพื่อให้สามารถจัดระบบการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างได้สมดุลในสถานการณ์ใหม่

ความเข้มแข็งทางปัญญาของสังคมทั้งหมด คือปัญญาที่จะนำไปสู่การจัดระบบการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างได้สมดุลในสถานการณ์ใหม่

ได้มีการเสนอเรื่องการศึกษาทั้งโดยกระทรวงศึกษาธิการเอง ภายใต้การนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และทั้งโดยโครงการ “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ของธนาคารกสิกรไทย ที่มี ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต เป็นประธาน ซึ่งได้ศึกษาประเด็นปัญหา วิสัยทัศน์ และมีข้อเสนอแนะในการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาไม่ได้แปลว่าสิ่งที่ทำมาแล้วไม่ดี แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยรวดเร็ว ทำให้เกิดภาวะใหม่แห่งการพัฒนา ประดุจลูกไก่ที่เติบโตในไข่ หรือเด็กที่อยู่ในมดลูกของแม่เมื่อโตเต็มไข่หรือเต็มมดลูกของแม่แล้ว ก็ถึงเวลาที่จะต้องกระแทะเปลือกไข่ หรือออกมาจากมดลูกของแม่ไปสู่ภาวะใหม่เพื่อเติบโตต่อไป ไม่ได้แปลว่าเปลือกไข่หรือมดลูกของแม่ไม่ดี แต่ถ้าลูกไก่ หรือลูกคนที่เติบโตมาก ๆ ขึ้นยังอยู่ในภาวะเก่า ก็ยังอยู่ในไข่หรือในมดลูกก็จะตายเพราะความบีบคั้น ความบีบคั้นที่เกิดจากการเติบโตของตัวเอง

บัดนี้ สังคมไทยได้เติบโตมาถึงภาวะใหม่ที่จะต้องมีการยกเครื่องทางปัญญาเพื่อการเติบโตในสถานการณ์ใหม่แล้ว

การยกเครื่องทางปัญญามีถึงการสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาในทุกส่วนของสังคมอย่างก้าวกระโดดโดยรวดเร็ว

ถ้าคนไทยร่วมกันทำการปฏิรูปการศึกษา หรือยกเครื่องทางปัญญาให้สำเร็จ ก็จะทำให้เราสามารถจัดระบบการดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างสมดุล ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และการพัฒนาสถาบันต่างๆ ทางสังคมอันจะนำไปสู่การเป็นสังคมที่มีสันติสุข เพื่ออนาคตลูกหลานของเรา

ซึ่งก่อนที่จะมีการปฏิรูปการศึกษานั้น ควรจะสร้างความเข้าใจเบื้องต้นก่อน ๔ ประเด็น คือ

ประเด็นที่ ๑ มนุษย์ศักดิ์ศรีของความเป็นคน และมีศักยภาพในการเรียนรู้สูงยิ่ง

มนุษย์เป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง แต่แตกต่างจากสัตว์ชนิดอื่นทั้งหมด ที่มีสมอง อันเป็นโครงสร้างที่วิจิตรพิสดารที่สุดในจักรวาล ทำให้มนุษย์มีศักยภาพในการ เรียนรู้สูงยิ่ง เพื่อบรรลุความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ มีจิตใจดี มีปัญญาแก้ไข ปัญหาต่างๆ และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามได้ มนุษย์ทุกคนควรมีโอกาสพัฒนาให้ เต็มตามศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน การสอน ควรทำโดยคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน

ประเด็นที่ ๒ “การเรียนรู้” สำคัญกว่าความรู้สำคัญกว่าการท่องจำ สำคัญกว่าการสอน

ปัญญาเกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดปัญญา ความรู้และการสอน เป็นเครื่องประกอบการเรียนรู้ ขอยกตัวอย่างประกอบคือ

เกษตรกรตำบลมีความรู้ทางเทคนิคบางอย่าง เช่น เรื่องปุ๋ยและยาฆ่าแมลง แต่ทำงานไม่ได้ผล ต่อมาเกษตรกรตำบลได้เรียนรู้เรื่องชาวบ้านว่าเขาทำอะไร ประสบปัญหาอะไร ต้องการอะไร ทำให้ทำงานได้ผล สถานการณ์ต่างๆ มักสลับ ซับซ้อนและมีความจำเพาะ ณ เวลาและสถานที่ การมีความรู้สำเร็จรูปโดยไม่ เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ทำให้ทำงานไม่ได้ผล เพราะไม่รู้ความจริง การเรียนรู้ ทำให้รู้ความจริง การรู้ความจริงและใช้ความจริงจึงจะเกิดผลสำเร็จ การท่องจำ ความรู้เป็นก้อนๆ โดยไม่เรียนรู้ จึงยังไม่ใช้ปัญญาที่แท้จริง

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกสถานการณ์ เช่น การได้รู้ได้เห็นจากการทำงาน จากการเล่น จากความเจ็บป่วย ฯลฯ ทั้งหมดเรียกว่า การสัมผัสกับความจริง แล้วมีการคิดโดยแยกคาย ทำให้เข้าใจเรื่องนั้นๆ มากกว่าเท่าที่ปรากฏ

ประเด็นที่ ๓ การศึกษาไม่ใช่เรื่องของครูและโรงเรียนเท่านั้น แต่ เป็นเรื่องของทุกส่วนในสังคม

การศึกษาไม่ใช่เรื่องของครูและของโรงเรียนเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างใน สังคมควรเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน วัด โรงงาน กองทัพ กระบวนการทางเศรษฐกิจทุกชนิด ศิลปะ การแสดง การกีฬา สื่อมวลชน เรียกว่าการศึกษาเป็นวิถีชีวิต เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายของกิจกรรมทุกชนิด ของมนุษย์

ประเด็นที่ ๔ การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางปัญญา

การวิจัยคือการสร้างความรู้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา การวิจัยควรเป็นวิถีชีวิต การวิจัยควรอยู่ในการศึกษา หรือกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอนควรมียุทธศาสตร์ส่งเสริมความเข้มแข็งของการวิจัย เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา

การที่จะปฏิรูปการศึกษาได้นั้นในความคิดเห็นของ ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า จะต้องมีการปรับโครงสร้างการศึกษา

- สถานศึกษาที่เป็นหน่วยปฏิบัติย่อยที่สุดจะต้องมีอำนาจการบริหาร การตัดสินใจในระดับที่เหมาะสม เพื่อสามารถจัดการเรียนการสอนได้ยืดหยุ่น หลากหลาย สนองความต้องการที่แตกต่างของผู้เรียนและสอดคล้องกับวิถีชีวิต ของชุมชน

- สถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับสูงกว่าพื้นฐาน จะต้องมีการบริหารงานได้อย่างอิสระและเบ็ดเสร็จภายในระดับสถาบัน นำระบบการจัดการแบบทันสมัยมาใช้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ

- การจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนจากรัฐเป็นผู้จัดทั้งหมด มาเป็นทุกส่วนของสังคม ทั้งประชาชน ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางสังคม องค์กร ประชาชน องค์กรธุรกิจเอกชน องค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ และสื่อมวลชน ให้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการร่วมกับรัฐ ตั้งแต่กระบวนการจัดทำนโยบาย การดำเนินงานเพื่อปฏิบัติการจัดการในด้านต่างๆ เช่น การจัดทำหลักสูตร ระดมสรรพกำลัง รวมทั้งการตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษา

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกฝ่ายของสังคมกับรัฐ จะต้อง มีลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบ เป็นการผนึกกำลังร่วมกัน แทนความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์

- ในการบริหารของภาครัฐเอง จะต้องปรับโครงสร้างและองค์กร บทบาท และกระบวนการต่างๆ ที่เอื้อและสอดคล้องด้วย โดยมุ่งไปในทิศทางของการลดขนาดและอำนาจหน่วยงานกลาง หากเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแลนโยบาย ในภาพรวมแทนประชาชน และติดตามประกันคุณภาพการศึกษาให้แก่ประชาชน

จากกรอบความคิดดังกล่าว ข้อเสนอเพื่อการเปลี่ยนแปลงการจัดการการศึกษาที่ต้องทำใน ๒ ลักษณะคือ

๑. การกระจายอำนาจการศึกษา หรือมอบอำนาจ “ลง” ให้องค์กรระดับล่างๆ กับสถานศึกษาซึ่งจะเป็นการกระจายอำนาจทางการบริหาร

๒. กระจายอำนาจการศึกษา “ออก” ไปให้องค์กรนอกภาครัฐ ซึ่งเท่าๆ เป็นการกระจายความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาที่เคยเป็นของรัฐหรือระบบราชการแต่ฝ่ายเดียว ออกไปยังตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ในสังคมให้มาพินิจกำลังร่วมกัน

ส่วนอีกความคิดหนึ่งของ ดร. กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (ขณะดำรงตำแหน่ง อธิบดีกรมวิชาการ เมื่อปี ๒๕๓๙) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า

ตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระยะที่ ๘ ซึ่งได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาคน สมควรจะให้ความสำคัญแก่ประเด็นดังต่อไปนี้คือ

๑. การสร้างพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ และการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ

ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัย ค้นคว้าทดลองในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้มีความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดทางทฤษฎี และแนวปฏิบัติในพื้นที่ มีการเผยแพร่ทำความเข้าใจกับประชาชนในทุกระดับ มีการติดตามเพื่อประเมินสภาพเป็นระยะๆ และพัฒนาแนวร่วมที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้จะต้องตระหนักว่าการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอน แม้จะมีการสนับสนุนและยอมรับในหลักการ แต่ในทางปฏิบัติย่อมมีกระแสคัดค้านสืบเนื่องมาจากความเคยชินกับแนวทางที่ผ่านมา ความไม่มั่นใจในคุณภาพที่เกิดขึ้น ตลอดจนความไม่คล่องตัวของระบบงานที่จะรองรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ

๒. การปรับปรุงคุณภาพของการอบรมเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่วัยทารก

ด้วยการให้ความรู้ และความสนับสนุนแก่ผู้ปกครอง ตลอดจนจัดบริการเพื่อประกันว่าเด็กไทยจะได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมทางสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ก่อนเข้าโรงเรียนประถมศึกษา

๓. การปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาให้เกื้อหนุนต่อกระบวนการเรียนรู้

การที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายที่จะปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่หลักสูตร ครู โรงเรียน และระบบบริหาร นับเป็นโอกาสอันดียิ่ง ที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ ดังนั้น จึงควรผนึกกำลังความคิดที่จะนำหลักการ และแนวคิดในเรื่องต่างๆ ที่มีพอสมควรลงสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยเน้นในเรื่อง

หลักสูตร แนวทางการปฏิรูปการศึกษาได้เน้นการพัฒนาหลักสูตรให้ยืดหยุ่น คล่องตัว ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม ตลอดจนปูพื้นฐานการเรียนรู้ทั้งในเรื่องการคิด วิเคราะห์ สร้างความรู้ และการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งนี้จะมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กไทยทุกคน คู่ขนานไปกับการปรับกรอบหลักสูตรจะต้องผลักดันให้เกิดการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติโดยจะต้องเน้นเรื่องการประเมินหลักสูตร และสภาพการเรียนการสอน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงส่งเสริมงานวิจัย ค้นคว้า ในเรื่องการเรียนการสอน ทั้งในกลุ่มนักวิชาการและผู้ปฏิบัติ การส่งเสริมให้มีการนำรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายที่ได้ทดลองในวงจำกัดไปขยายผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดเวลาให้นักเรียนทุกคนได้สำรวจชุมชน ปฏิบัติจริง เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ปัญหาจริง การจัดหลักสูตรแบบสหวิทยาการ การส่งเสริมให้โรงเรียนที่มีความพร้อมได้จัดทำหลักสูตร และวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยอาศัยเพียงกรอบและข้อกำหนดพื้นฐานในการเรียนของผู้เรียน และการปรับปรุงในเรื่องการแนะแนวในโรงเรียน

ครู แนวทางปฏิรูปการศึกษาได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนา และการสนับสนุนการปฏิบัติงานของครู ทั้งนี้ควรจะมีการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ให้มีทั้งองค์ความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน พื้นฐานทางจิตวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้าใจในพื้นฐานที่แตกต่างกันของเด็ก มีระบบที่จะสนับสนุนการปฏิบัติงานของครู ทั้งทางสนับสนุนทางวิชาการที่เป็นทางการอย่างต่อเนื่องและจริงจัง และเสริมสร้างเครือข่ายครูที่จะแลกเปลี่ยนความรู้จากกันและกันและมีการปรับระบบพิจารณาความก้าวหน้าทางวิชาชีพที่สัมพันธ์กับผลงานที่เกิดจากการเรียนการสอน

สื่อ เทคโนโลยี แนวทางปฏิรูปการศึกษามุ่งหวังที่จะใช้เทคโนโลยีเสริมการเรียนการสอนของครู จากการศึกษาตัวอย่างของโครงการที่มุ่งเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน พบว่าการสร้างบรรยากาศให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นห้องเรียน ของเล่น เกมวีดิทัศน์ ตลอดจนคอมพิวเตอร์ จะช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนจะเลิกเพื่อศึกษาในบางเรื่อง

การวัดผล ด้วยเหตุที่การวัดผลประเมินผลมีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน จึงต้องเร่งการปรับปรุงระบบวัดผลประเมินผลและสอบคัดเลือก โดยเน้นการวัดผลที่จะประเมินความรู้ความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกิดจากผลงานและการปฏิบัติจริง เน้นการประเมินผลเพื่อศึกษาความก้าวหน้า

ทั้งหมดนี้เป็นเพียงหนึ่งในความคิดของนักคิดและนักการศึกษาทั้งหลายที่เสนอแนะขึ้นมา เพื่อต้องการจะให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการศึกษาของสังคมไทย ถ้าหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปสานต่อก็คงจะดีไม่น้อย แต่ถ้าปล่อยให้ผ่านไปเฉยๆ ก็น่าสงสารอนาคตของประเทศไทยที่จะต้องจมปลักอยู่กับปัญหาเดิมๆ □

แนวทางพัฒนาการเรียนการสอนด้วย เทคโนโลยีสารสนเทศ

มยุ อรรถดิถาชญ์^๑

เทคโนโลยีกับการเรียนการสอน

เทคโนโลยีสารสนเทศกำลังเปลี่ยนวิถีดำเนินชีวิตของคนเรา กำลังเปลี่ยน
แนวทางการกินการอยู่ เปลี่ยนแนวทางการทำงาน แปรรูปการบันเทิง และที่
สำคัญกว่าสิ่งใดกำลังมีบทบาทในการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนทั้งการเรียน
ในระบบและนอกระบบ เราเริ่มให้ความสนใจต่อการพัฒนาวิธีเรียนและวิธีสอน
โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นโครงสร้างพื้นฐาน ที่จะทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงครั้งนี้ ด้วยเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบันเราสามารถสร้างระบบ
การเรียนการสอนใหม่ที่มีคุณสมบัติพึงปรารถนา ๔ ประการ คือ การ
แสดงออกของผู้เรียน (self expression) เลือกเวลาเรียนเอง (learning on
demand) เข้าถึงแหล่งความรู้อันมหาศาลได้ (accessible to knowledge
depository), และเรียนจากความรู้ของกลุ่ม (learn by group participa-
tion)

.....

^๑ประธานกรรมการบริหารบริษัท ดาต้าแมท จำกัด (มหาชน)

๑. มีการแสดงออกของผู้เรียน

คนเรามีสัญชาตญาณในการแสดงออก แต่การเรียนรู้ในห้องเรียนหรือในคนหมู่มากคนมันไม่กล้าแสดงออก ทำให้ไม่กล้าออกความเห็นและไม่กล้าถามคำถาม บางคนอาจคิดไม่ทันและใช้เวลานานในการตั้งคำถาม บ้างไม่กล้าถามเพราะไม่แน่ใจว่าคำถามของตนอาจจะถูกมองว่าเป็นคำถามของคนปัญญาอ่อน ผลจากการไม่กล้าแสดงออกจึงทำให้การเรียนรู้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ผู้สอนเองก็ไม่วิจักจุดที่ควรย้ำและควรอธิบายซ้ำเพราะไม่ได้รับการตอบสนองจากผู้เรียนในรูปแบบคำถามและการแสดงออกในขณะเรียน

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยการเรียนการสอนเป็นการเรียนแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive) กับคอมพิวเตอร์หรือเรียนกับครูสอนผ่านคอมพิวเตอร์โดยลำพัง ถึงแม้การตอบคำถามจะทำด้วยครูที่อยู่กับคอมพิวเตอร์อีกชุดหนึ่งที่อยู่ห่างไกลออกไปก็ตาม คนเรียนจะไม่รู้สึกเขินในการแสดงออกและถามคำถามผ่านคอมพิวเตอร์ ทำให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกอย่างเต็มที่ กล้าซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจและกล้าใช้เวลาไปกับสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่เข้าใจโดยไม่ต้องกังวลว่าจะถ่วงเวลาของผู้อื่นเพราะเป็นการเรียนกับคอมพิวเตอร์ตัวต่อตัว

๒. เลือกเวลาเรียนเอง

การเล่าเรียนในระบบจำเป็นต้องกำหนดเวลาเรียนที่แน่นอน เพราะการเรียนในระบบนอกจากเจตนาที่จะเล่าเรียนวิชาแล้วยังต้องการสอนให้คนมีวินัยให้รู้จักรับผิดชอบและอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างสันติสุข รู้จักเคารพในสิทธิของกันและกัน เมื่อเป็นเช่นนี้การเรียนในระบบจะต้องไม่ถูกเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการใหม่โดยสิ้นเชิง เทคโนโลยีสารสนเทศจะถูกนำมาปรับปรุงหลักสูตรบางส่วนบางตอนตามความเหมาะสมโดยเฉพาะการเรียนนอกระบบที่เน้นการฝึกทักษะและเรียนเพื่อฝึกอาชีพ

เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสะดวกของตนเอง การเรียนรู้จะได้ผลถ้าเรียนในเวลาที่คุณเรียนมีความพร้อมจะเรียน พร้อมทั้งจิตใจและสมาธิ การเรียนโดยถูกกำหนดให้เรียนนั้นมักจะพบปัญหาของความไม่พร้อมหรือถูกรบกวนจากการงาน จึงไม่มีสมาธิที่จะเรียนได้อย่างเต็มที่ แต่การเรียน

ด้วยเทคนิคสมัยใหม่จะทำให้ผู้เรียนเลือกเรียนในเวลาที่เหมาะสม ใช้ระยะเวลาเรียนที่ตนกำหนดขึ้นเองจึงทำให้ได้ผลเต็มที่และใช้เวลาเรียนที่สั้นลง

๓. เข้าถึงแหล่งความรู้อันมหาศาลได้

การเล่าเรียนในห้องเรียนของระบบเดิม เป็นการเรียนในลักษณะถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอน นักเรียนจึงเรียนจากแหล่งความรู้ที่จำกัดมาก แต่การเรียนรู้ด้วยเทคนิคสมัยใหม่เป็นการเรียนรู้ด้วยการเข้าถึงแหล่งความรู้อันมหาศาลที่เก็บอยู่ในแหล่งความรู้ของสถาบัน ของกลุ่มสถาบัน ของประเทศและทั่วโลก จากนั้นไปความรู้ทุกแขนงวิชาจะถูกถ่ายทอดเก็บไว้ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อกันได้ทั่วโลก ตัวอย่างของเครือข่ายที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนตามแนวที่กล่าวนี้คือระบบ **Internet**

๔. การเรียนจากความรู้ของกลุ่ม

ด้วยเทคโนโลยีของเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ผู้เรียนสามารถตั้งคำถามและบันทึกแนวความคิดส่วนตัวของเนื้อหาสาระของแต่ละวิชาไว้ในคอมพิวเตอร์ที่คนอื่น ๆ สามารถเข้าถึงได้ ผู้อื่นที่มีคำตอบและมีความคิดเห็นเพิ่มเติมจะใส่เสริมไว้ในคอมพิวเตอร์ที่เข้าถึงได้จากทั่วทุกหนทุกแห่งในโลก ผลที่เกิดขึ้นคือเรากำลังสร้างพลังของการปรึกษาหารือ ในเชิงวิชาการจากผู้ทั่วโลก ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้วิชาที่ต้องการเรียนจากคนทั่วโลกได้ การเข้าถึงซึ่งคำถามและแนวความคิดของเนื้อหาสาระอาจจำกัดอยู่ภายในกลุ่มผู้เรียนในห้องเรียนกับครูอาจารย์ หรือจำกัดอยู่ภายในสถาบันการศึกษาของตน จำกัดภายในประเทศ หรือกระจายออกไปต่างประเทศก็ได้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดที่ใส่ไว้ในซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ วิธีนี้ถือว่าการเรียนรู้จาก **Group participation** ซึ่งเป็นแนวทางการเรียนการสอนวิธีใหม่ที่มีความสำคัญมาก

เทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการเรียนการสอนสมัยใหม่

เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology, IT, ไอที) หมายถึงเทคโนโลยีที่ประกอบด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสื่อสารข้อมูลและเทคโนโลยีอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของข้อมูลและสัญญาณที่ปรากฏอยู่ในรูป digitized codes ทั้งนี้ให้รวมถึง digital audio (เสียงเพลงที่อยู่ในรูปดิจิทัล) digital video (ภาพยนตร์ในรูปดิจิทัล) และ digital images (ภาพนิ่งในรูปดิจิทัล) ซึ่งกล่าวโดยรวมๆ คือเป็นเทคโนโลยีข้อมูลหลายสื่อ (multimedia) นั่นเอง โดยสรุปแล้ว เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องหลักๆ มี ๓ อย่าง คือเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการดิจิไตซ์ (digitize) ข้อมูล และเทคโนโลยีการสื่อสารข้อมูล

๑. เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์

คอมพิวเตอร์ทุกวันนี้ไม่ว่าจะเป็นเครื่องเซฟเวอร์หรือเครื่องพีซีต่างใช้ micro processor ที่มีประสิทธิภาพสูงมาก ตัวอย่างเช่นเครื่องพีซีในวินโดวส์ใช้ชิพ (Chip) ๔๘๖ ซึ่งมีศักยภาพทำงานด้วยความเร็วระหว่าง ๓๓-๖๖ megahertz (Millions of cycles persecond, MHz) เป็นความเร็วขั้นต่ำ เรากำลังใช้ชิพที่มี

ความเร็วระดับ ๑๐๐, ๑๕๐ MHz ซึ่งจะพบในชิพรุ่น Pentium หรือ ๕๘๖ และที่กำลังจะออกใหม่คือ Intel ๖๘๖ นอกจากนี้ยังมีชิพศักยภาพสูงของ Power PC, Sparc, PA และ Alpha ผู้ผลิตฮาร์ดแวร์กำลังเร่งสร้างคอมพิวเตอร์ที่ทำงานได้ด้วยความเร็วสูงถึงกว่า ๑๐๐๐ MIPS (Millions instruction per second) ขึ้นไปโดยใช้ชิพดังกล่าว ซึ่งหมายความว่าจากนี้ไปฮาร์ดแวร์ของคอมพิวเตอร์จะไม่มีปัญหาที่จะทำงานกับข้อมูลหลายสื่อเพราะความเร็วของฮาร์ดแวร์จะไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานอีกต่อไป นอกจากตัว microprocessor ที่เพิ่มศักยภาพเป็นอย่างมากดังกล่าว หน่วยบันทึกข้อมูลก็ได้พัฒนาเช่นกัน เรามีฮาร์ดดิสก์ขนาดสามนิ้วครึ่งจุข้อมูลได้กว่า ๕๐๐ ล้านไบต์ และกำลังจะเพิ่มจนถึง ๑๐๐๐ ล้านไบต์ เรามี CD-ROM ที่มีความจุถึง ๖๐๐ ล้านไบต์ และเรากำลังจะมี PCMCLA disk ที่จุได้ถึง ๕๐๐ ล้านไบต์ ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนน้อยของฮาร์ดแวร์คอมพิวเตอร์ที่เป็นส่วนสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่กำลังจะมีบทบาทสำคัญในยุคสังคมสารสนเทศ

ในด้านของคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์นั้น คงไม่มีใครปฏิเสธความนิยมชมชอบ **Windows** และ **Graphic User Interface (GUI)** เพราะเป็นเทคนิคที่ทำให้การใช้คอมพิวเตอร์ง่ายและสะดวกขึ้น เราเริ่มมีความรู้สึกรังเกียจซอฟต์แวร์ที่ไม่ใช่ GUI แต่เดิมเราพบ GUI ในซอฟต์แวร์ระดับโอเอส เช่น MS Windows และ OpenLook ของ SUN Micro systems นอกจากนี้ยังพบในกลุ่มโปรแกรมสำเร็จเช่น Wordprocessor, Spread Sheet, Desktop Publishing เมื่อไม่นานมานี้การเขียนโปรแกรมให้เป็น GUI base นั้นต้องใช้ Windows Toolkits ซึ่งยุ่งยากมาก กว่าที่จะวาดหน้าจอให้เป็น GUI ได้หนึ่งฉากจะต้องใช้เวลานาน และมี Program statement ที่ยาวหลายหน้า ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่ความนิยมใช้ GUI ในงานระดับซอฟต์แวร์ประยุกต์ในระยะแรกนั้นมีไม่มาก แต่มาบัดนี้ **Programming language** รุ่นใหม่ๆ ได้ปฏิรูปการสร้าง **graphic user interface** ใหม่หมดโดยสิ้นเชิง เช่น **Visual Basic for Windows** มี toolbox ประกอบด้วย design botton ต่างๆ มากมายทำให้การสร้างหน้าจอเป็น GUI ทำได้ง่ายขึ้น การใช้ GUI บน Windows ทำให้เกิดหลักการสร้างโปรแกรมแนวใหม่ขึ้นเรียกว่า **Event driven programming** ด้วย

แต่เดิมเราเขียนโปรแกรมสั่งคอมพิวเตอร์ทำงานในลักษณะเป็น procedure driven ซึ่งหมายความว่าโปรแกรมที่เขียนขึ้นจะสั่งให้คอมพิวเตอร์ทำงานตั้งแต่จุดเริ่มต้นเรื่อยไปตาม logic ของโปรแกรมและตามเงื่อนไขต่างๆ ที่กำหนดขึ้นจนจบงาน ในระหว่างทำงานเราไม่สามารถขัดจังหวะหรือแทรกแซงเข้าที่จุดหนึ่งจุดใดของโปรแกรมเลยเว้นแต่จะได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า แล้วเขียนคำสั่งดักไว้เท่านั้น เราเรียกปรากฏการณ์นี้ว่าตัวโปรแกรมหรือกระบวนการของงาน (working procedure) ได้ empower คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่างๆ ของคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ไม่ได้ถูก empowered ด้วยคน

เราพบว่าถ้าจะให้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือช่วยคนทำงานเพื่อเกิดประสิทธิผลสูงสุด ต้องให้คนเป็นผู้ empower คอมพิวเตอร์และระบบงานได้ การทำงานในระบบอัตโนมัติจึงจะเกิดความคล่องตัว เราจะพบ event driven ในโปรแกรมประยุกต์รุ่นใหม่ๆ ที่ทำงานอยู่ภายใต้ windows และ GUI อื่นๆ เช่น โปรแกรม word processor, spread sheet, etc บัดนี้เราสามารถหา programming tools รุ่นใหม่ๆ ช่วยพัฒนาโปรแกรมในรูป event driven ได้โดยง่าย เช่น script language ที่มากับโปรแกรม spread sheet ทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีภาษาคอมพิวเตอร์รุ่นใหม่ เช่น Visual Basic และ Visual C++ ซึ่งต่างเป็นภาษาที่ใช้พัฒนาโปรแกรมตามแนวทางของ Event driven programming ทั้งสิ้น

๒. เทคโนโลยีของข้อมูลหลายสื่อ

ข้อมูลหลายสื่อหรือ **Multimedia data** เป็นรูปลักษณะของข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบต่างๆ สามารถแยกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังต่อไปนี้

๑) **ข้อมูล (data)** เป็นเนื้อหาสาระที่ไม่อยู่ในรูปของประโยค หรือในรูปแบบใดที่ไม่เจตนาจะสื่อความหมายในรูปลักษณะของภาษา ส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะเป็นข้อมูลเชิงอักขระ (character base data)

๒) **ข้อความ (text)** เป็นเนื้อหาสาระที่ประกอบด้วยคำที่อยู่ในรูปของประโยค ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเชิงอักขระเช่นกัน

๓) **เสียง (audio)** เป็นเนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ในรูปเสียง เช่นเสียงพูดหรือเสียงดนตรี

๔) **ภาพ (graphic)** เป็นเนื้อหาสาระที่อยู่ในรูปของภาพ เช่นรูปถ่าย ภาพกราฟฟิก รูปวาด รวมทั้งภาพที่เคลื่อนได้เช่นภาพวิดิทัศน์ (video)

อาศัยเทคนิค Digitization เนื้อหาสาระที่อยู่ในสื่อต่างๆ จะถูกแปลงเป็นสัญญาณคอมพิวเตอร์ คือ เป็นสัญญาณ **Binary** นั่นเอง ข้อมูลที่ปรากฏเป็น Character base หรือเป็นตัวอักขระจะประกอบด้วย binary digit (BIT) จำนวน ๘ หลักหรือ ๘ จุดต่ออักขระ ๑ ตัว ถ้าข้อมูลเป็นภาพลักษณะของเอกสาร (document image) การดิจิไตซ์ข้อมูลจะทำโดยเครื่องกวาดภาพ (image scanner) ซึ่งทำหน้าที่แปลงจุดขาวและจุดดำบนภาพมาเป็นสัญญาณ binary digit เกิดเป็นภาพลักษณะของเอกสารในรูปที่เรียกว่า **Bitmap** การบันทึกข้อมูลในสื่อของภาพนั้นจะเกิดข้อมูลเป็น **BIT** มากมาย เครื่องกวาดภาพมักจะกวาดด้วยความละเอียดระหว่าง ๒๐๐-๔๐๐ จุดต่อหนึ่งนิ้วบนแผ่นกระดาษ ดังนั้นเอกสารหนึ่งหน้าถูกแปลงเป็นสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ถึงประมาณ ๔ ล้านจุด หรือ **BIT** หรือประมาณ ๕ แสแนไบท์ (ข้อมูลหนึ่ง Byte มีขนาดเท่ากับ ๘ BIT) เรานิยมใช้เทคนิคย่อ (data compression) เพื่อให้ปริมาณของ **BIT** น้อยลงเพื่อความประหยัดและสะดวกต่อการทำงานต่อไป วิธีย่นย่อมีหลายวิธี และที่ใช้กันมากคือมาตรฐานของ **CCITT Group ๓** หรือ **๔** ซึ่งจะย่อข้อมูลให้เหลือเพียงประมาณร้อยละ ๑๐-๑๕ คือประมาณ ๓๐,๐๐๐-

๕๐,๐๐๐ ไบต์ต่อภาพถ่ายหนึ่งหน้า ถ้าเป็นภาพสีหรือภาพที่มีเงาแสดงส่วนลึกของภาพปริมาณของข้อมูลจะเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่าตัว

สำหรับภาพที่เคลื่อนได้เช่นภาพวิดีโอที่นั้นปริมาณข้อมูลจะเพิ่มขึ้นอีกหลายสิบเท่าเพราะต้องบันทึกภาพเป็นชุดเพื่อให้เล่นได้ถึง ๒๕ ภาพต่อวินาที สำหรับข้อมูลที่เป็นสื่อของเสียงนั้นการดิจิไตซ์ทำได้ด้วยการ Sampling คลื่นเสียง คือเป็นการแบ่งคลื่นเสียงเป็นส่วนๆ แล้วแปลงค่าให้เป็น Binary ในระดับความถี่ระหว่าง ๑๑-๔๔ Khz ซึ่งเป็นวิธีบันทึกที่เกิดข้อมูลปริมาณมหาศาลเช่นกัน

เมื่อข้อมูลแต่ละสื่อถูกแปลงหรือดิจิไตซ์ให้อยู่ในรูปแบบเดียวกันคือเป็นสัญญาณคอมพิวเตอร์ไบนารี ทำให้สามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ได้ นำมาบันทึกเพื่อการค้นหาได้เช่นผ่านระบบสื่อสารข้อมูลได้ในแนวเดียวกัน ข้อมูลหลายสื่อที่ปรากฏอยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ได้ทำให้เทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มบทบาทขึ้นอีกเป็นอย่างมาก

๓. เทคโนโลยีการสื่อสารข้อมูล

๓.๑ เครือข่ายข้อมูล

โครงข่ายของระบบสื่อสารโทรคมนาคม ประกอบด้วยเครือข่ายข้อมูลรูปแบบต่างๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้งาน สรุปแล้วเราจำแนกเครือข่ายข้อมูลออกเป็น ๒ ชนิดคือ Local area network (LAN) Wide area network (WAN)

๑) Local area network (LAN) เป็นเครือข่ายประเภทใช้สื่อสารข้อมูลที่มีความเร็วสูงนิยมใช้กันมากในขณะนี้คือ ๑๐ ล้านบิตต่อหนึ่งวินาที เป็นเครือข่ายที่ติดตั้งกันเองภายในบริเวณของสำนักงานหรือภายในโรงงานของตนเอง เพื่อใช้เป็นเครือข่ายส่วนตัว อาศัยเครือข่าย LAN ระบบคอมพิวเตอร์สามารถใช้อุปกรณ์หลายๆ อย่างร่วมกันได้ เช่น เครื่องพิมพ์ แฟ้มข้อมูลหรือฐานข้อมูล นอกจากนั้นยังเป็นส่วนประกอบสำคัญของระบบอีเมลล์และระบบสำนักงานอัตโนมัติอื่นที่ใช้คอมพิวเตอร์ ดังนั้น LAN จึงกลายเป็นเครือข่ายขั้นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับระบบสำนักงานอัตโนมัติที่จะขาดไม่ได้

๒) **Wide area network (WAN)** เป็นระบบเครือข่ายสื่อสารที่เชื่อมต่อกันในรูปทางไกล ระหว่างต่างพื้นที่ จังหวัดต่อจังหวัด ประเทศต่อประเทศ ผู้รับและผู้ส่งข้อมูลอยู่ต่างสถานที่ไกลๆ กันได้ บางครั้งเราเรียก WAN ที่มีรัศมีจำกัดว่า **Metropolitan area network (MAN)** เช่นอยู่ในรัศมี ๕๐ กิโลเมตร MAN มักจะเป็นเครือข่ายที่สามารถขนส่งข้อมูลด้วยความเร็วสูงมาก ประมาณ ๒๐ ล้านบิตต่อหนึ่งวินาที (เครือข่ายโทรศัพท์ทำงานที่ความเร็ว ๒,๔๐๐ บิตต่อหนึ่งวินาที) เครือข่ายที่มีความเร็วขนาดนี้สามารถขนถ่ายข้อมูลหลายสื่อ (multimedia) ประกอบด้วยเสียง ข้อมูลภาพ และสัญญาณวิดีโอ วัตถุประสงค์ของระบบ MAN คือใช้ลักษณะเป็นท่อนเชื่อมต่อกับ local lines เข้ากับบ้านและสำนักงานภายในพื้นที่เดียวกัน

๓.๒ ทางด่วนข้อมูล

ทางด่วนข้อมูลหรือ Information Superhighway หรือ Data Highway เป็นโครงข่ายโทรคมนาคมแบบ **Wide Area Network (WAN)** ที่มี band width สูงมากทำให้สามารถขนถ่ายข้อมูลหลายสื่อได้ด้วยความเร็วสูง ที่สำคัญจะต้องขยายเครือข่ายย่อยที่มี band width สูงนี้เข้าสู่ชุมชน บ้านเรือนของประชาชนและสถานที่ทำงานส่วนใหญ่ เพื่อจะได้มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลหลายสื่อได้ในวงกว้าง ในหลายปีที่ผ่านมาประเทศหลายๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ลงทุนสร้างโครงข่ายโทรคมนาคมด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ หลายรูปแบบ มีทั้งท่อยใยแก้วนำแสง coaxial cable ระบบโทรคมนาคมไร้สายที่ใช้คลื่นวิทยุ ระบบไมโครเวฟ และระบบดาวเทียม ระบบเหล่านี้ถือเป็นทางด่วนสายเมน หรือ back bone ของระบบทางด่วนข้อมูลเชื่อมต่อจากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่ง ขนาด band width ของท่อนเมนซึ่งมีตั้งแต่หลายสิบลบ kbp จนถึงกว่าแสน kbp และที่สำคัญคือการครอบคลุมพื้นที่ของเครือข่ายย่อยด้วยท่อข้อมูลความถี่สูงที่เชื่อมต่อชุมชนเข้ากับท่อนเมนใหญ่ เหล่านี้จะเป็นตัววัดศักยภาพของระบบทางด่วนข้อมูลที่จะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยตรง จะเห็นว่า โครงข่ายที่ทันสมัยเหล่านี้ต้องอาศัยเทคโนโลยีระดับสูงมากและต้องมีการลงทุนมากมายเป็นแสนๆ ล้านบาท ประเทศที่ร่ำรวยแล้วจึงสามารถลงทุนเพื่อขยายโครงข่ายนี้ ในช่วงระยะเวลาอันสั้นๆ ในขณะที่ประเทศที่ไม่ร่ำรวยมากหรือยากจนอาจค่อยๆ สร้างโครงข่ายไปตามความจำเป็น อย่างไรก็ตามเมื่อถึงจุดหนึ่งทุกๆ

ประเทศจำเป็นต้องมีทางด่วนข้อมูลไม่รูปใดก็รูปหนึ่ง เพราะเมื่อถึงจุดนั้นแล้วทางด่วนข้อมูลจะกลายเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ

สังคมที่มีทางด่วนข้อมูลจะทำให้การดำรงชีพของประชาชนเปลี่ยนไป ตั้งแต่การศึกษา การรับบริการสาธารณสุข การทำงาน การติดต่อสื่อสารขั้นพื้นฐาน และการบันเทิงส่วนตัว การศึกษาจะมีการพัฒนาไปในด้านการศึกษาทางไกลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสามารถเข้าทเรียนแบบหลายสื่อได้ สามารถใช้อุปกรณ์เช่น คอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ร่วมกันได้ โดยชุมชนกลุ่มใหญ่ สามารถเข้าถึงห้องสมุดและการค้นคว้าทางวิชาการผ่านระบบทางด่วนข้อมูลได้อย่างสะดวก การเรียนรู้ด้วยตนเองจากฐานความรู้มหาศาลในรูปอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในลักษณะตัวหนังสือภาพนิ่ง และภาพวิดีโอทัศน์จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพดีขึ้น และสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตให้แก่ตนเองได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

การติดต่อสื่อสารที่นิยมใช้กันมากในวันนี้คือการใช้เสียงผ่านระบบโทรศัพท์ และการใช้ภาพผ่านระบบโทรสาร (facimile, fax) การติดต่อสื่อสารผ่านโครงข่ายคอมพิวเตอร์ในรูปของ E-mail ได้เพิ่มความนิยมมากขึ้น จะเห็นได้จากการเพิ่มจำนวนสมาชิกของระบบ Internet ถึงเดือนละประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน จากจำนวนสมาชิกที่มีอยู่แล้วในวันนี้ประมาณ ๒๐ ล้านคนทั่วโลก ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีที่ทำให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีผลจากการพัฒนาทางเทคโนโลยี การพัฒนาระบบทางด่วนข้อมูลในแต่ละประเทศจะทำให้วิถีการติดต่อสื่อสารเปลี่ยนไปอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างกลุ่มประเทศที่มีระบบทางด่วนข้อมูลที่มีศักยภาพเท่าเทียมกันก็必将ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มประเทศเหล่านี้ ทำได้ทันสมัยมากขึ้น การใช้ระบบไปรษณีย์กระดาษจะถูกแทนด้วยระบบ computer fax และระบบ computer to computer ในลักษณะเดียวกับระบบ Internet นอกจากนี้ทางด่วนข้อมูลยังทำให้สามารถสื่อสารกันได้ด้วยระบบ Video Telephony คือระบบโทรศัพท์ที่เห็นภาพคนพูดนั่นเอง ทั้งหมดนี้จะทำให้การติดต่อสื่อสารทำได้อย่างทันทีทันใด และทำให้คู่สนทนาใกล้ชิดกันมากขึ้น ทำให้ระบบสื่อสารปัจจุบันล้าสมัยไปโดยสิ้นเชิง

ในด้านการบันเทิงนั้นทางด่วนข้อมูลจะปฏิรูปการบริการการบันเทิงภายในบ้านด้วยระบบ Interactive TV หรือ TV on demand ซึ่งต่างกับระบบเคเบิลทีวีในปัจจุบัน โดยในปัจจุบันบริษัทเคเบิลทีวีจะฉายหนังหนึ่งเรื่องในเวลาใดเวลาหนึ่งแล้วแพร่ภาพไปยังผู้รับพร้อมกัน ทุกบ้านจะดูหนังเรื่องเดียวกันในเวลาเดียวกัน แต่ด้วยทางด่วนข้อมูลซึ่งเป็นระบบสื่อสารสองทาง ลูกค้าทางบ้านสามารถเลือกเรื่องภาพยนตร์ หรือสารคดีที่ต้องการดูได้ บริษัทที่ให้บริการก็จะจัดการฉายหนังเรื่องนั้นๆ ไปเฉพาะบ้านนั้นๆ ตามทางด่วนข้อมูล การบริการเช่นนี้จะเป็ทางเลือกใหม่อีกอย่างหนึ่งที่เพิ่มขึ้นจากการให้บริการเช่าหนังวีดีทัศน์ หรือการติดตั้งจานดาวเทียมรับสัญญาณจากสถานีโทรทัศน์ต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งการบริการเคเบิลทีวีด้วย

ในรอบ ๓-๔ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยสามารถเห็นผลของการพัฒนาระบบสื่อสารคมนาคมของประเทศอย่างเป็นรูปธรรม เช่น โครงการติดตั้งโทรศัพท์สองล้านเลขหมายในเขตนครหลวง อีกหนึ่งล้านเลขหมายในชนบท โครงการที่จะเพิ่มอีกหนึ่งล้านเลขหมายในเร็วๆ นี้ตามเป้าหมายที่จะให้มีโทรศัพท์ใช้ในอัตราส่วน ๑๐ เครื่องต่อประชากร ๑๐๐ ร้อยคน เมื่อสิ้นสุดแผน ๗ โครงการดาวเทียมไทยคอมที่มีขนาดประมาณ ๒๔,๐๐๐ phone circuits โครงการขยายเครือข่ายโทรศัพท์ไร้สายทั่วประเทศ โครงการเดินท่อใยแก้วนำแสงเชื่อมต่อ ๓๓ จังหวัดระยะทางประมาณ ๓,๐๐๐ กิโลเมตร โครงการติดตั้งโครงข่ายไร้สายแบบ digital การขยายโครงข่ายไมโครเวฟตลอดจนการขยายช่อง gateway ที่จะติดต่อกับโครงข่ายสื่อสารนาๆ ชาติ และการส่งเสริมให้เกิดการทำธุรกิจแบบ Value added network (VAN) ขึ้น โครงการเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระบบสื่อสารข้อมูลในปัจจุบันและเป็นทางด่วนข้อมูลศักยภาพสูงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทางด่วนข้อมูลศักยภาพสูงของไทยจะเกิดเร็วเพียงใดและจะมีการดึงเอาทรัพยากรของชาติมาลงทุนในส่วนนี้มากน้อยเพียงใดย่อมจะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในเชิงเศรษฐศาสตร์และสังคมซึ่งจำเป็นต้องพิจารณากันอย่างรอบคอบ

ส่วนสำคัญของทางด่วนข้อมูลประกอบด้วยท่อเมนซึ่งเทียบเท่ากับ superhighway ที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งถือว่าเป็น backbone หรือกระดูกสันหลังของระบบทางด่วนข้อมูล เป้าหมายของหลายๆ ประเทศคือ

การลงทุนสร้างท่อเมนด้วยสายสัญญาณ optica fiber ที่ขนถ่ายข้อมูลได้ด้วยความเร็วสูงถึงประมาณ ๑๕๕ Mbps แต่สำหรับประเทศไทยนั้นคงอาศัยท่อเมนที่มีอยู่ในปัจจุบันประกอบด้วยท่อสัญญาณใยแก้วนำแสง ระบบดาวเทียม และไมโครเวฟ การขยายโครงข่ายส่วนนี้ให้ครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางมากขึ้น รวมทั้งเพิ่ม bandwidth ให้กว้างขึ้นมากๆ นั้นคงจะเป็นไปอย่างช้าๆ และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ และคงจะเกิดขึ้นเฉพาะภายในเมืองหลวงและปริมณฑลและหัวเมืองใหญ่ๆ อีกไม่กี่แห่ง

ที่เป็นปัญหาใหญ่คือโครงข่ายวงในหรือ local loop ที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อประชาชนเข้ากับทางด่วนข้อมูล เนื่องจากเป็นโครงข่ายขนาดใหญ่และส่วนใหญ่เป็นสายทองแดงที่มี bandwidth ต่ำมาก มีศักยภาพแค่สื่อสารกันด้วยเสียงเท่านั้น ไม่สามารถใช้สำหรับการใช้งานแบบ multimedia เช่น videoconference นอกจากเครือข่ายสายทองแดงแล้วยังมีโครงข่าย analog cellular ซึ่งใช้ไปในการสื่อสารด้วยเสียงพูด การจะปรับปรุงโครงข่ายวงในเพื่อใช้กับงานสื่อสารหลายสื่อ นั้น วิธีที่เหมาะสมกับเศรษฐกิจของประเทศไทย คือ การเพิ่ม bandwidth ให้แก่โครงข่ายโทรศัพท์ให้สูงขึ้น ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่สามารถบีบ bandwidth ให้แก่สายทองแดงได้สูงถึง ๑.๕๔ Mbps ซึ่งมีศักยภาพเพียงพอสำหรับการใช้ขนถ่ายข้อมูลหลายสื่อได้ นอกจากนี้การส่งเสริมให้มีการบริการ CATV โดยเสรีก็จะเพิ่มโครงข่ายไร้สายและโครงข่าย coax ที่มีช่องความถี่สูงให้มากขึ้นตามความต้องการของตลาดได้ โดยเฉพาะถ้ารัฐจะอนุญาตให้โครงข่าย CATV สามารถทำงานทั้งรับและส่งได้ก็จะเป็นการเร่งให้เกิดทางด่วนข้อมูลที่มีศักยภาพสูงได้เร็วขึ้น เมื่อถึงจุดนั้นแล้ว โครงข่ายมีสายเช่น ระบบโครงข่ายโทรศัพท์และโครงข่ายไร้สายเช่นระบบ TV ก็จะทำงานในสภาพที่คล้ายคลึงกัน คือเป็นส่วนหนึ่งของระบบทางด่วนข้อมูลที่สามารถใช้ขนถ่ายข้อมูลแบบหลายสื่อได้

แนวทางการเรียนการสอนสมัยใหม่

๑. เรียนเมื่อต้องการเรียน

เรียนเมื่อต้องการเรียน (Learning on demand) ทำได้สองวิธีวิธีหนึ่งอาศัยโครงสร้างพื้นฐานของระบบ Interactive TV หรือ Video on

demand (VOD) ที่กล่าวข้างต้น VOD เป็นการบริการให้เลือกดูโปรแกรมวิดีโอตามความต้องการของลูกค้าได้ ลูกค้าจะติดต่อผ่านศูนย์บริการด้วยเครื่อง Set top box ซึ่งเป็นคอมพิวเตอร์พิเศษสร้างขึ้นเพื่อเชื่อมต่อกับเครื่องโทรทัศน์และ ใช้สำหรับป้อนคำสั่งระบุชนิดของบริการที่ต้องการ ด้วยเครื่อง Set top นี้ลูกค้าสามารถออกคำสั่งให้ pause, rewind, forward วิดีทัศน์ที่กำลังชมอยู่เหมือนกับการบังคับเครื่องวิดีโอได้ เครื่องที่วิจะกลายเป็น active ที่วิเพราะสามารถตัดสินใจเองได้ว่าต้องการทำอะไร ซึ่งแต่เดิมนั้นเคยเป็น passive ที่วิเพราะมีหน้าที่แสดงภาพและออกเสียงให้คนดูตามข้อมูลที่ได้รับเท่านั้น เครื่องที่วิจะมีคุณสมบัติเหมือนเครื่องมอเนเตอร์ของคอมพิวเตอร์และเมื่อทำงานรวมกันกับเครื่อง set top แล้วทั้งชุดจะมีหน้าที่คล้ายเครื่องพีซี บางครั้งเราเรียกเครื่องที่วิแบบนี้ว่า Interactive TV หรือ PCTV คือ TV ที่เหมือน PC ขณะเดียวกันก็จะทำงานเหมือน TVPC คือ PC ที่เหมือน TV เครื่องประเภทนี้นอกจากจะใช้สำหรับดูวิดีโอตามสั่งแล้วยังใช้สำหรับการเรียนการสอน เล่นเกมและสั่งซื้อของตามสายได้ด้วย

VOD คือการดูหนังหรือดูวิดีโอตามสั่ง บนเครือข่ายนั้นเป็นการบริการจากบริษัท cable TV ซึ่งจะใช้สายสัญญาณ optic cable และ coaxial cable ซึ่งมีช่องสัญญาณกว้างมาก ทำให้สามารถส่งโปรแกรมมาที่บ้านเป็นร้อยช่องความถี่ได้ นอกจากนี้บริษัทหรือองค์กรที่บริการโทรศัพท์เช่นองค์กรโทรศัพท์ซึ่งมีโครงข่ายเป็นสายทองแดงทั่วราชอาณาจักรก็สามารถให้บริการ VOD ได้โดยเทคนิค ADSL (Asymmetric Digital Subscriber Line) ซึ่งเป็นเทคนิคของการทำ compression เพื่อให้ปริมาณข้อมูลที่จะส่งไปตามสายน้อยลงจึงสามารถส่งสัญญาณวิดีโอไปตามบ้านโดยใช้เวลาอันสั้นได้

แทนที่จะเป็น วิทัศน์ เพื่อการบันเทิงเราสร้าง วิทัศน์ เป็นบทเรียนของวิชาต่างๆ รวบรวมไว้ในคอมพิวเตอร์ของศูนย์บริการทางวิชาการของสถาบันการศึกษาในลักษณะเป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ นักเรียนสามารถออกคำสั่งผ่านคอมพิวเตอร์หรือเครื่อง set top box เลือกวิชาที่ต้องการเรียนและบทที่ต้องการเรียนในขณะใดขณะหนึ่ง บทเรียนที่ถูกเลือกก็จะถูกส่งมาทางอากาศหรือผ่านเครือข่าย CATV ฉายบนเครื่องที่วิของนักเรียนที่บ้านหรือสถานที่อื่นใดตามเลือกได้

วิธีที่สองเป็นวิธีเรียนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และนักเรียนสามารถเรียนในรูปแบบ interactive ได้แทนที่บทเรียนจะถูกสร้างเป็น

ภาพยนตร์หรือแบบ วิดีทัศน์ เราจะสร้างบทเรียนเป็นแบบ Computer Based Training (CBT) โดยดำเนินเค้าโครงของบทเรียนในรูป multimedia ซึ่งประกอบ ด้วยการบรรยายบางส่วนเป็นประโยคตัวหนังสือ บางส่วนบรรยายเป็นเสียงพูดบาง จากจะใช้ภาพ animation ประกอบการบรรยายนอกจากนี้ยังอาจมีการแทรกด้วย ภาพนิ่งและภาพยนตร์ วิดีทัศน์ ตามความเหมาะสมด้วย เนื่องจากการเรียนแบบ interactive กับคอมพิวเตอร์นักเรียนสามารถย้อนกลับไปเรียนหรือกระโดดข้ามไป เรียนที่จุดใดก็ได้โดย CBT จะสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเลือกส่วนของ บทเรียนที่ต้องการเรียนในรูปของ GUI นอกจากนี้ผู้สร้างบทเรียนยังสามารถ กำหนดให้มีการทดสอบผลการเรียนภายใน CBT เป็นช่วงๆ ได้

การเรียนแบบ LOD ด้วย CBT นักเรียนจะเรียนผ่านคอมพิวเตอร์ พีซีที่ต่อผ่านเครื่อง CBT server โดยภายในเซิร์ฟเวอร์จะเก็บบทเรียนชุด ต่าง ๆ เป็นหลายร้อยชุดซึ่งถือได้ว่าเป็น Knowledge base ได้ ผู้เรียนจะเลือก วิชาที่ต้องการเรียนผ่านเมนูเพื่อ load บทเรียนนั้นๆ ลงมายัง client PC ซึ่งนักเรียนจะใช้เป็นจุดเรียน เครือข่ายคอมพิวเตอร์นี้เป็นได้ทั้ง LAN และ WAN โดยหลักการแล้วนักเรียนยังสามารถเรียนได้ด้วยเครื่อง PC stand alone ได้ วิธีนี้นักเรียนจะได้บทเรียนที่อยู่ในแผ่นดิสก์เก็ตนำมา load เข้าฮาร์ดดิสก์ของ เครื่องพีซีของตนเอง

ในการเรียนผ่านเครือข่ายเราสามารถสร้างซอฟต์แวร์เพื่อควบคุมและ บริหารการใช้บทเรียน CBT ได้โดยเฉพาะเป็นการใช้ CBT จากศูนย์บริการที่คิด ค่าบริการ ทุกครั้งที่เรียนจาก CBT นักเรียนต้อง login ด้วย USER ID และ PASSWORD ที่ถูกต้อง นอกจากนี้คอมพิวเตอร์ยังมีเตอร์เวลาทำหน้าที่ บันทึกเวลาที่นักเรียนใช้ในการเรียนและเก็บข้อมูลนี้ไว้ประกอบการบริหารการ บริการ CBT ในกรณีที่มีการคิดค่าบริการนักเรียนก็จะจ่ายค่าบริการเฉพาะเวลาที่ เรียนจริงตามอัตราที่กำหนดขึ้นสำหรับบทเรียนแต่ละบท

การเรียนด้วยวิธีที่กล่าวข้างต้นบางครั้งเรียกว่าเป็นการเรียนแบบ Just in time learning ซึ่งเป็นการสื่อความหมายว่านักเรียนสามารถเรียน ด้วยตนเอง (self learning) เมื่อไรก็ได้ นานเท่าไรก็ได้ ด้วยเนื้อหาอะไร ก็ได้ โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้เรียนจะอยู่แห่งหนตำบลใด ซึ่งนับว่าเป็นวิธีแสวงหา ความรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพมากสำหรับการเรียนการสอนในวิชาเนื้อหา

สาระบางประเภทโดยเฉพาะเป็นการเรียนเพื่อเพิ่มทักษะที่เกี่ยวกับวิชาชีพต่างๆ สำหรับการเรียนนอกหลักสูตรในโครงการเรียนต่อเนื่อง

๒. การเรียนด้วยตนเองจากแหล่งความรู้

นับวันแหล่งความรู้ที่อยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์จะมีมากขึ้นและมีให้เลือกหลากหลายมากขึ้น CBT server ที่กล่าวมาข้างต้นก็ถือว่าเป็นแหล่งความรู้ อย่างหนึ่ง อีกไม่นานสถาบันการศึกษาต่างๆ จะมี CBT server ของตนเอง หน่วยงานราชการและเอกชนก็จะมี CBT server ประกอบด้วยบทเรียนทั้ง ทางวิชาการและบทเรียนฝึกปฏิบัติการทำงาน นอกจากนี้แหล่งความรู้ที่เราจะ มองข้ามไปไม่ได้ก็คือแหล่งความรู้ในระบบ Internet ประกอบด้วยความรู้ทุก แขนงวิชาที่มาจากทั่วทุกมุมโลก นักเรียนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้เหล่านี้ได้ ด้วยเครื่องพีซี เด็กนักเรียนที่หัดเคาะแท่นคีย์บอร์ดได้จนถึงผู้ใหญ่ทุกระดับ สามารถหาความรู้จากแหล่งความรู้เหล่านี้ได้ในรูปการเรียนด้วยตนเอง แต่ เนื่องจากเป็นแหล่งความรู้มีหลากหลายมากจึงจำเป็นต้องมีผู้ทรงความรู้ ทำหน้าที่แนะแนวในโรงเรียนและในมหาวิทยาลัยบทบาทของครูและ อาจารย์อาจจะค่อยๆ เปลี่ยนไปจากการเป็นผู้ถ่ายทอดวิชากลายมาเป็นผู้ ชี้แนะเพื่อการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ ครูและอาจารย์จะต้องมีความรอบรู้ ว่า เนื้อหาวิชาอะไรจะหาได้จากแหล่งความรู้แห่งใด แหล่งความรู้ส่วนใดมีความเหมาะสม กับการเรียนรู้สำหรับนักเรียนนักศึกษาระดับใด ในกรณีใด และจะต้องทำหน้าที่ แนะแนวได้อย่างแม่นยำและถูกต้อง มีความรอบรู้ในแนวกว้างแทนที่จะต้องมีความรู้ในแนวลึก

บทสรุป

เทคโนโลยีสารสนเทศโดยคอมพิวเตอร์ที่มีศักยภาพสูงแต่ขนาดเล็ก ลง โดยการสื่อสารข้อมูลด้วยช่องความถี่กว้างมาก ๆ และโดยข้อมูลหลาย สื่อทำให้การดำรงชีวิตของคนเราเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น ระบบสื่อสารทั้งมีสายและไร้สายประกอบขึ้นเป็นทางด่วนข้อมูลเชื่อมต่อทุกภูมิภาคจะนำความเจริญไปสู่ภูมิภาคเหล่านี้ซึ่งโดยวิธีอื่นแล้วจะทำได้หรือใช้เวลานาน ทางด่วนข้อมูลช่วยนำโอกาสการเรียนการสอนทั้งในระบบและนอกระบบให้แก่คน

ทุกชั้นทุกวัย เราอาศัยคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องขยายศักยภาพทางสมอง สำหรับคิดสำหรับจำเพื่อให้กิจกรรมด้านการศึกษาและอื่น ๆ เกิดขึ้นได้ เราอาศัยเทคนิคของการสร้างข้อมูลหลายสื่อให้เป็นสารสนเทศในรูปของ ภาพและเสียงเพื่อให้คนเราเข้าใจเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้โดยง่าย และท้ายสุด ใช้ระบบทางด่วนข้อมูลขนถ่ายเนื้อหาสาระเหล่านี้ไปได้ทั่วทุกหนทุกแห่งได้ ภายในพริบตา

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้ก่อเกิดผลทางเศรษฐกิจและสังคมต้องมีทั้ง การลงทุนและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในบางส่วนซึ่งเท่ากับการปรับเปลี่ยนจากความเคยชินในบางเรื่องเกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวัน ประกอบด้วยการทำงาน การเรียนการศึกษาการใช้เวลาว่าง ตลอดจนการรับข่าวสาร การปรับเปลี่ยนบางเรื่องเป็นกระบวนการวิวัฒนาการที่ต้องใช้เวลาบางเรื่องก็สามารถทำให้เกิดขึ้นเร็วได้โดยเฉพาะส่วนที่มีผลประโยชน์ทางการค้า เช่นการสร้างสื่อการเรียนการสอนอาจทำได้เร็ว แต่การเปลี่ยนแนวทางการสอนให้สอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกลุ่มครูอาจารย์ทั่วประเทศคงจะทำได้ไม่เร็วหรืออาจไม่มีผู้สนใจที่จะทำให้เกิดขึ้น เมื่อความแตกต่างระหว่างการจัดหาเทคโนโลยีและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยีเริ่มเกิดขึ้น รัฐจะต้องมีบทบาทเข้าดูแล จุดนี้และเป็นผู้หน้าที่จะทำให้เกิดการใช้เทคโนโลยีในเรื่องที่เกี่ยวกับความอยู่ดีกินดีของประชากรส่วนใหญ่ เช่นการทำให้เกิดการสร้างทางด่วนข้อมูลที่มีคุณภาพทั่วราชอาณาจักรซึ่งเป็นโครงสร้างขั้นพื้นฐานและส่งเสริมให้เกิดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศปฏิรูปการเรียนการสอนและการบริการด้านอนามัย รัฐจะต้องมองเห็นโอกาสในการกระโดดข้ามเพื่อแก้ปัญหาด้านการขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนทางเทคโนโลยี การขาดแคลนนายแพทย์ในชนบทและแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างความมีและความไม่มี ปัญหาความแตกต่างด้านความเจริญระหว่างในเมืองและชนบท โดยหันมาแก้ไขปัญหาเหล่านี้ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศกันอย่างจริงจัง ประเทศไทยมีโอกาที่จะจัดความเป็นประเทศด้อยพัฒนาให้กลายเป็นประเทศพัฒนาในยุคของสังคมสารสนเทศนี้ได้ อย่างแน่นอน □

ปอมพิวเตอร์กับชีวิตในทศวรรษหน้า

ดร.ปัญญา เปรมปรีดิ์^๑

เมื่อ ๕๐ ปีก่อน เราเริ่มมีเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องแรกคอมพิวเตอร์เครื่องนั้นถูกใช้เพื่อการคำนวณตารางการยิงปืนใหญ่และการค้นคว้าเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น ด้วยเหตุนั้นเราจึงยังไม่รู้ว่าเครื่องมือชนิดนี้จะมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์มากน้อยเพียงใด ต่อมาอีก ๒๐ ปี เราเริ่มนำเอามาใช้ในงานธุรกิจต่างๆ เครื่องคอมพิวเตอร์สามารถใช้แทนแรงงานคนได้หลายอย่าง เช่น การลงบัญชี การควบคุมสต็อก การเรียงพิมพ์ การออกแบบอุปกรณ์ไฟฟ้าและเครื่องมือเครื่องจักรต่างๆ การออกแบบอาคารบ้านเรือน การสำรวจและเก็บสถิติ งานเหล่านี้มีกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจง่ายๆ และสามารถเก็บบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องเอาไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ งานจึงทำได้รวดเร็วถูกต้อง และประหยัด การใช้งานในลักษณะนี้มีผลกระทบต่อชีวิตและการงานของผู้คนเป็นจำนวนมาก ผลกระทบที่เห็นได้เด่นชัดคือ การมาทดแทนแรงงานคน ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นักจำนวนหนึ่งจึงมีแนวคิดต่อต้าน ความกลัวได้เข้ามาจับจิตจับใจผู้ใช้แรงงานทั้งหลาย ความขัดแย้งอันนี้ได้ขยายตัวออกไปจนเกือบจะเกิดการจลาจล เช่น มีสำนักพิมพ์ในอังกฤษแห่งหนึ่งได้นัดหยุดงานประท้วงเมื่อบริษัทจะปรับเปลี่ยนวิธีการเรียงพิมพ์แบบใช้ตัวอักษรที่หล่อด้วยตะกั่วไปเป็นแบบใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ สายบริการรถไฟของสหรัฐและญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งนัดกันหยุดงานเมื่อบริษัทนำเอาเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาควบคุมการเดินรถ และการสับหลักรถไฟ และมีบางประเทศที่ตั้งเป็นเงื่อนไขต่อบริษัทต่างๆ ที่จะนำเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้งานว่าต้องสร้างงาน

.....

^๑ ผู้ช่วยผู้อำนวยการธนาคารแห่งประเทศไทย

ชนิดใช้แรงงานปกติเป็นจำนวนที่เท่าๆ กัน อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ของเครื่องคอมพิวเตอร์นั้นมองเห็นได้เด่นชัด เจ้าของกิจการและภาครัฐจึงยังขยายการใช้งานออกไปเรื่อยๆ บางแห่งก็ต้องเจรจาต่อรองกันกับผู้ใช้งาน ซึ่งเมื่อมองโดยส่วนรวมแล้วทำให้ทุกคนดีขึ้น คือ มีการขยายงานออกไป สินค้าและบริการก็ถูกลง รายได้ของประชากรโดยส่วนรวมสูงขึ้น ความขัดแย้งต่างๆ จึงลดลงไปได้

ข้างต้นนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ผ่านไปนานพอสมควรแล้ว แต่การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ก็ได้พัฒนาต่อไป คือ ๑๕ ปีถัดมาเราเริ่มหันมาเน้นที่การเก็บรวบรวมข้อมูลและกลั่นกรองข้อมูลออกมาเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการบริหาร นักคิดหลายคนบอกว่า ข้อเสนอแนะคือทรัพยากรที่สำคัญ และจะเพิ่มพูนความสำคัญขึ้นทุกๆ ปี การกำหนดนโยบายและการบริหารกิจการนั้นต้องใช้ข้อมูลและข้อเสนอแนะ หลายนับถึงกับพูดว่า “ใครมีระบบข้อมูลที่เหนือกว่า คนนั้นชนะ” แต่การที่จะผลักดันแนวคิดอันนี้ออกมาให้เป็นผลสำเร็จนั้นดูจะยากอยู่พอสมควร สาเหตุก็เพราะเรายังไม่ค่อยเข้าใจว่า “ข้อมูล” และ “ข้อเสนอแนะ” นั้นคืออะไร มีความแตกต่างกันแค่ไหน และจะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร หลายนับ องค์การคิดว่าตัวเองพัฒนาได้สำเร็จ แต่เมื่อนำเอาระบบข้อมูลอันเดียวกันนั้นไปใช้กับอีกองค์กรหนึ่งก็มักจะไม่ได้ผล

ในขณะที่เรากำลังค้นหาทางใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ในด้านการผลิต ข้อเสนอแนะ ระบบเครื่องคอมพิวเตอร์ก็ได้พัฒนาไปอีกมาก เช่น เมื่อ ๑๕ ปีก่อนเราเริ่มมีเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดตั้งโต๊ะออกมาใช้งาน ๕ ปีต่อมาเราก็เชื่อมโยงเครื่องเหล่านี้กับเครื่องแบบเก่า (Mainframe และ Minicomputer) ให้เป็นเครือข่ายกันได้ การแลกเปลี่ยนข้อมูลและข่าวสารทำได้สะดวกและรวดเร็ว เครือข่ายดังกล่าวนี้สามารถขยายให้ครอบคลุมทั่วโลกได้ เครือข่ายอันใหญ่ที่สุดในขณะนี้ก็คือ เครือข่ายที่ชื่อว่า “อินเทอร์เน็ต” (Internet) เครือข่ายนี้มีสมาชิกมากกว่า ๒๐ ล้านคน การมีเครือข่ายคอมพิวเตอร์นี้เปิดโลกทัศน์ไปอีกแนวทางหนึ่ง นักวิชาการได้เสนอแนวคิดในการใช้ประโยชน์อยู่หลายอย่าง หนึ่งในจำนวนนั้นคือ การปรับระบบการศึกษาให้ผ่านเครือข่ายดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น นักเรียนและนักศึกษาสามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะหรือแบบกระเป๋าคอมพิวเตอร์เชื่อมต่อเข้าสู่ เครือข่ายแล้วไปค้นดูเอกสารและตำราต่างๆ ในห้องสมุด (ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์) ได้

อาจารย์สามารถมอบหมายการบ้านเอาไว้บนเครื่องใดเครื่องหนึ่ง นักเรียนหรือนักศึกษาสามารถเรียกไปดูแล้วทำการบ้านส่งผ่านทางเครือข่ายกลับมาได้ การลงทะเบียนเรียน การสอบ การส่งผลสอบ...ฯลฯ สามารถทำผ่านเครือข่ายได้ สำหรับเด็กเล็กนั้นเราสามารถเชื่อมโยงผ่านเครือข่ายเข้ามาแล้วสำเนาบทเรียนไปลงในเครื่องของตน เสร็จแล้วนำไปฝึกฝนด้วยตนเองได้ ความคิดผ่นอีกประการหนึ่งของนักวิชาการศึกษาก็คือ เมื่อเราเพิ่มขีดความสามารถรับส่งข้อมูลของเครือข่ายให้สูงถึงระดับหนึ่ง (๑๐-๑๐๐ เมกะบิตต่อ ๑ วินาที) เราจะสามารถส่งภาพวิดีโอของปลายทางทั้ง ๒ ข้างไปถึงกันและกันได้ แล้วเราก็จะสามารถทำการสอบแบบ “ทางไกล” ชนิด “โต้ตอบทันที” ได้

วิวัฒนาการอีกประการหนึ่งของระบบงานคอมพิวเตอร์ก็คือ เราสามารถกำหนดรูปแบบของข้อมูลที่จะรับส่งกัน และเมื่อได้รับไปแล้วก็สามารถดำเนินการตามคำสั่งเหล่านั้นได้เลย สิ่งนี้เราเรียกว่า “Electronic Data Interchange” หรือเรียกกันย่อๆ ว่า “อีดีไอ” แนวคิดอันนี้เกิดขึ้นเกือบ ๑๐ ปีแล้ว ผู้กำหนดรูปแบบมาตรฐานคือสถาบันมาตรฐานของโลก (ISO) ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แต่การนำมาประยุกต์ใช้จริงๆ นั้นยังติดขัดอยู่พอสมควร ปัญหาหลักก็คือ ข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์นี้ยังนำมาใช้เป็นหลักฐานในการฟ้องร้องกันไม่ได้ บริษัทห้างร้านและหน่วยงานจำนวนหนึ่งยอมเสี่ยงโดยทำสัญญายอมรับกันเอาไว้และเริ่มใช้ระบบอีดีไอไปเลย เรื่องนี้ถ้าเราสามารถปรับปรุงแก้ไขกฎหมายได้เราก็จะสามารถประหยัดเงินและประหยัดเวลาไปได้อีกมาก

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ในขณะนี้เราได้มายืนอยู่ที่ปากประตูใหญ่ ซึ่งจะเปิดออกไปสู่การประยุกต์ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์อย่างกว้างขวางมาก ผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมวลมนุษยเราจะมีค่อนข้างสูง ดังนั้น เราจึงควรประเมินสถานการณ์ให้รอบคอบ คือดูให้แน่ชัดว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และเราควรเตรียมตัวและเตรียมใจกันไว้อย่างไร สิ่งที่จะกล่าวต่อไปจะเป็นภาพที่คิดว่าจะเกิดขึ้น เรื่องนี้จะถูกต้องมากน้อยแค่ไหนก็คงจะคาดเดาได้ยาก ทั้งนี้เพราะเมื่อเราก้าวออกไปจากประตูบานใหญ่อันนี้แล้วจะเป็นอวกาศที่ยากจะหยั่งถึง

สิ่งแรกที่จะเกิดขึ้นก็คือ จะมีการใช้ข้อมูลและข่าวสารเพิ่มขึ้นในทุกสาขาและวิชาชีพ ผู้คนจะต้องมีเครื่องมือในการที่จะติดต่อสื่อสารกับเครือข่ายคอมพิวเตอร์ข้อมูลที่เป็นความรู้โดยส่วนรวมจะถูกจัดเก็บไว้ตามศูนย์ย่อยของ

เครือข่ายดังกล่าว ข้อมูลส่วนตัวจะถูกเก็บเอาไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัวของแต่ละคน สิ่งที่จะถูกปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไปมากคือ ข้อมูลในศูนย์ย่อยต่างๆ ศูนย์ย่อยจำนวนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็น“ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์” นี่คือนี่ที่เราจะสามารถเรียนรู้และสานต่อความรู้ ตำราต่างๆจะถูกถ่ายลงเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้คนจะศึกษาจากตำราเหล่านี้ ตำราใหม่จะเกิดขึ้นตำราเก่าที่ผิดพลาดจะถูกคัดออก ความถูกต้องของความรู้ของมวลมนุษย์จะสูงขึ้นเรื่อยๆ สิ่งนี้จะยังทำให้การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเศรษฐกิจไปได้เร็วยิ่งขึ้น ส่วนศูนย์ย่อยที่เหลือจะทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลและข่าวสาร ข้อมูลและข่าวสารเหล่านี้จะช่วยให้เรารอดพ้นจากภัยพิบัติที่เราควบคุมไม่ได้ หรืออย่างน้อยก็ช่วยลดความสูญเสียไปได้จำนวนหนึ่ง ความละเอียดและฉับไวของระบบข้อมูลและข่าวสารจะทำให้คนทุกคนต้องตื่น (alert) อยู่เสมอ ราคาสินค้าจะปรับตัวลดลงและเสมอภาคกันในทุกซีกโลก นักธุรกิจสามารถติดต่อและสั่งซื้อสินค้าโดยผ่านระบบอีดีไอได้ทั่วโลก ก่อนจะสั่งซื้อนั้นเขาจะต้องตรวจสอบและเปรียบเทียบราคาจากหลายๆ แห่ง เขาจะต้องวิเคราะห์เพื่อดูว่าควรสั่งซื้อเป็นจำนวนเท่าใดจึงจะเหมาะสมและไม่เสี่ยงจนเกินไป ปริมาณการสั่งซื้อแต่ละครั้งจะลดลง ผู้ผลิตก็จะลดการสต็อกสินค้าลงเช่นกัน ระบบจะเป็นแบบ “Just in Time” นั่นคือผลิตให้พอเหมาะกับปริมาณที่จะได้รับไปสั่งซื้อ ราคาสินค้าจะเสนอโดยระบุจำนวน ระยะทางหรือจุดส่งมอบและระยะเวลาที่จะส่งมอบ

การใช้ข้อมูลและข่าวสารสำหรับการบริหารกิจการต่างๆ นั้นจะต้องขยายตัวเช่นกัน ข้อมูลภายในของกิจการจะถูกจัดเก็บอยู่ในเครือข่ายคอมพิวเตอร์ภายในองค์กรซึ่งเราเรียกกันว่า “Intranet” ผู้ที่จะเรียกใช้ได้นั้นต้องมีรหัสผ่าน การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ จะต้องมีการวิเคราะห์โดยดูจากข้อมูลย้อนหลัง ต้องมีการประมาณการออกไปข้างหน้า และต้องดูการไหลเข้าออกของตัวเงิน เครื่องมือที่ต้องใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ โปรแกรมสำเร็จรูปทางด้านสถิติ ทางด้านการพยากรณ์ไปข้างหน้า และโปรแกรมกระตาดทำการ (Worksheet หรือ Spread Sheet Analysis) และเมื่อวิเคราะห์เสร็จแล้วก็ต้องนำเสนอในรูปแบบที่เป็นกราฟและคำบรรยายที่กะทัดรัด การเสี่ยงตัดสินใจโดยใช้ประสบการณ์จะค่อยๆ ลดลง ความขัดแย้งในคณะผู้บริหารจะลดลง ทั้งนี้เพราะเป็นการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลมาประกอบ บริษัทห้างร้านที่อยู่มานานจะได้เปรียบทั้งนี้เพราะมีข้อมูลเก่าที่

สะสมเอาไว้มากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ความเจริญของกิจการจะขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากร พวกเขาจะต้องเป็นผู้วิเคราะห์ข้อมูลที่เฉียบแหลมและนับได้ว่าธุรกิจจะไม่คอยทำอะไร นักธุรกิจใหม่จะเกิดขึ้นได้ก็เมื่อมีความสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ลึกกว่า มีความสามารถที่จะพยากรณ์สภาวะตลาดได้แม่นยำกว่า หรือไม่ก็เป็นการค้นคว้าวิจัยจนได้สินค้าหรือวิธีการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงกว่า

สิ่งที่ ๒ ที่เชื่อว่าจะเกิดขึ้นก็คือ จะมีการปรับปรุงเมืองและอาคารสถานที่พักอย่างมากมาย ที่อยู่อาศัยจะมีขนาดกะทัดรัด มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ เตาหุงต้มชนิดประหยัด และโต๊ะรับประทานอาหารอย่างง่าย มีโซฟาอยู่ในมุมเล็กๆ เพื่อพักผ่อน และที่ขาดไม่ได้เลยก็คือ เครื่องคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายคอมพิวเตอร์ใหญ่ (อาจเปลี่ยนรูปจากเครือข่าย Internet ในปัจจุบัน) ได้ ผู้คนจะต้องใช้เวลากับเครื่องคอมพิวเตอร์ดังกล่าววันละ ๓ - ๕ ชั่วโมง วันหนึ่งใน ๓ จะเป็นการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลในเครือข่าย อีก ๑ ใน ๓ จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและจัดการกับข้อมูลส่วนตัว ส่วนอีก ๑ ใน ๓ ที่เหลือจะใช้เพื่อการให้การศึกษาแก่บุตรและธิดา รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้จะกล่าวในตอนถัดไป เหตุผลที่ทำให้เราต้องปรับปรุงที่อยู่อาศัยเป็นแบบขนาดกะทัดรัดและต้องมีประสิทธิภาพก็เพราะทรัพยากรธรรมชาติของเรานั้นไม่เพียงพอสำหรับที่จะให้ทุกคนมีบ้านพักที่หรูหรา มีบริเวณสนามหญ้าหรือสวนดอกไม้เป็นของตนเอง ที่อยู่อาศัยในอนาคตจะต้องประหยัดและก่อสร้างซ้อนกันขึ้นไปในทางสูง พื้นดินที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกจะต้องใช้เพื่อการเพาะปลูกจริงๆ พื้นดินที่เป็นป่าเขาจะต้องอนุรักษ์ไว้ให้เป็นป่าเขา พื้นดินเสื่อมโทรมจะต้องพัฒนาเป็นสวนป่า ระบบภาษีจะเป็นตัวปรับให้มนุษย์เราเข้าอยู่ในระดับฐานะที่ใกล้เคียงกัน

ส่วนตัวเมืองนั้นจะต้องปรับเปลี่ยน การขนส่งมวลชนจะขยายตัว บ้านเล็ก บ้านน้อยและคฤหาสน์ขนาดใหญ่จะถูกเปลี่ยนไปเป็นอาคารสูง ถนนหนทางจะขยายให้กว้างขึ้นและมีทางเท้าและทางรถจักรยานให้ใช้อย่างเพียงพอ และที่สำคัญที่สุดคือ การขนส่งสินค้าไปสู่บ้านเรือน (อาคารชุด) จะต้องถูกปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น กล่าวคือ จะมีทางสำหรับรถรับส่งสินค้าขนาดเล็กวิ่งไปยังอาคารที่พักต่างๆ สินค้าจะถูกถ่ายเทลงด้วยเครื่องมืออัตโนมัติและนำไปใส่ในช่องเมล์ของแต่ละครอบครัว เจ้าบ้านจะต้องลงมาตรวจดูเมล์ต่างๆ และขอรับสิ่งของ

เครื่องใช้จากผู้ควบคุมเมล์ การเก็บเงินจะผ่านระบบเครือข่ายของธนาคาร
ห้างสรรพสินค้าต่างๆ นั้นจะแบ่งเป็น ๒ แผนกใหญ่ คือแผนกสินค้าขนาดเล็กที่
ลูกค้าซื้อแล้วหอบหิ้วไปเองได้ กับแผนกสินค้าชิ้นใหญ่ ซึ่งจะขายโดยรับเป็นใบ
สั่งซื้อเอาไว้แล้วจึงให้บริการขนส่งสินค้าเขานำไปส่งให้ ประสิทธิภาพของระบบ
ขนส่งสินค้าจะเป็นส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการลดค่าใช้จ่ายในการจำหน่าย
สินค้าในอนาคต

สิ่งที่ ๓ ที่เชื่อว่าจะเกิดขึ้นก็คือ จะมีการศึกษาด้วยตนเองมากขึ้น
ระบบการศึกษาแบบเป็นชั้นเรียนนั้นยังไม่สามารถจะหมดไปได้ ทั้งนี้เพราะการ
เรียนของเด็กในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้นต้นยังต้องมีครูช่วยดูแล
แต่การใช้บทเรียนด้วยตนเองโดยผ่านทางเครื่องคอมพิวเตอร์นั้นจะมีมากขึ้น
พ่อแม่จะถูกบีบให้ต้องมาช่วยเป็นครูของบุตรหลานของตนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะ
ค่าเล่าเรียนแบบส่งไปเรียนกับครูเป็นชั้นเรียนนั้นจะแพงขึ้น สำหรับเด็กในระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษานั้นจะมีการเรียนโดยผ่านเครือข่าย
คอมพิวเตอร์เป็นส่วนใหญ่ แต่อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีใหม่ๆ นั้นเรายังต้องเรียน
จากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นห้องเรียนก็คงจะยังมีอยู่ แต่ความถี่ของการใช้งาน
จะลดลง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนไม่เชื่อว่าระบบการเรียนการสอนแบบ “ทางไกล”
และ “โต้ตอบได้” นั้นจะคุ้มทุน ผู้คนจะเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองหรือแหล่งชุมชน
ขนาดกลางมากกว่า และในแหล่งชุมชนขนาดดังกล่าว (๑๐๐,๐๐๐ คนขึ้นไป) เรา
จึงจะมีระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประหยัดพอ เทคโนโลยีสมัยใหม่ (โทรทัศน์,
วิดีโอ, เครือข่ายคอมพิวเตอร์, เครื่องคอมพิวเตอร์, ระบบมัลติมีเดีย, ระบบการ
เรียนการสอน) นั้นต้องการช่างผู้ชำนาญการในการบำรุงรักษา การที่จะนำเอา
เครื่องมือเหล่านี้ไปติดตั้งในหมู่บ้านห่างไกลนั้นเป็นไปได้

ผลกระทบอันสุดท้ายที่อยากจะพูดถึงก็คือ โลกาภิวัตน์ หรือที่ฝรั่งเรียกกันว่า
Globalization ความหมายของคำนี้ก็คือน่าจะมีการกระจายความเจริญไปได้ทั่ว
ทุกภูมิภาคของพื้นโลก สินค้าต่างๆ จะสามารถส่งขายได้ทั่วโลก ผู้คนในทุก
มุมโลกสามารถเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารอันเดียวกัน การติดต่อซื้อขายหรือแลก
เปลี่ยนความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกันจะทำได้โดยง่าย ภาษากลางที่จะใช้ติดต่อ
สื่อความกันนั้นคงจะไม่พ้นภาษาอังกฤษการเดินทางด้วยเครื่องบินจะแพงขึ้นมาก
จนทำให้คนหันมาใช้ในการติดต่อผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์แบบเห็นภาพ และ

ได้ยินเสียง (Teleconferencing) และเนื่องจากธุรกรรมต่างๆ เกิดขึ้นได้โดยผู้ซื้อ กับผู้ขายอยู่กันคนละซีกโลก ระบบการจัดเก็บภาษีจะต้องถูกปรับเปลี่ยนไป สินค้าประเภทที่ส่งผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (โปรแกรมสำเร็จรูป ข้อมูล รูปภาพ วิดีทัศน์) นั้น คงจะต้องยกเลิกการเก็บภาษี ส่วนสินค้าประเภทเป็นวัตถุที่ต้องรับส่งกันจริงๆ นั้นถึงจะมีการเก็บภาษีกันก็คงจะต้องลดอัตราภาษีลงเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เพราะประเทศไทยที่ยินอัตราภาษีในระดับสูงก็จะค้าขายกับคนอื่นไม่ได้

นั่นคือสิ่งที่ผู้เขียนคาดเดาว่าจะเกิดขึ้นในเวลา ๑๐ ถึง ๑๕ ปีข้างหน้า (ค.ศ. ๒๐๐๑ ถึง ๒๐๑๐) ระยะเวลา ๑๐-๑๕ ปี นั้นดูแล้วก็สั้นมาก แต่เมื่อเรามองย้อนกลับไปก็จะเห็นได้ว่า ระยะเวลา ๕๐ ปีก็ไม่ได้มากมายอะไรเช่นกัน ในเวลาเพียง ๕๐ ปี เจ้าสิ่งประดิษฐ์ที่เรียกว่า “เครื่องคอมพิวเตอร์” ก็ได้เปลี่ยนแปลงโลกไปได้อย่างมากมาย โลกได้ถูกปรับเปลี่ยนมาอยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะระบบคอมพิวเตอร์และระบบข้อมูลนั้นมีความเร็วสูงขึ้นเรื่อยๆ มนุษย์เราสามารถใช้อยุทธศาสตร์จากเครื่องมือชนิดนี้เร็วขึ้นเรื่อยๆ

เมื่อมาถึงจุดนี้เราก็คงจะบอกได้ว่าเราจะต้องเตรียมตัวกันอย่างไร ระยะเวลา ๑๐-๑๕ ปีนั้นสั้นมาก ใครที่ไม่รีบเตรียมตัวก็อาจพลาดโอกาสที่จะก้าวให้ทันโลก และอาจต้องกลายเป็นคนระดับชั้น ๒ ในสังคมหน้า สิ่งที่เราจะต้องเตรียมตัวนั้นมี ๓ อย่างเท่านั้น คือ

- (๑) เรียนรู้การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์
- (๒) เรียนรู้การใช้ข้อมูลและข่าวสาร
- (๓) เรียนภาษากลางที่จะใช้ติดต่อกันในอนาคต

การเรียนรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ให้พอใช้งานได้นั้นได้ยาก เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์คือสิ่งที่คนทั่วไปจะต้องใช้ในงานประจำวัน และเครื่องชนิดนี้ก็สามารถเป็นตัวแทนสำหรับการทำความเข้าใจในหลักการของเครื่องระดับอื่นๆ ได้ด้วย ในปัจจุบันนี้เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์มีราคาเพียงชุดละ ๓ หมื่นบาท นอกจากนี้แล้วรัฐก็ได้ส่งเสริมให้โรงเรียนและวิทยาลัยต่างๆ ที่เป็นของรัฐมีเครื่องคอมพิวเตอร์ชนิดนี้ไว้ช่วยในการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง ดังนั้นคนไทยเราสามารถจะเข้าสัมผัสกับเครื่องมือเครื่องใช้ชนิดนี้ได้ขอให้เราชวนขายติดต่อหรือเสาะหา ถ้าหาไม่ได้จริงๆ ก็ยังสามารถจะเข้าเรียนในโรงเรียนสอนด้านคอมพิวเตอร์ซึ่งยังเก็บค่าเล่าเรียนต่ำ (๓ วิชาๆ ละ ๑,๒๐๐ บาท โดยประมาณ) สำหรับคนที่

ต้องการที่จะทำธุรกิจในอนาคตนั้นอาจต้องศึกษาให้ลึกลงไปจนถึงขั้นออกแบบระบบงานและเขียนโปรแกรมเองให้ได้ เหตุผลก็เพราะธุรกิจในอนาคตนั้นต้องรู้จักวิเคราะห์ข้อมูลและค้นคว้าวิจัยที่ลึกซึ้งเกินกว่าที่โปรแกรมสำเร็จรูปทั่วๆ ไปจะทำได้

การเรียนรู้การใช้ข้อมูลและข่าวสารนั้นเป็นเรื่องที่ยากกว่าการเรียนรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ ข้อมูลนั้นไม่ใช่สิ่งที่เรามองดูด้วยตาแล้วจะเข้าใจได้ง่ายๆ ข้อมูลส่วนใหญ่จะมีจำนวนรายการที่เกิดขึ้นมากมาย เราต้องนำมาวิเคราะห์ตามหลักสถิติ ได้ตัวเลขจากการคำนวณทางสถิติแล้วต้องรู้จักตีความ นั่นคือต้องเข้าใจในหลักการทางสถิติ นอกจากนี้แล้วสิ่งที่เป็นต้นเหตุให้เราต้องมาวิเคราะห์ข้อมูลนั้นจะเป็นเรื่องของการหาจุดที่เหมาะสมหรือจุดที่ดีที่สุดในงานหรือการลงทุนแต่ละอย่าง ดังนั้นเราจึงต้องมีความรู้ในเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Operation Research) อยู่ด้วย นอกจาก ๒ วิชาที่กล่าวมานี้แล้วความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์ทั่วไปก็เป็นสิ่งจำเป็น เราจะต้องปรับเปลี่ยนนิสัยให้หันมานิยมแก้ปัญหาด้วยการบวกลบคูณหารออกมาจนเป็นตัวเลขที่ละเอียดและถี่ถ้วน การประมาณการในใจนั้นมีไว้ใช้ในตอนวางแผนการวิเคราะห์ตัวเลข แต่เมื่อคิดคร่าวๆ ในใจได้แล้วจะต้องลงในรายละเอียด สิ่งนี้เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ไม่ชอบทำ เราเกลียดเลขคณิต เราเกลียดการถกเถียงกันในระดับรายละเอียด แต่ชีวิตในอนาคตนั้นจะเอาชนะกันด้วยความละเอียดและถูกต้อง ใครคำนวณต้นทุนผิดพลาดเพียงเล็กน้อย หรือคาดเดาตลาดผิดพลาดก็จะขาดทุนและล่มจมได้

ภาษาอังกฤษคงจะเข้ามาเป็นเครื่องมือในการติดต่อและสื่อสารระหว่างคนที่ต่างสัญชาติกัน การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์นั้นก็บังคับให้เราต้องรู้ภาษาอังกฤษ คำสั่งต่างๆ ที่เราจะใช้ในการโต้ตอบกับเครื่องคอมพิวเตอร์ในอนาคตจะผสมกันระหว่างรูปภาพกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ที่เราต้องส่งออกไปเพื่อติดต่อกับชาวต่างชาติจะเป็นภาษาอังกฤษ แต่ทั้งหมดก็ไม่จำเป็นจะต้องถูกหลักไวยากรณ์ของภาษาอย่างแท้จริง ภาษาแบบนี้บางคนเรียกว่า “Broken English” (ไม่ใช่ “Spoken English”) หรือถ้าจะแปลเป็นภาษาไทยก็คือ “อังกฤษแบบกระต่อนกระแท่น” ความหมายก็คือ เป็นการเอาคำศัพท์ง่ายๆ ในภาษาอังกฤษจะปะติดปะต่อกันให้พอเข้าใจซึ่งกันและกันได้ การเรียนรู้ภาษาอังกฤษในแบบนี้จึงไม่ใช่เรื่องยาก ถ้าได้มีโอกาสใช้กันจริงๆ จังๆ ปีเดียวก็คงจะพอไปได้

โดยสรุปแล้วเรามีเวลาอีกเพียงไม่เกิน ๕ ปี ที่จะเตรียมตัวเตรียมใจเพื่อเข้าสู่ยุคของ “โลกาภิวัตน์” และยุคดังกล่าวนี้ความก้าวหน้าในการทำงานจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำงานใช้ข้อมูลและข่าวสาร ใครคิดและวิเคราะห์ได้ลึกซึ้งกว่าคนนั้นก็จะได้เปรียบ ดังนั้น ทุกๆ นาทีที่กำลังจะผ่านไปนี้ต่างมีค่ามหาศาล เราควรจะต้องคิดและลงมือศึกษาเสียตั้งแต่บัดนี้ □

ภาษา กับ สังคม

ประพจน์ อิศววิรุฬหการ^๑

ภาษากับสังคมอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นพี่น้องฝาแฝดกัน เมื่อคนรวมกลุ่มกันขึ้นอยู่เป็นสังคม ทำอะไรๆ รวมกัน ก็ย่อมจะต้องคิดวิธีสื่อสารกัน สิ่งที่ใช้สื่อสารกัน คือ ภาษา เราคงเรียกสังคมมนุษย์ได้ว่า เป็น สังคมภาษา

สังคมที่เจริญขึ้นมีโครงสร้างซับซ้อนขึ้น มีกลุ่มย่อยๆ ในสังคมมากขึ้น ภาษาที่ใช้ก็ย่อมต่างไปตามกลุ่มย่อยๆ นั่นที่จริงแล้ว ภาษาของคนแต่ละคนก็ต่างกันอยู่แล้ว ภาษาของกลุ่มหนึ่งๆ ที่มีลักษณะต่างกันไปจึงต่างกันไปด้วย จึงอาจเรียกได้ว่ามนุษย์ใช้ภาษาที่มีลักษณะเป็น ภาษาสังคม เมื่อใดมนุษย์ใช้ภาษาเมื่อนั้นมนุษย์ก็จะต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมด้วยเสมอไป

ถ้าหากคนในสังคมที่ติดต่อกันเป็นสังคมคนละชาติคนละภาษา ก็ยิ่งจะต้องศึกษาตัวภาษารวมทั้งสังคมวัฒนธรรมของภาษาอื่นที่ต้องการจะติดต่อเพิ่มขึ้นไปอีก **ภาษากับสังคม** จึงเป็นเรื่องสำคัญที่น่าเรียนรู้ เพราะจะทำให้เข้าใจทั้งภาษาและสังคมชัดเจนขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็จะเข้าใจถึงทางดำเนินความคิดของคน เป็นเหตุให้เข้าใจวัฒนธรรมอารยธรรมกระแสต่างๆ ในโลกนี้ด้วย

บทความนี้ประสงค์จะแนะนำให้ผู้อ่านได้มองภาษาในบริบทของสังคม และสังคมในบริบทของภาษา ซึ่งอาจจะมองทั้งในแง่ปัจจุบันเป็นระนาบเดียว หรือ มองเป็นเชิงประวัติก็ได้ก่อนที่จะกล่าวเรื่องนี้อย่างละเอียดต่อไป ควรทำความเข้าใจ กับคำพื้นฐานที่จะใช้ในที่นี้ทั้งสองคำก่อนพอเป็นสังเขป

๑ อ.บ. (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ.ม. (บาลีสันสกฤต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Ph.D. (Buddhist Studies) Berkeley อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษา

อันที่จริงแล้ว สิ่งที่เราเรียกว่าภาษา ถ้ามองในแง่ปรัชญา ภาษาก็คือ ความสามารถในการสื่อสารที่มีอยู่ในสมองหรือในจิตใจมนุษย์ ในส่วนนี้ที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรมให้มองเห็นได้ก็คือเป็นคำพูด (speech) เป็นภาษาที่สัมผัสได้ด้วยโสตประสาท หรืออาจเป็นเครื่องหมายต่างๆ สัมผัสได้ด้วยจักขุประสาท หรืออาจเป็นเครื่องหมายที่สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส เช่น ภาษาของคนตาบอด

นักปราชญ์โบราณกล่าวว่า ภาษาส่วนที่อยู่ในจิตใจคนนั้นมีมากกว่าและลึกซึ้งกว่าภาษาที่พูดหรือแสดงออกมาถึงกระนั้นก็ดี ภาษาที่เราเห็นจับต้องทางประสาทได้นี้ก็น่าสนใจ เพราะศึกษาได้ง่ายกว่าและมีบริบททางสังคมทางวัฒนธรรมกำกับ เกี่ยวข้องกับสังคมโดยตรง ทั้งด้านการสื่อสาร การถ่ายทอดความรู้ความคิด ในแง่นี้จะเห็นว่าภาษาที่แสดงออกมาแล้ว หรือภาษาที่เรารู้จักกันเรียกว่า ภาษานั้น ไม่อาจจะแยกจากสังคมได้เลย ภาษาที่แสดงออกมานั้นมีบริบททางสังคมกำกับอยู่ทุกขณะ

สังคม

สังคมคือการที่มนุษย์มาอยู่รวมกัน มีพันธะผูกพันกันในลักษณะต่างๆ สังคมแต่เดิมอาจเป็นสังคมเล็กๆ แล้วขยายใหญ่ซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ มีกลุ่มสังคมย่อยๆ ประกอบกันขึ้นมาเป็นสังคมใหญ่ สังคมหน่วยที่เล็กที่สุดคือ ครอบครัว รวมกันเป็นสังคมหมู่บ้าน สังคมเมือง สังคมชาติ สังคมนานาชาติหรือสังคมโลกในที่สุด ที่กล่าวนี้เป็นสังคมตามการปกครอง ยังอาจแบ่งสังคมไปตามอาชีพ เช่น สังคมครูอาจารย์ สังคมแพทย์ ตามวัยของคน เช่น สังคมเด็ก สังคมผู้ใหญ่ ตามความสนใจ เช่น สังคมของผู้เล่นอวูธ กีฬา โครงสร้างของสังคมนั้นซับซ้อน มีผู้ศึกษาไว้มาก จะกล่าวในที่นี้ทั้งหมดก็เกินขอบข่ายแห่งบทความนี้ จึงจะกล่าวเฉพาะในส่วนที่จะใช้พิจารณาภาษาเท่านั้น เราอาจเรียกสังคมมนุษย์ได้ว่า **สังคมภาษา**

สังคมภาษา

ถ้าใช้ภาษาเป็นหลักในการพิจารณาสังคมแล้ว จะเห็นได้ว่า สังคมจะเป็นสังคมขึ้นมาได้ก็เพราะภาษา หรือมีภาษาเชื่อมโยงกันให้สังคมนั้นสื่อสาร สืบทอด

ความคิดความรู้ วัฒนธรรม และระเบียบการต่างๆ ของสังคมนั้นๆ สังคมจะเจริญ จะเสื่อมจะเปลี่ยนแปลงไป ย่อมมีภาษาเป็นปัจจัยหนึ่งหรืออาจจะศึกษาความเปลี่ยนแปลงทั้งทางบวกทางลบได้จากภาษานั้นเอง ทั้งนี้รวมไปถึงความสัมพันธ์กับสังคมอื่นๆ ด้วย

มีปัญหาที่ถกกันตลอดมาว่า สังคมของสัตว์มีภาษาหรือไม่ นักภาษาศาสตร์หลายท่านจำแนกมนุษย์ออกจากสัตว์ เพราะว่ามีมนุษย์มีภาษา และเพราะมีภาษา จึงทำให้มนุษย์มีวัฒนธรรมมีอารยธรรม แตกต่างจากสัตว์ แต่ก็มีความคิดกันว่า สัตว์ต่างๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ก็รวมกันอยู่เป็นสังคมเช่นกัน นำมีภาษาของตนเองเช่น มนุษย์ มีการศึกษาค้นคว้าอยู่มาก อาจสรุปได้ว่า สัตว์ที่มีสังคมเจริญพอควร เช่น พวกชิมแปนซี กอริลลา มีภาษาหรือระบบการสื่อสาร สามารถเรียนรู้ภาษาได้ แต่ความสามารถที่จะทำให้ภาษาออกมาเป็นรูปธรรมสำหรับให้สื่อสารได้รวดเร็ว ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เป็นคำพูดหรือ speech นั้นเป็นไปได้ยาก โดยมาก สัตว์พวกนี้สามารถเรียนภาษาสัญลักษณ์ได้ เมื่อเรียนรู้ท่าทางสัญลักษณ์สามารถนำไปประสมประสานกันแสดงความคิดสื่อสารได้

เมื่อพิจารณาจากประเด็นดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เมื่อเกิดการรวมตัวกันขึ้นเป็นสังคม สิ่งหนึ่งที่จะขาดไม่ได้คือภาษาอันเป็นเครื่องมือการสื่อสาร สังคมใดใช้ภาษาสื่อสารได้ดีได้ก่อนสังคมอื่น วัฒนธรรมแขนงอื่นๆ เช่น การเมือง การปกครอง กฎหมาย วรรณคดี การถ่ายทอดความรู้ วิทยาการเทคโนโลยีต่างๆ ก็จะทำให้ได้ดีและรวดเร็ว ทำให้เจริญเร็วกว่าสังคมอื่น เมื่อรู้จักใช้เครื่องหมายแทนภาษาพูดเป็นตัวเขียน ตัวอักษร ไม่ว่าจะในลักษณะอักษรภาพหรืออักษรแทนเสียงก็ตาม ก็จะทำให้การสื่อสาร การถ่ายทอดเป็นหลักมั่นคงเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมที่จะ เผยแพร่ออกจากสังคมต้นกำเนิดไปสู่สังคมอื่นๆ ได้

ภาษานอกจากจะมีความสำคัญในตัวเองในฐานะเป็นสื่อเนื้อหาสาระความคิดวิทยาการของมนุษย์แล้ว ยังมีความสำคัญด้านการสร้างความงามให้เห็นสุนทรีย์ อันเกิดจากเสียงถ้อยคำในภาษา ถ่ายทอดให้ได้รับรู้อารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน เป็นการใช้อย่างที่เรียกว่าวรรณคดี ดังนั้นเมื่อกล่าวว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมภาษา จึงไม่เพียงแต่หมายถึงสื่อข้อมูลเท่านั้น แต่ยังสามรถสื่อความคิดรวมทั้งความคิดที่ลึกซึ้งเป็นความงามในจิตใจมนุษย์ สื่ออารมณ์ของมนุษย์ได้ด้วย

ในขณะเดียวกัน ภาษาที่มีความเจริญที่มั่นคงพัฒนาไปมากจนมีระบบระเบียบแน่นอน มีภาษาเขียน จะเป็นเครื่องช่วยสานมนุษยในยุคสมัยต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้มนุษยต่างยุคต่างสมัยเข้าใจกัน สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมกันได้

น่าสังเกตว่า สังคมที่มีภาษาเขียนเกิดขึ้นแล้ว สังคมนั้นก็จะกลายเป็นสังคมในยุคประวัติศาสตร์ก่อนสังคมอื่น รากฐานทางวัฒนธรรมการสืบทอดจะมั่นคง ส่งอิทธิพลไปสู่สังคมอื่น และอาจทำให้สังคมอื่นเปลี่ยนลักษณะสังคมวัฒนธรรมอื่นๆ ในสังคมตามไปได้ด้วย เช่น ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ถ้าจะมองในกรณีที่มียุทธพลน้อยก็จะแสดงให้เห็นถึงการเลียนแบบสังคมที่มีวัฒนธรรมเข้มแข็งนั้นๆ ซึ่งโดยมากเห็นชัดในการหยิบยืมคำในภาษา เมื่อเกิดการศึกษาภาษา ก็จะต้องศึกษาวัฒนธรรมไปด้วย จึงได้เกิดความสัมพันธ์ถ่ายทอดวัฒนธรรมกันระหว่างสังคมต่างๆ ภาษาเป็นตัวจักรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมเป็นไปได้

อาจมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ความจริงแล้วภาษาที่ต่างกันเป็นเหตุให้สัมพันธ์กันลำบาก ต้องมาเรียนภาษาของกันและกันเสียเวลา ข้อนี้ก็อาจจะจริง แต่การที่จะเรียนวัฒนธรรมผ่านภาษานั้นจะทำให้เข้าใจวัฒนธรรมได้มากกว่า มีหลักฐานมากกว่า พร้อมกันนั้นการที่จะต้องเรียนภาษานั้น ก็จะทำให้การซึมซับ การยืมวัฒนธรรมได้มีเวลาจัดแจงตัวเอง ไม่ให้วัฒนธรรมกระแสใดกระแสหนึ่งถูกกลืนง่ายจนเกินไป ทำให้มีเวลาได้เลือกสรรสิ่งที่เหมาะสมแก่วัฒนธรรมของตนได้

เมื่อกล่าวโดยรวมแล้วการที่พูดว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมภาษานั้นไม่ไกลความจริงเท่าใดนัก เพราะภาษาเป็นปัจจัยให้รวมกันอยู่ได้ สื่อสารกันได้ ถ่ายทอดความรู้กันได้ สร้างวัฒนธรรมอารยธรรม ติดต่อสัมพันธ์กัน กำกับคัดสรร วัฒนธรรมระหว่างสังคม รักษาวัฒนธรรม ความรู้ในสังคมอีกทั้งแสดงทั้งภูมิปัญญา อารมณ์ ศิลปอันละเอียดอ่อนของมนุษย์ในสังคมนั้นๆ ไว้

เมื่อภาษามีบทบาททุกๆ ด้านอย่างแท้จริงในสังคมดังนี้ จึงเรียกได้ว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมภาษา ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่าสังคมในที่นี้ซับซ้อน มีระดับแบ่งเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย ภาษาที่มีอยู่ในส่วนต่างๆ ของสังคมมีประเด็นที่เหมือนกัน จึงรวมกันเป็นสังคมใหญ่โต แต่ในขณะเดียวกันภาษาก็รักษาความต่างของกลุ่มหรือระดับของสังคมไว้ด้วย เรียกได้ว่าเป็นภาษาสังคม

ภาษาสังคม

ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า สังคมของมนุษย์เป็นสังคมภาษาและสังคมมนุษย์ มีโครงสร้างที่ซับซ้อน ในสังคมหนึ่งอาจแยกเป็นสังคมกลุ่มย่อยๆ สังคมเหล่านี้มีภาษาที่มีลักษณะเป็นของตัวเองอยู่บ้างไม่มากนักน้อย ภาษาของบางกลุ่มก็เหมือนกันมากด้วยเสวนาสัมพันธ์กันมาก บางกลุ่มก็ต่างออกไปมากทั้งที่เป็นภาษาใหญ่ ภาษาเดียวกันเพราะเสวนากันน้อย

ภาษาหนึ่งๆ เช่นที่เรียกว่าภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาอังกฤษนั้น ถ้าจะพิจารณาให้ละเอียดลงไปแล้ว จะเห็นว่าเหมือนกันเพียงในความคิด ความจริง บุคคลแต่ละคนย่อมมีภาษาที่มีลักษณะเป็นของตนเอง ใช้ภาษานั้นๆ ไม่ค่อยจะเหมือนผู้อื่น ภาษาในครอบครัวหนึ่ง ถิ่นหนึ่ง เขตหนึ่งก็ย่อมแตกต่างกันด้วย นี่ว่าโดยลักษณะทางสังคม แม้ลักษณะทางภาษาศาสตร์ เช่น การออกเสียง การเลือกศัพท์ การวางรูปประโยคก็อาจต่างกันได้ตามกลุ่มเช่นกัน ภาษาที่เราใช้กันจึงอาจเรียกได้ว่า **ภาษาสังคม** สังคมหนึ่งๆ มี “ภาษา” ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ลักษณะเช่นนี้อาจเรียกว่า “ลีลา” ของภาษาในแต่ละกลุ่ม ถ้าหากมีมากก็อาจเรียกว่า “ภาษาเฉพาะกลุ่ม” ถ้ากว้างขึ้นจนเห็นเป็นเขตแน่ชัด มีงานเขียนเป็นหลักฐานก็อาจเรียกว่า “ภาษาถิ่น” ถ้าต่างกันมากกว่านี้ก็จะกลายเป็น “ภาษาในสาขาเดียวกัน” เช่น ภาษาฝรั่งเศส สเปน อิตาลี อยู่ในสาขาอิตาลิก หรือ Latin ถ้ามองในแง่ประวัติภาษา ก็จะมีอยู่ใน “ภาษาตระกูลเดียวกัน” เช่น Latin Greek Sanskrit เป็นภาษาในตระกูลอินโดยูโรเปียน

ภาษาของกลุ่มที่แตกต่างกันนี้มักจะต่างกันทั้งสองด้าน คือ ต่างกันในแง่ของภาษาโดยตรง และต่างกันทางสังคมข้อหลังนี้คือ เมื่อเวลาที่พูดหรือใช้ภาษา ภาษาที่ใช้นั้นจะต่างกันไปตามอาชีพ ถิ่น กลุ่มสังคม กลุ่มเชื้อชาติ การรู้ภาษาอื่นๆ วัย เพศ การศึกษา ความพิการ ฯลฯ แต่ทั้งนี้ต้องระลึกอยู่เสมอว่า คนคนเดียวอาจอยู่ในกลุ่มสังคมหลายกลุ่มได้ในเวลาเดียวกัน เช่น ผู้มีอาชีพเป็นแพทย์ อาจอยู่ในกลุ่มเชื้อชาติที่มีชาติอื่นปน เช่น เป็นลูกคนจีนเกิดในประเทศไทย เมื่ออยู่ในโรงพยาบาลอาจเป็นหัวหน้า กลับมาบ้านเป็นลูกอ่อนวัยกว่าผู้อาวุโสทางบ้าน เช่น พ่อแม่หรือปู่ย่าตายาย ที่น่าสนใจคือ การใช้ภาษาของคนในสังคมในลักษณะดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นถึงค่านิยมทัศนคติของคนแต่ละคนในแต่ละกลุ่ม ความพยายามที่จะสื่อสารผ่านเขตแดนทางคตินิยมต่างๆ นี้ เป็นเรื่องซับซ้อน เมื่อ

พิจารณาควรระมัดระวังไม่ควรด่วนสรุปว่า ความจริงเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น สิ่งที่พิจารณาเห็นได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ทางภาษาสังคมเท่านั้น อาจมีลักษณะเรียบโครงสร้างอย่างอื่นแฝงอยู่มากกว่าที่ปรากฏก็ได้

เรื่องภาษาที่ต่างกันไปตามถิ่น หรือที่เรียกว่า ภาษาถิ่นนี้บางทีก็เป็นเรื่องสำคัญทางการเมืองการปกครอง เพราะหากประเทศใดมีภาษาถิ่นที่แตกต่างกันมากจนถึงแข่งขันกันเป็นภาษากลางหรือภาษาประจำชาติ ก็เกิดความไม่ปรองดองกันขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะภาษาเป็นภาษาสังคม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวัฒนธรรม ถ้าภาษาต่างกันมากวัฒนธรรมตลอดจนความคิดก็มักจะต่างกันมาก ตัวอย่างเช่น ประเทศที่เป็นหมู่เกาะ มีภาษาถิ่นมาก ทั้งที่เรียกว่า ถิ่นทางสังคมและถิ่นทางภาษา การรวมกันเป็นชาติเดียวกันทำได้ยาก การจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานเดียวกันก็ทำได้ยาก การที่จะสร้างภาษากลางนั้นใช้เวลานาน เพราะจะต้องให้ยอมรับมาตรฐานทางภาษาเดียวกัน และกระจายการใช้มาตรฐานนั้นออกไปพร้อมกับวัฒนธรรมและความคิดให้เป็นที่ยอมรับ ถ้าภาษานั้นเป็นเรื่องของความเคยชินอยู่หลายส่วน การจะเปลี่ยนแปลงบางทีทำได้ยากยิ่ง ถ้าภาษาถิ่นนั้นเจริญมากจนถึงมีภาษาเขียนมีวรรณคดีแล้วยังเป็นไปได้อย่างยิ่งขึ้น

ในกรณีประเทศที่มีพรมแดนทางการเมืองไม่ลงตัวกับพรมแดนทางภาษา ปัญหาที่จะยิ่งเห็นชัดเจน มักมีการพยายามแยกประเทศอยู่เนืองๆ เช่น กรณีรัฐควิเบก ในประเทศแคนาดา หรือกรณีประเทศเบลเยียม อย่างไรก็ตามเรื่องเหล่านี้ไม่เป็นไปตามแนวตั้งที่กล่าวเสมอไป ในบางประเทศแม้พูดหลายภาษาก็ไม่เกิดการแตกแยกขึ้น เช่น ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ กรณีเช่นนี้เป็นเพราะวัฒนธรรมอย่างอื่นคล้ายคลึงกัน และชนในประเทศนั้นเป็นผู้พูดได้หลายภาษา

นอกจากภาษาจะแตกต่างกันในลักษณะของ กลุ่ม-ถิ่น-ชาติแล้ว ในสังคมหนึ่ง ภาษายังแสดงถึงการจัดชั้นชั้นในสังคม การจัดแบ่งกลุ่มในสังคม และแสดงเครือข่ายความสัมพันธ์กันในระหว่างชนชั้นหรือกลุ่มในสังคมด้วย สังคมภาษา-ภาษาสังคมจึงเป็นเรื่องน่าสนใจศึกษา เพราะจะทำให้เห็นโครงข่ายโครงสร้าง รากฐานความสัมพันธ์ของคนในสังคมผ่านทางภาษา ซึ่งเป็นระบบการสื่อสารการแสดงออกที่มนุษย์ใช้มากที่สุด

ภาษากับสังคม

วิชาที่ศึกษาภาษากับสังคม หรือสังคมกับภาษามีชื่อว่าภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) วิชานี้ศึกษาภาษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม รวมไปถึงพฤติกรรมที่แสดงออกทางภาษา พฤติกรรมที่มีต่อภาษา และผู้ใช้ภาษาด้วย อาจแบ่งการศึกษาภาษาลักษณะนี้ได้ ๒ แบบ คือ

ภาษาศาสตร์สังคมแนวบรรยาย (Descriptive Sociolinguistics) ศึกษาค้นคว้าหาพฤติกรรมทางสังคมในการใช้ภาษาในชุมชนภาษา (speech community) ในชุมชนหนึ่งกล่าวง่าย ๆ คือ พยายามหาคำตอบให้แก่ปัญหาที่ว่า ใครพูด (หรือเขียน) ภาษา (ชนิด) ไรหรือภาษา (แบบ) ไร กับใคร เมื่อไร เพื่ออะไร เพื่อจะหาข้อสรุปว่า ภาษาในชุมชนนั้นหรือภาษาที่ใช้นั้นมีลักษณะหรือแสดงออกทางสังคมอย่างไร และคนในชุมชนนั้นมีพฤติกรรมต่อภาษาอย่างไร

ภาษาศาสตร์สังคมเชิงพลวัต (Dynamic Linguistics) ศึกษาถึงเหตุผลของความแตกต่างและความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมทางภาษาในชุมชนภาษาเดียวกันเมื่อสถานการณ์ต่างกัน รวมทั้งศึกษาว่า ในชุมชนภาษาหรือในกลุ่มความสัมพันธ์ทางสังคมที่เหมือนกันทำไมจึงมีพฤติกรรมทางภาษาสังคม รวมทั้งพฤติกรรมต่อภาษาต่างกันไป และสิ่งนั้นเป็นไปได้อย่างไร

นอกจากการศึกษาภาษาศาสตร์สังคมสองแนวนี้นี้แล้ว เรายังนำข้อสรุปของภาษาศาสตร์สังคมหรือแนวทางการศึกษาดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ได้กับการศึกษาสังคมหรือสังคมภาษาที่ต่างสมัยกัน ข้อมูลเหล่านี้จะทำให้เข้าใจความคิดลักษณะสังคมที่ใช้ภาษานั้นๆ รวมไปถึงวัฒนธรรมแขนงอื่นๆ ที่ใช้ภาษานั้นรักษาหรือสืบทอดไว้ได้ อาจจะเรียกได้ว่า เป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ซ้อนเข้าไปในการศึกษาระนาบเดียว

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้ คือ เรื่องสำนวนหรือชื่อซึ่งมักไม่เปลี่ยนแปลง แม้สังคมจะเปลี่ยนไปแล้ว เช่น เก็บเบี้ยใส่ใต้ถุนร้าน ขวานผ่าซาก เสือลายพาดกลอน ตกฟาก เทียงคำไม่ตกฟาก ปัจจุบันสิ่งที่เรียกว่าเบี้ยเก็บไม่มีใช้แล้วในสังคม คำว่า ซาก หมายถึง ไม้เนื้อแข็งชนิดหนึ่งจะผ่าต้องใช้ขวานจาม ใช้มีดผ่าไม่เข้า เสือลายพาดกลอน กลอนตรงนี้ไม่ใช่กลอนประตุ แต่เป็นกลอนหลังคาอันเป็นไม้ที่วางตามขวางหลังคา ฟากหมายถึงไม้ไผ่สับนำมาใช้เป็นพื้น เรือนหรือฝาเรือน สิ่งเหล่านี้หายไปแล้วจากสังคม แต่ยังเหลืออยู่ในภาษา

ประเด็นที่น่าสนใจศึกษาในภาษากับสังคมมีอยู่มากที่เห็นได้ชัดในภาษาต่างๆ คือ ระดับภาษา ภาษาเฉพาะกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงของภาษา ในที่นี้จะใช้ตัวอย่างภาษาไทยเป็นหลัก เรื่องที่จะกล่าวนี้โดยมากเป็นข้อคิดเห็นและข้อสังเกต ยังไม่มีการค้นคว้าวิจัยตามหลักของภาษาศาสตร์สังคมอย่างแท้จริง เพราะยังไม่มี การเก็บข้อมูล วิพากษ์ข้อมูลและข้อสรุปตามวิธีการ

ระดับภาษา

ภาษาไทยมีการใช้ภาษาที่แสดงฐานะของบุคคล ผู้พูด ผู้ฟัง และผู้พูดถึง แสดงว่าเป็นสังคมที่มีชนชั้น คำว่าชนชั้นหรือระดับในที่นี้ไม่ได้หมายถึง ชนชั้นสูง ชนชั้นต่ำ อย่างเดียว แต่หมายถึง ฐานะความสัมพันธ์กันในสังคม เช่น ระหว่างเด็กผู้ใหญ่ ระหว่างครูลูกศิษย์ ระหว่างลูกกับพ่อแม่ เพื่อนกับเพื่อน เพื่อนผู้ชาย เพื่อนผู้หญิง เช่น ในหมู่เพื่อนผู้ชายด้วยกันอาจใช้สรรพนาม กู มึง อ้าว ลื้อ แต่เมื่อเห็นครู เดินมาก็สามารถเปลี่ยนเป็น ผม คุณ ได้อย่างไม่รู้ตัว เมื่อพูดกับพ่อแม่ก็ไม่ แทนตัวว่า กูมึง แต่ต้องใช้คำสุภาพ

เรื่องระดับของภาษานี้ ภาษาไทยค่อนข้างจะมีกฎเกณฑ์แน่นอน เป็นที่รู้กันทั่ว ในสถานะไรควรใช้อย่างไร สิ่ง que แสดงระดับของภาษาที่ชัดที่สุดเห็นจะได้แก่ ราชศัพท์

เรื่องของราชศัพท์ในความหมายกว้าง ไม่ได้หมายถึงเพียงศัพท์หรือ ภาษาที่ใช้เกี่ยวแก่พระมหากษัตริย์หรือเจ้านายเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึง ภาษา ในระดับต่างๆ ที่เป็นที่ยอมรับและถูกต้องในสังคมตามลำดับชนชั้นที่มีในสังคม แต่โบราณสังคมไทยแบ่งผู้คนออกเป็นหลายชั้น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นบุคคล สูงสุด มีเจ้านาย ขุนนาง พระ รองลงมาจนถึงประชาชน ภาษาและคำศัพท์ที่ใช้ก็ จะต่างกันไป แม้ในปัจจุบันโครงสร้างทางสังคมจะเปลี่ยนไปบ้าง แต่เรายังใช้ ภาษาหลายระดับอยู่ เช่น คำว่า ตาย

ถ้าเป็น	พระเจ้าแผ่นดิน	- สวรรคต
	พระเจ้าแผ่นดินต่างประเทศ	- สิ้นพระชนม์
	เจ้านายชั้นสูง	- สวรรคต, ทิวงคต
	เจ้านายชั้นรอง	- สิ้นพระชนม์
	หม่อมเจ้า	- สิ้นชีพิตักษัย
	เจ้าพระยา/นายกรัฐมนตรี	- ถึงแก่อสัญกรรม
	พระยา/รัฐมนตรี	- ถึงแก่อนิจกรรม
	พระสงฆ์	- ถึงแก่มรณภาพ
	คำสุภาพ	- ถึงแก่กรรม
	คำสามัญ	- ตาย
คำว่า	กิน	
	ถ้าเป็นเจ้านาย	- เสวย
	คำสุภาพ	- รับประทาน, ทาน
	คำสามัญ	- กิน

ถ้าดูในเชิงประวัติ แต่เดิมชนชั้นคงแบ่งเป็น เจ้า นาย ไพร่ (คนสามัญ) ภาษาราชศัพท์ไม่ซับซ้อนเช่นที่เป็นแบบในปัจจุบัน ในกฎมณเฑียรบาลสมัยอยุธยา นั้น ผู้จะใช้ศัพท์ให้ต่างจากผู้อื่นให้แสดงลักษณะเป็นเจ้านั้น พระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้ระบุว่าใช้ศัพท์ใดบ้าง ดูเป็นว่า ถ้าไม่ได้ระบุ คำอื่นนอกนั้นใช้ตามภาษาสามัญ เมื่อสถาบันพระมหากษัตริย์เจริญซับซ้อนขึ้น ภาษาที่แยกใช้เห็นชัดที่สุดเป็นเรื่องเกี่ยวแก่พระราชฯ จึงได้มีคำเรียกว่า ราชศัพท์ ชนชั้น “นาย” หรือข้าราชการก็คงใช้เทียบตามขึ้นไป ส่วนชนชั้นสามัญก็เริ่มมีคำสุภาพ-คำสามัญใช้

เรื่องการยกระดับของภาษาที่ตนใช้นี้ก็เป็นเรื่องน่าสนใจ เช่น คำว่า กิน ไม่ใช่คำหยาบ เป็นคำสามัญใช้ได้ทั่วไป ปัจจุบันเห็นเป็นคำหยาบหรือดูถูก ต้องใช้คำว่า ทาน กับ รับประทาน แทน

ที่จริงคำว่า ทาน ไม่ได้แปลว่า กิน แต่แปลว่า การให้ เมื่อเวลาผ่านไปวังเจ้านายชั้นรองๆ ทานประทานให้กิน จึงได้เรียกว่า รับประทาน คือ รับของที่ท่านให้ ถ้าพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้กินก็ต้องว่า รับพระราชทาน คำสุภาพที่ใช้กันอยู่นี้ ก็คือ ยกกระดับคำขึ้นไป ใช้คำเทียบในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเจ้า

ข้อนี้จะเห็นว่า คำสุภาพหรือภาษาสุภาพของไทยทำขึ้นหรือมีที่มาจาก ศัพท์ที่ใช้กันในสังคมเจ้า แสดงถึงค่านิยมอย่างหนึ่งของสังคมไทยว่า นิยมนับถือ เจ้านายเป็นหลักในเรื่องทั้งปวง ตัวอย่างคำที่อาจจะยกให้เห็นในเรื่องนี้มีอยู่มาก เช่น คำว่า รองเท้า ศัพท์สามัญ คือ เกือก เดี่ยวนี้ติดจะหายาบ จึงประกอบศัพท์ จากรองพระบาท ซึ่งเป็นราชาศัพท์ มาเป็น รองเท้า การตั้งชื่อเป็นภาษาบาลี-สันสกฤต ซึ่งแต่ก่อนเจ้านายชั้นสูงจริงๆ จึงจะใช้เป็นพระนาม ชนชั้นสามัญก็เลียนแบบมาจนเป็นแบบอย่างในปัจจุบัน

แม้ในปัจจุบันระบบการปกครองจะเปลี่ยนจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยแล้วก็ตาม ความนิยมดังกล่าวก็มิได้หมดไป ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภาษากลับเป็นว่าใช้ราชาศัพท์ซับซ้อนยิ่งขึ้น มีการแบ่งชั้นในส่วนของเจ้านายละเอียดลออขึ้น และใช้ราชาศัพท์กันในชีวิตประจำวัน คือ ได้ยินได้ฟังหรือจำเป็นต้องพูดมากขึ้น เพราะสถาบันพระมหากษัตริย์มีบทบาทมากในด้านการพัฒนาบ้านเมือง แก้ไขปัญหา ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและศาสนา มีข่าวซึ่งจะต้องใช้ราชาศัพท์อยู่เนืองๆ เจ้านายมีหลายพระองค์ พระยศศักดิ์ก็กลดหลั่นกัน จำเป็นต้องใช้ให้ถูกต้องถึงลำดับการใช้ราชาศัพท์ในส่วนของเจ้านายจึงละเอียดขึ้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นค่านิยมและความเป็นไปของสังคมได้อย่างหนึ่ง

การประกอบราชาศัพท์หรือคำสุภาพนั้นยังแสดงให้เห็นค่านิยมอื่นๆ อีก เช่น การเห็นคำที่ใช้สามัญใช้บ่อยๆ เป็นคำต่ำ มีตัวอย่างเรื่องการใช้คำนำหน้าชื่อเดิมใช้ อ้าย อี อำแดง สำหรับคนสามัญ ใช้ นาย คุณ สำหรับชั้นมูลนายให้กันมากๆ เข้า ชนสามัญก็เป็น นาย ต่อมาก็เห็นว่า นายต่ำไปต้องเรียกว่า คุณ นอกจากนี้ยังมีเรื่องหลีกเลี่ยงคำหายาบ คำใดที่ฟังดูโกลีคำหายาบโสนก็ต้องเปลี่ยน เช่น หั่ว เสียงไม่เพราะ ต้องใช้ศีรษะ ผักบั้งผวนแล้วไม่ดีต้องใช้ว่า ผักทอดยอด บางทีก็เป็นเรื่องการหลีกเลี่ยงเรื่องไม่ดี พูดให้ดี เช่น เรื่องการตายกิริยาตายฟังดูน่ากลัวก็ต้องใช้คำว่า ถึงแก่กรรม มีอีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของความเชื่อ เป็นเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ เช่น เรียกศีรษะของพระเจ้าแผ่นดินว่าพระเจ้า ใช้แทนตัวเองเมื่อกราบบังคมทูลพระเจ้าแผ่นดินว่า ข้าพระพุทธเจ้า เวลาพระเจ้าแผ่นดินสั่งเรียก พระบรมราชโองการ ซึ่งแสดงอิทธิพลพราหมณ์ เมื่อทรงช่วยเหลือ ใช้ว่า ทรงพระกรุณา เป็นเรื่องทางพุทธ

อีกเรื่องหนึ่งที่สังเกตได้จากราชาศัพท์ คือ เรื่องการนิยมคำต่างประเทศ

คำที่ถือว่าสูงโดยมากเป็นคำบาลี-สันสกฤต หรือ คำเขมร ถ้าพิจารณาจริงๆ เรื่องราชาศัพท์นั้นจะมาจากวัฒนธรรมเขมรมาก คำที่ใช้ประกอบคำอื่นให้เป็นราชาศัพท์ เช่น พระ ทรง ก็เป็นคำเขมร คำกริยา ราชาศัพท์ที่เป็นราชาศัพท์แท้ๆ ไม่ต้องประกอบคำว่า ทรง ก็เป็นคำเขมรโดยมาก เช่น สรง เสวย บรรทม เขมรเองก็ใช้คำเหล่านี้แก่เจ้านายเท่านั้น จนสามัญใช้คำอื่น

ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ถ้ากระนั้นโครงสร้างสังคมไทยไม่ได้ทำให้เกิดราชาศัพท์หรือระดับของภาษาหรือ ระดับของภาษาคงมีมาอยู่แล้ว แต่แบบแผนของการใช้ราชาศัพท์โดยเฉพาะเกี่ยวแก่เจ้านายนั้นเมื่อเริ่มแรกเราใช้ตามเขมรโดยมาก ต่อมาก็พัฒนามีลักษณะเป็นของไทยเองมากขึ้น โครงสร้างทางสังคมจะต้องสอดคล้องกับการใช้ เพราะฉะนั้นเรื่องลำดับชั้นชั้นในสังคมไทยเองก็มีส่วนที่ทำให้เกิดระดับของภาษา

มีคำถามสอดขึ้นมาว่า สังคมอังกฤษก็มีชั้นเหมือนกัน ยังมีบรรดาศักดิ์เรียกกันอยู่ เหตุไฉนจึงไม่มีราชาศัพท์และระดับภาษาชัดเจนเช่นสังคมไทย สังคมอังกฤษนั้นเดิมก็มีระดับภาษาอยู่ ถึงปัจจุบันก็ยังใช้อยู่มาก เรียกขานกันเป็นระดับเช่นกัน เช่น Your Majesty สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน Your Lordship, Mister, Miss คำเหล่านี้บ่งบอกระดับของคนในสังคมทั้งสิ้น แต่ไม่ได้แสดงที่คำกริยามากเท่าของไทยหรือของญี่ปุ่น ซึ่งมีทั้งลักษณะการยกคำกริยาให้แก่ผู้สูงกว่าตนเหยียดคำกริยาลงหรือเหยียดคำอื่นๆ ลง เมื่อใช้แก่ตัวเองเพื่อแสดงความต่อมตัวว่าฐานะตนต่ำกว่า

อีกประการหนึ่งระดับของภาษานั้นอาจแสดงด้วยภาษาต่างกันไปเลยก็ได้ ในอังกฤษแต่โบราณ ภาษาของชนชั้นสูงที่พูดเขียนกันในราชสำนักใช้ภาษาฝรั่งเศส ทางประเทศอินเดียในวรรณคดีบทละครแสดงถึงลักษณะระดับภาษา เช่น ตัวละครที่เป็นพระเอกหรือเป็นพราหมณ์ใช้ภาษาสันสกฤต ตัวละครที่ซึ่งเป็นนางเอก บทเจรจาใช้เศรเสนี บทร้องขับใช้มหาเวทมนตร์ ฯลฯ ในกรีกโบราณมีการใช้ภาษาถิ่นต่างๆ เพื่อทำการต่างๆ กัน เช่น ภาษา Ionic ใช้เขียนประวัติศาสตร์ ภาษา Doric ใช้เขียนลำนำ ภาษา Attic ใช้เขียนโศกนาฏกรรมชื่อเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ค่านิยม พฤติกรรมทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม มีส่วนกำหนดการใช้ภาษาและแนวทางการใช้ภาษาว่าจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะไร

ภาษาเฉพาะกลุ่ม

ภาษาที่ใช้ในกลุ่มชนต่างๆ มักจะมีลักษณะต่างกันไปแม้จะอยู่ในสังคมเดียวกันก็ตาม ตัวอย่างเรื่องนี้เห็นได้ชัดในเรื่องภาษาที่ใช้เฉพาะอาชีพ ภาษาที่ใช้เฉพาะกิจ เช่น ภาษาหนังสือพิมพ์ ภาษาโฆษณา หรือภาษาที่ใช้ในทางวิชาการต่างๆ จะขอยกตัวอย่างให้เห็นคำที่ใช้ในกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะ พอเป็นสังเขปดังนี้

● **ภาษาในวงการแพทย์** มักเป็นเรื่องของการรักษา เทคนิควิธีต่างๆ ของการเยียวยา ชื่อย่อของโรค หรือชื่อย่อของเครื่องมือที่ใช้ตรวจรักษา เช่น ชี้นอร์ด ตรวจภายใน ส่องกล้อง (ใช้กล้องส่องดูอวัยวะภายในร่างกาย) ฉายแสง เอ็กซเรย์ อินเทอร์น เรสซิเดนท์ CA, EKG, DCG, ORTHO

● **ภาษาโฆษณา** มักใช้คำหรือสำนวนที่เตะหู ชอบใช้คำคล้องจองเพื่อให้จำง่าย ปัจจุบันภาษาโฆษณามีอิทธิพลมาก ไม่เพียงแต่เรื่องคำสำนวน แต่มีเรื่องสำเนียงด้วย เพราะปัจจุบันการสื่อสารรวดเร็ว กระจายได้กว้างขวาง ผู้คนในสังคมใช้เครื่องมือสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิทยุ โทรทัศน์มากขึ้น คำบางคำ หรือสำนวนบางสำนวนเกิดขึ้นจากการโฆษณาสินค้า แล้วกลายมาเป็นคำในภาษาปกติ เช่น เปิดปั๊ปปิดปั๊ปป เล็กดีรสโต ความสุขที่คุณดื่มได้ กลิ่นสะอาด รสชาแบบไทยๆ ชาร์ปมีอุ่นทุกใบ

● **ภาษาหนังสือพิมพ์** ชอบใช้คำสั้นๆ เพื่อประหยัดเนื้อที่ ชอบใช้คำเปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดสีสันชวนติดตาม แต่บางทีก็กำกวม เช่น พญาอินทรีและสิงโตตีนบอด (ทีมฟุตบอลเยอรมันและ

อังกฤษยังประตูดุไม่ได้เลย) น้ำท่วมเหนือ
ทะเลลึกเข้าได้ (น้ำท่วมทางเหนือ ทางใต้ก็
ท่วม) ให้รางวัลเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์
(ให้รางวัลแก่เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์
เพราะเป็นเรือสำคัญ) ข้าวกำลังทอง :
แห่งตายอนาถ (สภาพฝนแล้ง)

การใช้ศัพท์สำนวนในหนังสือพิมพ์ที่มีอิทธิพลต่อสังคมเห็นจะเป็นศัพท์
ทางการเมือง การเลือกศัพท์ขึ้นมาใช้สื่อความได้นี้แสดงว่า สังคมนั้นๆ มีค่านิยม
การคิดฝัน การสื่อความหมายเหมือนกัน เช่น

● สมญาทางการเมือง

พรรคการเมืองเปลี่ยนสี มีดโกนอาบนํ้าผึ้ง มหาห้ำหั่น

● บุคลากรทางการเมือง

เจ้าพ่อ หัวคะแนน เสี้ย

● ปัจจัยทางการเมือง

ค่าเสียง (ที่ใคราชมีการใช้เงินเป็นว่าเล่น เขาพูดต่อรองค่าเสียง
เป็นเรื่องธรรมดา)

เจ้าบุญทุ่ม

ตามจีบ (ชักชวนให้มาอยู่ร่วมพรรค)

สะบัดกัน (ย้ายไปอยู่พรรคอื่น)

ซบ (เข้าสังกัดพรรค)

เปิดทาง (ไม่ขัดขวางการหาเสียงของอีกฝ่ายหนึ่ง)

โยก (ย้ายไปสมัครเขตอื่น)

ตัวเก็ง นอนมา (มีแนวโน้มว่าจะได้รับเลือกแน่)

ภาษาเฉพาะกลุ่มหรือภาษาเฉพาะกิจนี้ แสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาในบริบท
ของสังคมที่แคบเข้า แต่ในขณะเดียวกันภาษาเฉพาะกิจ เช่น ภาษาโฆษณา ภาษา
หนังสือพิมพ์ ก็แสดงให้เห็นถึงความคิดโดยรวมได้ รวมทั้งมีส่วนทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงศัพท์สำนวน ประโยคในภาษาสามัญได้ด้วย

การเปลี่ยนแปลงของภาษา

สังคมเป็นสิ่งที่ประกอบด้วยคน ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต ภาษาที่ใช้กันในสังคม ก็เปรียบเหมือนว่าชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะสังคม ค่านิยม ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ภาษาชนิดใดไม่ได้ใช้หรือส่อไม่ได้เพราะ สภาพแวดล้อมต่างไป หรือหมดสิ้นสภาพไปแล้วก็เลิกใช้ในชีวิตประจำวัน แต่อาจเหลืออยู่ในบันทึกหลักฐานในหนังสือ บางคราวภาษาก็ติดอยู่ในสังคม ทั้งที่ศัพท์ สำนวนเหล่านั้นไม่เป็นที่เข้าใจว่ามีมูลรากมาอย่างไรแล้วก็มี ลักษณะเช่นนี้แสดงว่า บางกรณีภาษากลายเป็นหรือเปลี่ยนช้ากว่าสังคม เช่น สำนวน ตกฟาก หักห้ามปรำ ด้วยเข้า ไม่เห็นหน้าอย่าตัดกระบอก ไม่เห็นกระรอกอย่าโก่งหน้าไม้ สิ่งของ ต่างๆ ในสำนวนเหล่านี้ปัจจุบันไม่เป็นที่รู้จักแล้วว่าหน้าตาเป็นอย่างไร แต่ก็ยังใช้เป็นสำนวนอยู่ บางคราวไม่เข้าใจสำนวนใช้กันผิดๆ ก็มี เช่น เพลงที่ร้องกันสำหรับ SEA GAMES เพลงหนึ่งขึ้นต้นว่า ร้อยพ่อพันแม่ จะให้หมายถึงคนต่างๆ มารวมกันสามัคคีกันแข่งกีฬา สำนวนร้อยพ่อพันแม่ นั้นหมายถึงกำเนิดปะปน เป็นการพูดในเชิงดูถูกว่า สำนวนหารากเหง้าอันใดมิได้ ใช้ต่างกัน ไม่ได้ใช้ในเรื่องดี ข้อนี้แสดงถึงสังคมคนละสมัยหยิบฉวยสำนวนที่เข้าใจกันดีในสังคมแต่ก่อนมาใช้ แต่ไม่ได้ดูความหมายที่ลึกลงไป ความหมายที่ลึกลงไปนั้นแสดงหลักเกณฑ์ทาง สังคมอย่างหนึ่งว่า คนที่จะเป็นที่นับหน้าถือหน้านั้นต้องมีศักดิ์มีตระกูลสืบขึ้นไปได้ ไม่ใช่ปนเปื้อนไม่รู้เหนือรู้ใต้

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปภาษาก็มักจะเปลี่ยนตาม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือการเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ศัพท์สำนวนภาษาก็ เปลี่ยนไปมาก

สังคมเกษตรกรรม มีคำสำนวนเกี่ยวแก่น้ำอยู่มาก เพราะต้องอาศัยน้ำ เป็นสำคัญ เช่น

น้ำท่า น้ำใจ น้ำคำ น้ำเสียง น้ำหนัก น้ำใสใจจริง
 ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้
 น้ำเชี่ยวอย่าขวางเรือ
 น้ำขึ้นให้รีบตัก
 น้ำกลิ้งบนใบบอน
 ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน

สำนวนเกี่ยวกับการเกษตร เช่น

ทำนาบนหลังไฟ

ข้าวตั้งท้อง

ทำขวัญข้าว

ตีปลาหน้าไซ

ลงแขก

สังคมอุตสาหกรรม ใช้ศัพท์สำนวนที่เกี่ยวข้องแก่โรงงานโดยมาก

แรงงาน คนงาน

ทำงานเป็นผลัด เป็นกะ O.T.

กรรมกร กรรมกรชีพ

เทคโนโลยี ช่างฝีมือ ช่างไร้ฝีมือ

สาวฉันทนา สาวโรงงาน

บอยคอต สไตรค์ แข่งขัน

ชุดรีดแรงงาน

แน่นเป็นปลากะป๋อง

ข้าวอย่างกับใช้น้ำมันตราเต่า

หัวคอมพิวเตอร์ (เดิมใช้ หัวใส หัวแหลม)

เบรกดแตก นอตหลุด

เสียเครดิต (เดิมใช้ เสียชื่อ)

ภาษาเฉพาะสังคมชนบท สังคมเมือง

สังคมชนบท : กระต๊อบ กระต้อม เรือน เรือนแพ ยุ่งฉาง ไปทุ่ง ไปจ่ายตลาด
ไปนาไปไร่ ไปลงแขก วันโกนวันพระ หน้านา หน้าเกี่ยวข้าว
หน้าตาไปวัดไปวาได้

สังคมเมือง : สลัม ดีกระฟ้า ทาวน์เฮาส์ คอนโด ไปซูเปอร์มาร์เก็ต
ชอปปั๊มป์เซนเตอร์ ฟลาซ่า รถติด ชั่วโมงเร่งรีบ ปลุกมือ
เข้าคิว แจกคูปอง วีคเอนด์ วันหยุด ฮอลิเดย์

เมื่อสังคมเจริญขึ้นวิทยาการเจริญก้าวหน้าขึ้น คำศัพท์ที่ใช้สื่อสารกันก็
อาจจะเปลี่ยนไปได้ เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ คำบอกเวลา สมัยโบราณไม่มีนาฬิกา
แม้แต่ นาฬิกาแดดหรือนาฬิกาทราย ต้องอาศัยดูเงาพระอาทิตย์บอกเวลา เรียก

กันว่าชั้นนาย เมื่อมีนาฬิกาชนิดต่างๆ แล้ว แต่ยังไม่แพร่หลายเพราะเป็นของหายาก จะให้คนรู้เวลาต้องใช้ตีฆ้องตีกลองบอกเวลา ใช้ฆ้องตีบอกเวลาตอนกลางวัน จึงมีคำว่า โมง ชั่วโมง ใช้กลองตีบอกเวลาตอนกลางคืนจึงมีคำว่า ทุ่ม เป็นคำเลียนเสียงฆ้องเสียงกลอง เมื่อถึงช่วง ๖ ชั่วโมงก็จะมีกราย่าคือตีรัวถี่ๆ เพราะฉะนั้นเมื่อรุ่งเช้า ๖.๐๐ น. จึงเรียกย่ำรุ่ง เทียง-ย่ำเทียง ๑๘.๐๐ น. เรียกย่ำค่ำ ถึงเวลาโพลเพล้ใช้ว่า เข้าได้ เข้าไฟ หรือชิงพลบ คำบอกเวลาเหล่านี้เหลือเพียงคำว่า โมง-ทุ่ม เดิวนักใช้สับสนกลางคืนกับบอกเป็นโมง ซึ่งถ้าดูตามที่มาแล้วจะเห็นว่าใช้ไม่ได้

ภาษาที่เปลี่ยนแปลงนี้ความจริงแล้วไม่ใช่เปลี่ยนแต่ศัพท์สำนวน แม้เรื่องของเสียงสำเนียงก็เปลี่ยนไปมาก ปัจจัยที่ทำให้เปลี่ยนก็มีหลากหลาย เช่น การอพยพของแรงงานมาในเมืองหลวงก็ทำให้สำเนียงของภาษากรุงเทพเปลี่ยนไปมาก มีเสียงสำเนียงของภาษาถิ่นเข้ามาปนจนกลายเป็นสำเนียงอย่างใหม่ การได้ติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศเกิดการยืมคำ ยืมสำนวน บางครั้งก็ต้องยืมเสียงด้วย เพราะคำที่ยืมมีเสียงที่ภาษาไทยไม่มี เช่น เสียงควบกล้ำ บุร พร

เรื่องภาษาถิ่น-ภาษากลาง เรื่องการยืมเสียงยืมคำ การสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของสังคมต่างภาษากัน ในระดับท้องถิ่นระดับชาติ ในระดับชาติกับชาติ เป็นสิ่งซับซ้อน จะไม่แสดงไว้ในบทความนี้ เพราะบทความนี้ตั้งใจเพียงให้เห็นว่าภาษากับสังคมสัมพันธ์กัน และแนะนำว่ามีวิชาที่ศึกษาเรื่องเช่นนี้อยู่

จะเห็นได้ว่า อิทธิพลวัฒนธรรมและสังคมที่มีต่อภาษานั้นค่อนข้างชัดเจน เพราะภาษาเป็นของสมมติกันขึ้นในสังคมตกลงกันในสังคม ย่อมจะต้องมีเกณฑ์ทางสังคมอยู่ในภาษานั้นๆ ดังนั้นเมื่อศึกษาภาษาก็จะทำให้เห็นเกณฑ์ทางสังคม การพัฒนาเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคม รวมทั้งแนวคิด การดำเนินความคิด การให้เหตุผล การให้ความสำคัญต่อสถาบันทางสังคมสถาบันใดสถาบันหนึ่งได้ □

บรรณานุกรม

- Bride, J.B.& Holmes, Janel, eds. **Sociolinguistics**. Penquin Education, 1974.
- Bolinger, Dwright. **Aspects of Language**. New York : Harcourt Brace Jovanovick Inc, 1975.
- Chaika, Elaine. **Language : The Social Mirror**. Boston : Heinle & Heinle Publishers, 1994.
- Giglioli, Paolo. **Language and Social Context**. Penquin, 1973.

ภาษาไทยในกระแสการพัฒนาให้ทันสมัย : ความงอกงามหรือความวิบัติ

วิพุธ ไสกวงศ์^๑

ภาษาและการเปลี่ยนแปลงของภาษา

ภาษาเป็นระบบการสื่อสารที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์กลุ่มชนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมมีภาษาใช้ในการติดต่อบอกความประสงค์ ความรู้สึกนึกคิด ถ่ายทอดประสบการณ์ และความรู้แก่กัน “ภาษากับชีวิตแนบสนิทกัน มนุษย์มีภาษาเพื่อชีวิต เมื่อชีวิตเปลี่ยนไปตามกาลสมัย ภาษาก็เปลี่ยนตาม”^๑ ชุมชนในประเทศไทยมีภาษาใช้หลายภาษา นอกจากภาษาไทยกรุงเทพซึ่งเป็นภาษาราชการหรือภาษามาตรฐานที่ใช้กันแพร่หลายทั่วประเทศแล้ว ยังมีภาษาถิ่นต่างๆ เช่น ภาษาเหนือ ภาษาใต้ ภาษาอีสาน ภาษาของคนไทยบางกลุ่ม เช่น ภาษาผู้ไทย ภาษาแสก รวมทั้งภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาชาวเล ภาษาชาวเขาเผ่าต่างๆ ดังนั้นคนไทยในถิ่นอื่นก็ใช้ทั้งภาษาถิ่นของตนและภาษาไทยกรุงเทพด้วย ภาษาใดที่ยังมีผู้ใช้พูดเป็นปกติ ในชีวิตประจำวันภาษานั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ดังที่นักภาษาศาสตร์กล่าวว่า “การเปลี่ยนแปลงของภาษาเป็นลักษณะธรรมดาของภาษาที่ยังไม่ตาย”^๒ ไม่มีผู้ใดจะสามารถหยุดการเปลี่ยนแปลงของภาษาได้

.....

^๑อ.บ.,ค.บ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สส.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ M.A.(Linguistics)
University of Hawaii ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพราะผู้ใช้นั้นเองเป็นผู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และภาษาจะเปลี่ยนแปลงก็ต่อเมื่อผู้ใช้นั้นส่วนใหญ่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงจึงจะเกิดขึ้นได้^๓

สังคมไทยอันเป็นสังคมที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารเป็นสังคมที่เปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงภาษาก็เปลี่ยนตามไปด้วย

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยโดยสังเขปดังนี้

“(๑) เปลี่ยนจากสังคมโบราณมาเป็นสังคมสมัยใหม่

(๒) เปลี่ยนจากสังคมเกษตรมาเป็นสังคมพาณิชย์ และกำลังก้าวเข้าไปหาสังคมอุตสาหกรรม

(๓) เปลี่ยนจากสังคมชนบทล้วนๆ มาเป็นสังคมเมืองในบางแห่ง

(๔) เปลี่ยนจากสังคมที่มีวัฒนธรรมของตนเอง ไปเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมพัวพันกับวัฒนธรรมต่างๆ ในโลก”^๔

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยข้างต้นนี้แม้จะเขียนไว้ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๒๐ แต่ยังใช้ได้ดีในปัจจุบันโดยเฉพาะการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในประเด็นที่ (๔) นั้นสอดคล้องกับยุคของโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อถึงภาษา เช่น อาจมีการสร้างคำใหม่ขึ้นรองรับสิ่งใหม่และกิจกรรมใหม่ในชีวิต และอาจเลิกใช้คำบางคำที่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้อีกต่อไป ดังตัวอย่างของการใช้คำลักษณะนามในภาษาไทย “แต่ดั้งเดิมเรามีสลักชื่อนามอยู่ไม่มากนัก ดังจะเห็นได้จากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง...คนใช้สำหรับคน ตัวใช้สำหรับสัตว์ และอันใช้กับสิ่งที่ไม่มีชีวิตได้ทั้งใหญ่ทั้งเล็ก ตั้งแต่ของเล็กเท่าผลไม้ ไปจนถึงพระพุทธรูปอันใหญ่อันราม ถ้าอันหนึ่ง วิหารอันหนึ่ง บ้านเมืองต่อมาได้เจริญวัฒนาขึ้น ภาษาย่อมมีคำแปลกใหม่ใช้จึงจำเป็นต้องมีลักษณะนามเพิ่มขึ้น เพื่อใช้ให้พ้องกับคำที่เกิดใหม่เหล่านั้น”^๕ และในศิลาจารึกหลักเดียวกันนี้เองด้านที่ ๓ บรรทัดที่ ๗ กล่าวถึงพระขงพูนพิวว่า “เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้” ผีในข้อความนี้ใช้แทนลักษณะนาม ซึ่งในปัจจุบันคำลักษณะนามสำหรับผีคือ **ตน**^๖

การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยนั้นนอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทยมาตรฐานแล้ว ภาษาถิ่นอื่นๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่มากเช่นเดียวกัน

เนื่องจากผู้ใช้ภาษาถิ่นได้ติดต่อกับผู้ใช้ภาษาถิ่นอื่นๆ และในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้มีการตั้งโรงเรียนขึ้นตามจังหวัดต่างๆ และใช้ภาษาไทยกรุงเทพเป็นสื่อในการเรียนการสอน ต่อมาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ แพร่ไปสู่ชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ เมื่อมีการติดต่อสื่อสารกันมากขึ้นภาษาถิ่นก็เปลี่ยนไป ดังจะเห็นได้จากจดหมายของผู้ใช้นามว่า คำ ปันเกย เขียนมาถึงผู้ควบคุมคอลัมน์ “พูดไทย - เขียนไทย” ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐว่าดังนี้ “เรียนท่านเปรียญเจ็ด

ผมมีข้อขัดข้องใจหลายเรื่องที่จะเรียนปรึกษาท่าน..... ก่อนอื่นขอแนะนำตนเองว่าเป็นคนเมืองลำปาง มีอายุ ๗๒ ปี พอจะจดจำคำเมืองเก่าๆ ได้ และบางคำก็ลืมไปแล้ว.....

คำว่าไม้ขีดไฟ เมืองลำปางสมัยก่อนเรียกว่า “แปม” หรือ “ก๊ับแปม” มีความหมายว่า ไม้ขีดไฟ หรือกลักไม้ขีดไฟ แต่ส่วนใหญ่จะพูดสั้นๆ ว่า “แปม”ยังมีคำพื้นเมืองที่กำลังจะลืมกันไปอีกมาก ว่างๆ จะส่งมาให้พิจารณาอีก”^๗

เรื่องการเปลี่ยนแปลงของภาษาถิ่น มีผู้สนใจศึกษากันมาก ดังมีผู้ศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในคน ๓ รุ่น ของภาษาคำเมือง^๘ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาสามระดับอายุในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้บอกภาษากลุ่มที่ ๑ อายุระหว่าง ๔๕-๖๐ ปี กลุ่มที่ ๒ อายุระหว่าง ๓๐-๔๕ ปี กลุ่มที่ ๓ อายุระหว่าง ๑๕-๓๐ ปี ผลการวิจัยปรากฏว่าการเปลี่ยนแปลงทางเสียงมีน้อยกว่าการสร้างคำศัพท์ใหม่ และการยืมคำ กระบวนการเปลี่ยนแปลงเริ่มจากคนกลุ่มที่ ๒ ซึ่งใช้ศัพท์คำเมืองของคนกลุ่มที่ ๑ และคำยืมจากภาษาไทยมาตรฐาน กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้มีไปจนถึงคนกลุ่มที่ ๓ ซึ่งนิยมใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้นและใช้คำเมืองน้อยลง มีงานวิจัยเปรียบเทียบการใช้ภาษาในลักษณะนี้ในภาษาถิ่นต่างๆ อีกหลายภาษา ผลการวิจัยสรุปได้ทำนองเดียวกัน คือ ผู้พูดภาษาถิ่นที่มีอายุระดับปานกลางและระดับอายุน้อยมีการเปลี่ยนแปลงการใช้คำเป็นภาษาไทยกรุงเทพมากที่สุด ส่วนผู้พูดกลุ่มที่มีอายุสูงจะใช้ศัพท์ภาษาเดิมมากที่สุด

“ในสมัยรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ อิทธิพลด้านต่างๆ จากตะวันตกได้แพร่เข้ามาสู่สังคมไทย เกิดการปฏิรูปสังคมไทยครั้งใหญ่ในเกือบทุกด้าน โดยเฉพาะทางด้านการปกครองและการศึกษา”^๙ การเปลี่ยนแปลงทางภาษาในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีมากกว่าสมัยรัชกาลที่ ๔ และสมัยต้นรัตนโกสินทร์กล่าวได้ว่าภาษาเปลี่ยนไปพร้อมกับกระแสการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย เริ่มรับความรู้ใหม่สิ่งใหม่

จากตะวันตก ความเจริญก้าวหน้าซึ่งเกิดขึ้นอย่างมากมาย ทำให้คลังคำที่มีอยู่ไม่พอใช้ จำเป็นต้องใช้คำทับศัพท์เป็นจำนวนมาก เกิดความจำเป็นในการสร้างคำใหม่เพื่อรองรับภาวะการณ์ต่างๆ ดังจะเห็นได้จากคำที่ใช้ทับศัพท์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ หลายคำได้เปลี่ยนมาใช้คำไทยแทนในปัจจุบัน ตัวอย่างจากพระราชหัตถเลขาของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ พระราชทานสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เกี่ยวกับการจัดพิมพ์พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน

“...ต้องมีเอ็ดเตอร์...ผู้ซึ่งจะเป็นเอ็ดเตอร์นั้นไม่มีผู้ใดเหมาะ และสามารถเท่าเรอที่รู้อักษรและเข้าใจสำนวนฉัน...ขอให้พิจารณาดู ถ้อยคำที่จะใช้ต้องระวังข้างฝรั่ง บางที่จะฉวยเอาไปแปลได้ อย่าให้เป็นที่เสื่อมพระเกียรติยศ”^{๑๐}

“...ส่วนคอปี้ไรต์นั้นฉันให้ลูกหญิงน้อย ขอให้ลงทะเบีย่นไว้ด้วย”^{๑๑}

การเปลี่ยนแปลงของภาษาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และไม่มีใครสามารถยุติการเปลี่ยนแปลงของภาษาได้ ในทำนองเดียวกันก็ไม่มีผู้ใดจะสามารถสั่งการให้ภาษาเปลี่ยนแปลงได้แม้จะทำได้ก็เป็นไปเพียงชั่วคราว ดังกรณีตัวอย่าง การเปลี่ยนแปลงระบบการใช้ภาษาไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดให้คนไทยพูดและเขียนภาษาไทยตามแบบที่รัฐเปลี่ยนแปลงได้ เป็นต้นว่าให้ลดบุรุษสรรพนามที่๑ และที่สอง อันมีอยู่หลากหลายในภาษาไทยนั้นให้เหลือเพียงประเภทละหนึ่งคำ คือ คำฉัน และ ท่าน ให้ลดคำลงท้ายที่แสดงความสุภาพให้เหลือ จะ เพียงคำเดียว กรณีนี้ก่อให้เกิดปัญหาและความรู้สึกอึดอัดแก่ผู้ใช้ภาษาในขณะนั้นเป็นอันมาก เพราะการลดคำสรรพนามและคำลงท้ายดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบทำเนียบภาษาของภาษาไทย ที่ต้องใช้ภาษาให้เหมาะแก่กาลเทศะและบุคคล คนไทยไม่สามารถจะใช้คำแทนคำว่า “ฉัน” พูดกับทุกคนในสังคมที่ตนเกี่ยวข้อง ในส่วนของระบบการเขียนได้มีการแก้ไขรูปอักษรและเสียงตรงกัน ดัดพยัญชนะเสียงซ้ำๆ กัน ออกให้เหลือเพียงรูปเดียว และใช้สระ ใ รูปเดียว ความพยายามเปลี่ยนแปลงภาษาไทยครั้งนั้นทำด้วยเหตุผลทางการเมือง และบังคับให้เจ้าของภาษารับการเปลี่ยนแปลงด้วยอำนาจทางการเมืองเช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นดำเนินไปช่วงเวลาสั้นๆ ก็ยุติลง เพราะภาษาจะต้องเปลี่ยนไปเองตามเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง แต่จะไม่เปลี่ยนไปตามคำสั่งของผู้ใดได้ เพราะ “ภาษานั้นมากับเสรีภาพของมนุษย์”^{๑๒}

ภาษาไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงมากเมื่อมีการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเริ่มในสมัยรัฐบาลที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ จนถึงปัจจุบัน คือตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ จนถึงปัจจุบันที่กำลังจะเข้าสู่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เกิดความเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยเป็นอย่างมากทั้งในด้านที่เป็นความมกของภาษา และในด้านที่ตรงข้าม ซึ่งควรแก่การแก้ไขปรับปรุง

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทย

การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยจำแนกตามแนวภาษาศาสตร์ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในคลังคำ การเปลี่ยนแปลงทางเสียง และการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์^{๑๓}

๑. การเปลี่ยนแปลงในคลังคำ ในบรรดาการเปลี่ยนแปลงส่วนต่างๆ ของภาษานั้น คลังคำเป็นส่วนที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้มีผู้ศึกษาเปรียบเทียบพจนานุกรมฉบับของหมอบรัดเลย์ ซึ่งใช้ชื่อว่า “อักษราภิธานศรับท์” ที่รวบรวมพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๑๖ กับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานปี ๒๕๒๕ ได้พบความแตกต่างหลายลักษณะ ความแตกต่างที่น่าสนใจมากอย่างหนึ่งคือ มีคำจำนวนหนึ่งที่ปรากฏในอักษราภิธานศรับท์ แต่ไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน และมีคำที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานแต่ไม่ปรากฏในอักษราภิธานศรับท์ แสดงว่าการเปลี่ยนแปลงด้านคลังคำ คือมีทั้งคำที่เลิกใช้และคำที่เกิดใหม่^{๑๔}

ภาษาไทยเป็นภาษาคำโดดน่าที่จะมีคำพยางค์เดียวใช้ในภาษา ปัจจุบันมีคำหลายพยางค์อยู่ในภาษาเป็นอันมากเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง ชีวิตความเป็นอยู่ของคนต่างไปจากเดิม เป็นเหตุให้คำที่มีอยู่ไม่พอใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดหรือกิจกรรมใหม่ จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องมีคำใหม่เพิ่ม คำใหม่ที่เพิ่มขึ้นอาจมาจากการยืมคำภาษาอื่นมาใช้ เช่น เซลล์ ไวรัส สร้างคำใหม่โดยอาศัยคำเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น สะพานลอย น้ำมันใส่ผม ตูเย็น สร้างศัพท์หรือบัญญัติศัพท์ขึ้นโดยใช้ภาษาบาลีสันสกฤต เช่น วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ทักษะจิตวิทยา การสร้างคำใหม่โดยการบัญญัติศัพท์นั้นเป็นสิ่งจำเป็นแก่วิชาการในสาขาต่างๆ เนื่องจากคำไทยที่

มีอยู่นั้นไม่พอใช้การบัญญัติศัพท์จึงทำให้เพิ่มจำนวนคำขึ้น แต่ศัพท์บางคำผู้ใช้ก็ไม่นิยมใช้คงใช้ทับศัพท์ต่อไปตามเดิม เช่น คำว่า **คอลัมน์** มีศัพท์บัญญัติว่า **สดมภ์** หรือ **แนวตั้ง** ปรากฏว่าไม่มีผู้นิยมใช้ และหากมีผู้ใช้ก็จะสื่อความได้ยาก เนื่องจากไม่ได้ใช้จึงไม่ทราบความหมาย คนโดยมากนิยมใช้คำทับศัพท์เพราะเข้าใจได้ทันที เนื่องจาก “ปัจจุบันมีศัพท์ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษหลังไหลกันเข้ามาอย่างรวดเร็ว ยังไม่ทันที่คณะกรรมการบัญญัติศัพท์จะได้ทำงาน ศัพท์บางศัพท์ก็ได้ติดอยู่ในภาษาในรูปของการทับศัพท์ไปเสียแล้ว”^{๑๕} ดังเช่นคำ **คอมพิวเตอร์** เป็นคำที่คนนิยมใช้ และไม่ใช้ศัพท์บัญญัติของคำนี้คือ **คณิตกรณ์** ศัพท์บัญญัติบางคำก็มีผู้ใช้มากกว่าหนึ่งคำ เช่น คำ **ทัศนคติ** เป็นศัพท์ในวิชาศึกษาศาสตร์บัญญัติขึ้นและใช้กันแล้ว ต่อมาราชบัณฑิตยสถานบัญญัติให้ใช้ว่า **เจตคติ** เรื่องของศัพท์บัญญัติจึงมีทั้งความงอแงและปัญหาซึ่งจะต้องพิจารณากันต่อไป

นอกจากจำนวนคำที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ความหมายของคำ จำนวน ในบางคำ บางสำนวนก็เปลี่ยนไปด้วย เช่น “คำว่า **หมูเห็ดเป็ดไก่** ความหมายเดิมหมายถึง ยาแก้โรคพิษ คือ หมู หมายถึง เห็ด หมายถึง ไบซุมเห็ด เป็ด หมายถึง ตันดินเป็ด ไก่ หมายถึง ไบมะคำไก่ รวม ๔ อย่างใช้ต้มกิน ความหมายปัจจุบันของหมูเห็ดเป็ดไก่มีความหมายตรงตามรูปคำ หรือหมายถึงอาหารประเภทเนื้อสัตว์ทั่วไป”^{๑๖}

พระยาอนุนาทรราชธนอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนความหมายว่า คำบางคำมีความหมายเคลื่อนที่ไป แต่ถ้าใช้ความหมายนั้นกันมานานจนอยู่ตัวแล้ว พจนานุกรมจะเก็บความหมายที่เพิ่มนั้นไว้ด้วย เช่น คำว่า **นิยม** ความหมายเดิมแปลว่า “กำหนดหรือตั้งไว้แน่นอน” แต่ในพจนานุกรมมีคำแปลว่าชอบ และ **นับถือ** เพิ่มขึ้นด้วย เพราะใช้กันในความหมายอย่างหลังนี้อยู่แพร่หลายมานานแล้ว ทั้งความหมายใหม่ที่แปลว่านับถือยังไม่ทิ้งเค้าความหมายเดิมที่แปลว่ากำหนดหรือตั้งไว้แน่นอน พอสาวไปถึงต้นเดิมได้เป็นเปลาะๆ ดังลูกโซ่ สิ่งใดเรานับถือก็คือเราชอบสิ่งที่เราชอบก็เพราะเที่ยงตรงตั้งไว้แน่นอน สิ่งที่จะตั้งขึ้นให้แน่นอน ก็คือสิ่งที่กำหนดมีระเบียบขึ้นไว้ ^{๑๗}

๒. การเปลี่ยนแปลงทางเสียง

การเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ เสียงวรรณยุกต์เปลี่ยนไปอาจเปลี่ยนไปเองหรือเปลี่ยนตามภาษาถิ่นอื่น สมัยก่อนไม่มีเครื่องบันทึกเสียง และไม่มีสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ จึงไม่ได้สังเกตกันมากนัก ในปัจจุบันมีผู้ตั้งข้อสังเกตตรงกันเกี่ยวกับเสียงวรรณยุกต์ไทเป็นตรี เช่น “เสียงวรรณยุกต์ไท เช่น มาก แม่ ลูก ฟังดูกำลังจะกลายเป็นเสียงไถ้วรรณยุกต์ตรี มากเป็น ม้าก แม่เป็นแม่^{๑๘} อีกผู้หนึ่งกล่าวว่า “เสียงวรรณยุกต์ไทเพี้ยนสูงขึ้นไถ้ไปทางเสียงตรี เช่น อ่านคำ มิใช่ และ มิใช่ คล้ายกัน”^{๑๙}

มีข้อสังเกตว่าการเอาเสียงวรรณยุกต์ผิดเพี้ยนส่งผลให้เขียนผิด และโยงไปสู่การใช้คำผิดความหมายได้อีกด้วย ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าของร้านขายก๋วยเตี๋ยวในนิตยสารทีวี่พูล การสัมภาษณ์เกิดขึ้นเนื่องจากดาราคณหนึ่งชอบรับประทานก๋วยเตี๋ยวร้านนี้เพราะ “น้ำซุปร้านจะไม่ใช้น้ำตาลกรวดใส่ลงไปต้ม แต่จะใช้กระดูกหมูเคี้ยวให้น้ำซุปร่วนโดยตัวของมันเอง ซึ่งการเคี้ยวกระดูกหมูกับการใส่น้ำตาลกรวดมันจะต่างกัน รสชาติเรารู้เลย”^{๒๐}

การออกเสียงหนักเบาและเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ โดยปกติคำไทยจะลงเสียงหนักที่พยางค์หลัง เช่น คำ ระเบียบ ละเอียด พยางค์หน้าออกเสียงเบาและออกเสียงสามัญ แต่ปัจจุบันมีผู้อ่านตามตัวหนังสือออกเสียงเน้นทั้งสองพยางค์ เป็น ระ-เบียบ ละ-เอียด ทำให้ออกเสียงพยางค์แรกเป็นเสียงตรี อาจารย์ภาวส บุณนาค กล่าวว่า “การยึดติดตัวหนังสือนี้ทำให้ขาดทุน เพราะทำให้เสียงในภาษาขาดหายไป ไร้ความสามารถจะพูดจาตามอิสระได้”^{๒๑}

ปัจจุบันเกิดความสับสนในการออกเสียงหนัก-เบา เช่น ผู้ดี ผู้ร้าย การออกเสียงพยางค์แรกเบา พยางค์หลังเสียงหนัก แต่ปัจจุบันมีผู้อ่านลงน้ำหนักเสียงเท่ากันทั้งสองคำ การอ่านคำมากพยางค์ก็เน้นเสียงผิดที่ เช่น คำ พฤตจิกายน เน้นเสียงที่ จิ ทำให้เสียงหนักเบาลดลงไป^{๒๒}

การออกเสียงของคนรุ่นหนึ่งก็ต่างจากคนอีกรุ่นหนึ่งดังเช่น สมเด็จพระสังฆราชทรงออกเสียงคำ เมตตา ว่า เม็ด-ตา และทรงตอบคำถามอาจารย์ภาวสว่า “อ่านตามสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงสอน” ตามตำราบาลีถ้าสระเอมีพยัญชนะสังโยคนับเป็นสระสั้น^{๒๓} ยังมีคำอีกกลุ่มหนึ่งที่คนรุ่นก่อนอ่านแบบอักษรนำ แต่ปัจจุบันไม่อ่านแบบอักษรนำ เป็นผลให้การออกเสียงวรรณยุกต์ต่อไป เช่น

จักรรัตน์	แต่ก่อนอ่าน	จัก-กะ-หรัต
อุระ	”	อุหระ
กฤษณะ	”	กริด-สะ-หนะ
อัปยศ	”	อัป-ปะ-หยด
อัปลักษณ์	”	อัป-ปะ-หลัก ^{๒๔}

ตัวอย่างต่างๆ ที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านการออกเสียงวรรณยุกต์และเสียงหนักเบาซึ่งคนต่างรุ่นออกเสียงต่างกัน ในปัจจุบันเสียง ร ในภาษาไทยเริ่มหายไป เนื่องจากมีคนเป็นอันมากที่ใช้เสียง ล แทน ร ตลอด และมีผู้ใช้เสียง ร และ ล สลับที่กัน การเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะเกิดขึ้นอย่างชัดเจนโดยทั่วไป

๓. การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์

การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ในภาษานั้นมีผู้สังเกตว่า ภาษาไทยในปัจจุบันใช้คำเชื่อมหรือสันธาน มากขึ้นกว่าภาษาสมัยก่อน เป็นผลให้รูปประโยคซับซ้อนขึ้น^{๒๕} รูปประโยคในภาษาไทยเริ่มมีรูปประโยคกรรมมากขึ้น เช่น “ข้อห้ามได้ถูกยกเลิกลงโดยสมบูรณ์” “กระป๋องถูกลำเลียงออกไปสู่อีกห้องหนึ่ง” การใช้รูปประโยคกรรมเช่นนี้จะพบมากในการเขียนข่าวหรือสารคดีทางโทรทัศน์ ได้รับอิทธิพลมาจากสารคดีต่างประเทศ^{๒๖} เนื่องจากผู้เขียนข่าวต่างประเทศ หรือเขียนบทสารคดีโทรทัศน์ใช้วิธีแปลอย่างตรงตัวอักษร จึงเกิดรูปประโยคกรรมตามแบบภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้นในภาษาไทย

ปัจจุบันมีผู้ใช้ประโยคที่แปลงหน่วยกริยาให้เป็นหน่วยนามเสียก่อน แล้วเติมให้ข้างหน้าเพื่อใช้เป็นคำกริยาอีกทีหนึ่ง เช่น “คณะทูตให้ความสนใจนิทรรศการมรดกไทย” “นายกรัฐมนตรีให้การต้อนรับคณะนักเรียน” การแปลงหน่วยกริยาให้เป็นหน่วยนามเดิมใช้ทำกริยานำหน้าคำกริยา เช่น ทำการจับ ทำการตรวจค้น ทำการขาย เมื่อแรกใช้กันก็ได้มีผู้ทักท้วง ในปัจจุบันเพิ่มให้การ...และให้ความ...

นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนความหมายและหน้าที่ของคำในประโยค เช่น “แรงงานไทยไปสิงคโปร์” คำแรงงานไม่ใช่คน แต่ในที่นี้หมายถึงคน และใช้เป็นประธานของกริยาไปในประโยค การใช้คำแรงงานในความหมายว่าคนนี้ปรากฏ

อยู่ทั่วไปในหนังสือพิมพ์ เริ่มด้วยการตัดจากคำเต็มว่า ผู้ใช้แรงงาน ต่อมาก็เหลือเพียงคำ “แรงงาน” เท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงของภาษานั้นมีรายละเอียดอยู่เป็นอันมาก ได้นำเสนอในที่นี้พอเป็นสังเขป

กระแสนของแนวคิดแนวปฏิบัติด้านการอนุรักษ์และต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของภาษา

ภาษาย่อมเปลี่ยนไปตามกาลสมัยตามเหตุการณ์ เพราะภาษาที่ยังมีชีวิตคือ มีคนใช้อยู่ย่อมเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ในยุคที่เทคโนโลยียังไม่เจริญ ยังไม่มีสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือมีแต่น้อย การสื่อสารเป็นเพียงการพูดการฟัง การอ่าน การเขียนยังอยู่ในวงแคบ การเปลี่ยนแปลงของภาษาเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ร่องรอยหลักฐานพยานของการเปลี่ยนแปลงมีน้อย ปัจจุบันสื่อต่างๆ มีมากขึ้น การสื่อสารทั่วถึงกันทั้งประเทศ คนในชุมชนสามารถรับฟังข่าวสารได้ทุกชั่วโมง ความเปลี่ยนแปลงของภาษามีมากขึ้นและปรากฏชัดขึ้น เนื่องจากมีเหตุปัจจัยที่ทำให้เปลี่ยนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงบางอย่างเป็นไปในทางดีงามมีคุณค่า เช่น ทำให้ภาษามีคำใช้มากขึ้นเหมาะแก่ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงบางอย่างเป็นไปในทางตรงข้าม เช่น การใช้ภาษาอย่างมกง่าย ตัดคำตามสะดวกใช้คำผิดหน้าที่ เช่น หนังสือพิมพ์เขียนหัวข่าวบนึงว่า “ต้องอยากละครเต็มแก่ บทไหนก็ได้ไม่ใช่นางเอก”^{๒๗} และ “เบี่ยงเข้มลูกบันพระเอก”^{๒๘}

การเปลี่ยนแปลงของภาษานี้ได้มีผู้สังเกตอย่างรอบคอบด้วยตระหนักถึงผลดีผลเสียของการเปลี่ยนแปลง ในส่วนที่พิจารณากันว่าจะเกิดเป็นผลเสียก็พยายามดำเนินการแก้ไขเพื่อจะอนุรักษ์ภาษาไทยให้อยู่ในรูปแบบที่ผู้ดำเนินการอนุรักษ์เชื่อว่า “ถูกต้องและเหมาะสม” มีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภาษาให้คงความถูกต้อง รวมทั้งการต่อต้านการใช้ภาษาที่ผิดไปจากแบบเดิมที่ใช้กันอยู่ เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ มีทั้งการเสนอความเห็นส่วนบุคคล การใช้บทลงโทษ การร่วมใจตั้งสมาคม น่าสังเกตว่าบุคคลสำคัญของประเทศได้แสดง

ความคิดเห็นในเชิงห้วงใยการใช้ภาษาของคนไทยมาโดยตลอด ดังจะประมวล กระแสของแนวคิดแนวปฏิบัติในการอนุรักษ์ภาษาไทยไว้ดังนี้

๑. ประกาศเรื่องการใช้ภาษาในสมัยรัชกาลที่ ๔ หนังสือ ชุมนุมพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เฉพาะในส่วนที่ เกี่ยวกับภาษาไทย ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้อย่างละเอียดชัดเจน ครอบคลุมการใช้ ภาษาให้ถูกต้องทุกด้าน^{๒๙} ดังเช่น

การใช้ศัพท์ให้ตรงความหมาย เช่น ประกาศเปลี่ยนราชทินนาม ข้าราชการ “ชื่อพระยาอิศรภาพนั้นแปลออกไม่ได้ความ ถ้าจะแปลความว่าไม่ เป็นอิสระหาถูกต้องไม่ ให้เติมอักษร “นุ” เข้าอักษรหนึ่งว่าพระยาอิศรานุภาพ แปลว่า ผู้มีอำนาจดังพระอิศวร หรือว่าผู้มีอำนาจแห่งพระอิศวร ดังนี้” และ “อนึ่ง พระยาประเสริฐดำรงนั้นไม่ค่อยจะรู้ ให้เติมว่าพระยาประเสริฐศาสตร์ดำรง”

การใช้คำให้ถูกต้อง หนังสือราชการสมัยรัชกาลที่ ๔ มีหลายประเภท คือ **ศุภอักษร** หรือ**ท้องตรา** เป็นหนังสือที่ดำเนินพระราชโองการจากกรุงไปถึง หัวเมืองประเทศราช หรือเมืองที่เจ้าเมืองถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา จดหมาย ราชการของเสนาบดีส่งไปหัวเมืองเรียกว่า “ตรา” จดหมายราชการของขุนนาง ระดับต่ำกว่าเสนาบดีให้เรียก “หนังสือ” ถ้าประเทศราชหรือหัวเมืองต่างๆ ส่ง หนังสือราชการเข้ามาในกรุงให้เรียก “ใบบอก” ผู้เกี่ยวข้องในเรื่องนี้คงเรียก หนังสือราชการสับสนกันอยู่เสมอ จึงได้ทรงคาดโทษไว้ในประกาศว่า “ถ้าใครมา เรียกผิดๆ เขียนถวายกิติ กราบทูลกิติ จะต้องปรับให้กวาดขานและล้างน้ำหมาก ทั้งในทั้งนอกท้องพระโรงพระบรมมหาราชวังให้ท่านทั้งปวงจงระวังปาก”

การใช้คำเชื่อมให้ถูกต้อง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ได้ทรง พระราชนิพนธ์การใช้คำ กับ แก่ แต่ ต่อ พร้อมด้วยตัวอย่างการใช้คำเหล่านี้ใน ประโยคต่างๆ พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้อัญเชิญพระบรม- ราชาธิบายเรื่องนี้ไว้ในหนังสือเรียนภาษาไทยเล่มที่ชื่อ “อักษรประโยค” หลัก เกณฑ์ดังกล่าวได้ยึดถือเป็นแบบแผนทางหลักภาษาสืบมาจนถึงปัจจุบัน

การอ่านออกเสียง การอ่านออกเสียงผิดมีมาก เช่น พระบางรูปถวาย เทศน์อ่านศักราช**ฉศก** ว่า**ฉ้อศก** วันหนึ่งพระที่ถวายเทศน์อ่านว่า “ฉอศก” เป็นที่ พอพระราชหฤทัยมาก โปรดฯ ให้ออกประกาศมีความตอนหนึ่งว่า “ต่อไปนี้ให้

ถวายพระพรถวายศักราชว่าปีชาลงศก ไม่ให้ว่าปีชาลงศกเป็นอันขาด”

ในพระบรมราชาธิบายยังมีรายละเอียดอยู่อีกมากเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาให้ถูกต้อง ทรงมีพระบรมราชาธิบายขึ้นเนื่องจากมีผู้ใช้ภาษาผิดต่างกรรมต่างวาระกัน ได้ทรงทราบเมื่อใดก็พระราชทานพระบรมราชาธิบายพร้อมตัวอย่างทำประกาศเป็นคราวๆ ไป รวมประกาศได้เป็นจำนวนมากแสดงว่าการใช้ภาษาที่เปลี่ยนแปลงไปจนต้องดำเนินการอนุรักษ์นั้นมียุ่่มาก

๒. การตั้งสมาคมรักภาษาไทย^{๓๐} เมื่อ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๐

โดยพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ

มูลเหตุของการตั้งสมาคมเนื่องมาจากการใช้ภาษาผิด ดังตัวอย่าง “ในปัจจุบันนี้มีคำพูดแปลกๆ ใหม่มาก เช่น กินข้าว เรียกว่า “รับ” เป็นต้นอย่าง ๑

คำลัดตัดสั้น... เช่น ตพาน ว่า พาน ตลาด ว่า หลาด... ไม่ขีดไฟเรียกว่า ไม่ขีด ฤ “ขีด” เข้มกลัด เรียกว่า “กลัด” เปล่า เสือคลุย เรียกว่า “ครุย” เปล่าอย่าง ๑

คำที่ขอยืมมาจากภาษาฝรั่ง เช่น ยูนิฟอม มาเรียกว่า “อยู่ในฟอม” นอกฟอม “แต่งตัวนอกฟอม” นัมเบอร์ เรียกว่า “เบอร์” เป็นต้น

ยังคำที่พูดไม่มีภาษา เช่น ๖ โมง ๓ หุ่่ม จะเป็นภาษาฝรั่งก็ไม่ใช่ ภาษาไทยก็ไม่ใช่ เป็นต้นอีกอย่างหนึ่ง”

ทรงมีพระราชวินิจฉัยเกี่ยวกับการแก้ไขภาษาผิดเหล่านี้ว่า “การที่จะแก้ภาษาผิดเช่นนี้ จะแก้โดยหมายประกาศ ฤแต่งตำราเรียนอย่างหนึ่งอย่างใดได้เคยทดลองแล้ว ไม่มีผลเสียเลย เช่นกับเรื่องหุ่่มโมง ได้ประกาศแล้วทั้งในราชกิจจานุเบกษาแลกระทรวงก็หาสำเร็จไม่ ถ้าจะรอตแต่งตำราเรียน จะไปแก้ภาษาได้ต่อเด็กๆ ชั้นหลัง เวลานี้ภาษาจะยิ่งเสียหนักลงไป แก้ไขไม่ทันทั่วที่ได้”

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้ทรงตั้งสมาคมรักภาษาไทยขึ้น โดยทรงรับเป็นนายกสมาคม (สมัยนั้นเรียกว่าสภานายก) สมาชิกสมาคมจะต้องไม่ใช้ภาษาผิดๆ ทั้งในการส่งสารและรับสารอย่างเคร่งครัด

สมาคมนี้ดำเนินการได้ผลอย่างมากในระยะแรก “สมาชิกคนหนึ่งซึ่งเดี๋ยวนี้อยู่ในสำนักประมุขมหาราชได้ทรงรับเชิญเข้าสมาคม กล่าวว่าได้ปฏิบัติตามพระราชประสงค์อย่างเคร่งครัดและสมาชิกอื่นๆ ของสมาคมก็ได้ทำเช่นกัน

คำเลวๆ เช่นที่ทรงระบุนั้นได้หมดไปราวกับปลิดทิ้ง แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๗๗) เมื่อสมาชิกของสมาคมตายหรือแก่ไปเกือบหมดคนอื่นๆ ไม่รู้หรือไม่ได้จำไว้ คำพูดเช่น “รับ” แปลว่า “กินก็กลับมาบ้างแล้ว”^{๓๑}

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงเป็นอุปนายกสมาคมในขณะที่ทรงดำรงพระยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ต่อมาในรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระราชนิพนธ์กาพย์เห่เรือติดเตียนการใช้ภาษาอย่างบกพร่องอย่างที่ทรงเห็นว่า “หนังสือไทยเขาไม่เขียน”

แนวทางอนุรักษ์ภาษาไทยในสมัยรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ นี้ แม้จะมีจุดประสงค์ตรงกัน แต่แนวปฏิบัติต่างกันกล่าวคือ ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ใช้วิธี “สั่ง” และ “ห้าม” ส่วนสมัยรัชกาลที่ ๕ ใช้วิธีชักชวนให้ลงมือปฏิบัติ ด้วยตระหนักว่าเรื่องของภาษานั้นบังคับกันไม่ได้ แต่จะแก้ได้ด้วยการ “ใช้” ภาษาที่ถูกต้อง และ “ไม่ใช้” ภาษาที่ไม่ถูกต้อง แนวปฏิบัติดังกล่าวจึงเป็นการแก้ปัญหาที่ตรงจุดอย่างยิ่ง

๓. งานสร้างศัพท์และพจนานุกรม การสร้างศัพท์ใหม่และการรวบรวมศัพท์ให้เป็นที่อ้างอิงได้เป็นสิ่งที่ช่วยให้การใช้ภาษาดำเนินไปอย่างสะดวกและถูกต้อง

การบัญญัติศัพท์ เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๔๗๕ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (ขณะนั้นทรงเป็น ม.จ. วรณไวทยากร) และแสดงปาฐกถาเรื่องสยามพากย์ ช่วงนั้นเป็นช่วงเวลาที่มีการปฏิรูปสังคมครั้งสำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ศัพท์ใหม่ๆ ทางการเมืองเกิดขึ้นมาก เช่น คำว่า ภารดรภาพ สมภาพ เสรีภาพ ปาฐกถานั้นนับเป็นระยะเริ่มต้นของภาษาไทยยุคใหม่^{๓๒} เป็นการใช้วัฒนธรรมทางภาษาเพื่อก้าวมาสู่ความเป็นสมัยใหม่ปาฐกถานั้นชี้ให้เห็นความสำคัญของภาษาไทย “ปัจจัยอันมั่นคงแห่งความเจริญของเรา โดยเฉพาะนั้น คงจะอยู่ที่ภาษาไทยของเราเอง เครื่องอุปโภคบริโภคของเรา จวนจะเข้าแบบต่างประเทศยิ่งขึ้นเป็นลำดับ การค้าขายและการอาชีพก็ทำนองเดียวกัน แต่ภาษาที่เราใช้ยังเป็นภาษาไทยอยู่”^{๓๓}

ทรงให้เหตุผลถึงความจำเป็นของการบัญญัติศัพท์เพื่อรับความเจริญสมัยใหม่ “ภาษาไทยนี้แหละจะเป็นหลักประกันแห่งความมั่นคงของประเทศไทยต่อไป เพราะว่าถ้าเรานิยมใช้คำฝรั่งทับศัพท์ในคำที่เกี่ยวกับความเห็นแล้ว เราอาจ

เดินเร็วไปก็ได้ กล่าวคือ เราอาจถ่ายแบบของเขามาโดยตรงแทนที่จะดัดแปลงเสียก่อน ให้เข้ารูปเข้าทำนองความคิดความเห็นของเราตั้งนั้นก็ไม่ได้ แต่ถ้าเราใช้คำไทยและต้องคิดคำไทยขึ้นใหม่แล้ว เราต้องค่อยเดินค่อยไป ต้องคิดคำไทยให้คนไทยที่มีภูมิรู้ของไทยเข้าใจก่อน แล้วคำที่คิดขึ้นนั้นจึงจะได้ใช้กันให้เป็นที่เข้าใจแพร่หลายออกไปอีกชั้นหนึ่ง” ๓๔

ทรงตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับประเภทของคำที่ควรจะทับศัพท์ หรือบัญญัติศัพท์ไว้ดังนี้

“คำใดซึ่งเป็นแต่เพียงชื่อวัตถุใช้ จะใช้ทับศัพท์ก็ไม่ขัดข้อง หรือคำใดซึ่งเป็นแต่เพียงศัพท์ในเฉพาะวิชา อันจะไม่พึงใช้แพร่หลาย เช่น ศัพท์วิทยาศาสตร์ บางศัพท์เป็นต้นจะใช้ทับศัพท์ก็ได้ แต่คำใดซึ่งเกี่ยวกับความคิดเห็น และคำใดซึ่งจะพึงใช้แพร่หลายแล้ว เราควรจะต้องคิดหาคำไทยใช้แทน” ๓๕

ในการบัญญัติศัพท์นั้นทรงเตือนว่า ผู้เสนอศัพท์บัญญัติต้องมีขั้นตอนทบทวน ไม่ทอดทิ้ง ใช้กาลเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าศัพท์นั้น “ติด” คือใช้กันแพร่หลาย หรือ “ตาย” คือไม่มีใครใช้หรืออาจต้องปรับปรุงศัพท์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ ๓๖ และผู้บัญญัติศัพท์ต้องพร้อมที่จะเผชิญผู้วิพากษ์วิจารณ์ ศัพท์ที่ตั้งขึ้นนั้นจะต้องมีลีลาหรือจังหวะของเสียงเหมาะสมแก่ภาษาไทยหรือมีลักษณะที่ต้องด้วยอักษณลักษณะของภาษาไทย จึงจะเป็นศัพท์ที่มีผู้นิยม ข้อสำคัญคือศัพท์นั้นต้องมีความหมายตามที่ต้องการ ๓๗

การบัญญัติศัพท์ทำให้มีคำไทยใช้มากขึ้นเกิดความมั่งคั่งในภาษา ปัจจุบันราชบัณฑิตยสถานได้ระดมผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่างๆ เป็นกรรมการบัญญัติศัพท์หลายคณะ ถึงกระนั้นก็ยังเกิดภาวะที่ ไม่ทันการ อยู่เนืองๆ ดังเช่นกรณีศัพท์บัญญัติ “โลกาภิวัตน์” มีผู้แสดงความเห็นไว้ว่า “...สงสัยว่าทำไมถึงประกาศช้านัก เพราะกว่าจะประกาศออกมาชาวบ้านก็ติดคำว่า “โลกานุวัตร” ที่ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช คิดขึ้นมาเรียบร้อยแล้ว...ผมว่าต่อไปราชบัณฑิตยสถานจะช้าอย่างนี้ไม่ได้...ราชบัณฑิตยสถานมีหน้าที่ด้านภาษา ต้องยังติดตามภาษาใหม่ๆ อย่างเกาะติด และเมื่อพบคำที่ถูกนำมาใช้บ่อยๆ ในกระบวนการสื่อสารมวลชนระดับนานาชาติก็น่าจะเร่งคิดเร่งบัญญัติเป็นภาษาไทย เพราะปล่อยไว้ก็เกิดความสับสนเมื่อคนทั่วไปยอมรับในคำแปลของนักคิดคนใดคนหนึ่งไปแล้ว” ๓๘

การมีศัพท์บัญญัติใช้จะทำให้การสื่อสารในวงวิชาการต่างๆ สะดวกขึ้น

การเผยแพร่ความรู้เป็นที่เข้าใจทั่วกันปราศจากอุปสรรคด้านภาษา

นอกจากการบัญญัติศัพท์ยังมีเรื่องของพจนานุกรมซึ่งเป็น “ที่พึ่ง” ของผู้ใช้ภาษาโดยทั่วไป พจนานุกรมฉบับล่าสุดของราชบัณฑิตยสถานคือฉบับปี พ.ศ. ๒๕๒๕ นอกจากนี้มีพจนานุกรมศัพท์เฉพาะด้าน เช่น ศัพท์แพทย์ ศัพท์การประมง ฯลฯ ผู้วิจัยเรื่องการทำพจนานุกรมกล่าวว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นแหล่งข้อมูลด้านศัพท์ และเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดพจนานุกรมไทยฉบับเอกชน ทั้งพจนานุกรมศัพท์ทั่วไป และพจนานุกรมศัพท์เฉพาะด้าน ^{๓๙}

ปัญหาสำคัญของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานก็คือยังไม่ได้เก็บคำเพิ่ม หลังจากปี ๒๕๒๕ มีคำใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย เกิดปัญหาว่าเขียนอย่างไรถูก เพราะขาด “ที่พึ่ง” ดังที่นักภาษাত่านหนึ่งกล่าวว่า “เราจำเป็นต้องมีผู้ตัดสินปัญหาทางภาษา ซึ่งมาริโอ ไปเรียกว่า Voice of Authority เพื่อกำหนดปัญหาทางภาษา เช่น การสะกดตัว การออกเสียง เป็นต้น ภาษาจะได้ลงรอยเป็นระเบียบ ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีใครเหมาะไปกว่าผู้ทำพจนานุกรม” ^{๔๐}

๔. การปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับการศึกษาภาษาไทยในระดับมัธยมและอุดมศึกษา ในช่วงเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนภาษาไทย เป็นการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการส่งเสริมการเรียนภาษาไทยของหน่วยงานด้านการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมัธยมศึกษาครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เป้าหมายของการเรียนภาษาไทยมุ่งเน้นการศึกษาภาษาเพื่อการสื่อสาร ทำให้มองเห็นประโยชน์ของการใช้ภาษาชัดเจนขึ้น มีหนังสือเรียนใหม่ที่สอดคล้องกับหลักสูตรและมุ่งให้นักเรียนสามารถอ่านด้วยตนเองได้ หลักสูตรนี้ได้รับการปรับปรุงครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และได้มีการปรับปรุงหนังสือเรียนด้วยเช่นเดียวกัน ในเรื่องนี้ยังมีปัญหาว่าเวลาเรียนน้อยเกินไปไม่พอสำหรับการฝึกปฏิบัติ ฝ่ายผู้จัดทำหลักสูตรโต้แย้งว่านักเรียนเรียนภาษาไทยใช้ภาษาไทยตลอดวันอยู่แล้ว ปัญหาที่ต้องแก้ด้วยวิธีการสอน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวงศึกษาธิการจัดการอบรมและสัมมนาอยู่เสมอ

การกำหนดให้มีการสอบวิชาภาษาไทยในการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

“ทบวงมหาวิทยาลัยได้เห็นความสำคัญของวิชาภาษาไทยว่า เป็นเครื่องมือที่นักศึกษาทุกคนต้องใช้ในการแสวงหาและแสดงความรู้ในทุกแขนงวิชา นักศึกษาควรมีความสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้ประกาศหลักเกณฑ์การสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประจำปีการศึกษา ๒๕๒๗ ให้ผู้สมัครทุกคนสอบวิชาภาษาไทยในวิชาสามัญ ๑ หรือสามัญ ๒ โดยวิชาสามัญนี้ให้น้ำหนักไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๕ ของคะแนนรวมทั้งหมด”^{๔๑}

เมื่อเริ่มต้นมีการสอบวิชาภาษาไทยในการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยในระยะแรกสร้างความพอใจให้แก่ผู้สนับสนุนการเรียนการสอนภาษาไทย ต่อมาเริ่มมีปัญหว่าการสอบนั้นมิได้วัดความสามารถด้านทักษะการใช้ภาษาของนักเรียนได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากข้อสอบเป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ อย่างไรก็ตามข้อกำหนดให้สอบภาษาไทยนี้ก็ทำให้นักเรียนมัธยมต้องเพิ่มความสนใจการเรียนภาษาไทยขึ้นบ้าง และการเรียนก็น่าจะได้ผลดี หากครูจะไม่สอนแบบเตรียมสอบให้แก่นักเรียน

การกำหนดวิชาภาษาไทยเป็นวิชาศึกษาทั่วไป (General Education) ในการศึกษาระดับปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยหลายแห่งกำหนดวิชาศึกษาทั่วไปให้วิชาภาษาไทยเป็นวิชาบังคับในระดับปริญญาตรี บางมหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บังคับให้นิสิตทุกคนเรียนภาษาไทย แต่คณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ขอเรียนเพียง ๒ หน่วยกิต ในขณะที่นิสิตคณะอื่นๆ จะเรียน ๔ หน่วยกิต บางแห่งให้เรียนเฉพาะคณะที่จะต้องเรียนภาษาไทยต่อไปในระดับสูง มหาวิทยาลัยเอกชนกำลังร่วมมือกันทำตำราเรียนสำหรับวิชาภาษาไทยซึ่งเป็นวิชาศึกษาทั่วไป

เรื่องของการศึกษาภาษาไทยในระดับต่างๆ ดังได้กล่าวมาแล้วนี้แม้จะยังไม่ได้ผลเต็มที่ตามความมุ่งหมาย แต่ก็จัดได้ว่าเป็นแนวโน้มที่พัฒนาขึ้นกว่าเดิม

๕. การ “รณรงค์” เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมภาษาไทย
ปัญหาการใช้ภาษาไทยเป็นปัญหาซึ่งเกิดมานานและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์แวดล้อมในแต่ละยุคแต่ละสมัย ในขณะเดียวกันก็มีผู้เพียรพยายามที่

จะรักษาความถูกต้องของระบบภาษา อนุรักษ์การใช้ภาษาในแบบที่ถูกต้องเพื่อรักษามาตรฐานของภาษา จึงได้มีผู้สนใจศึกษาปัญหาของการใช้ภาษาไทยที่ผิดแบบและหาวิธีการต่างๆ แก้ไขปัญหาเหล่านั้นโดยดำเนินการไปตามขอบเขตแห่งความรับผิดชอบของตนและเนื่องจากการใช้ภาษาไทยเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งจนกลายเป็นปัญหาประจำวัน และเป็นปัญหาที่ขยายวงกว้างขวางไปทั่วประเทศ การแก้ไขปัญหาคำการใช้ภาษาไทยจึงต้องเพิ่มความหนักแน่นและความสำคัญขึ้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเช่นหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน มหาวิทยาลัย โรงเรียน สื่อมวลชนทุกแขนง องค์กรต่างๆ เช่น สมาคมชุมนุมภาษาไทยของหน่วยงานต่างๆ ผู้ทรงคุณวุฒิ ครูอาจารย์รวมทั้งผู้สนใจอนุรักษ์ภาษา ได้ดำเนินการแก้ไขการใช้ภาษาผิดๆ จูงใจให้ละเลิกการใช้ภาษาผิดเปลี่ยนมาใช้ภาษาให้ถูกต้อง ใช้วิธีการอันหลากหลาย นอกจากการแก้ไข ฝึกฝนป้องกัน แล้วยังใช้วิธีการส่งเสริมให้แรงจูงใจอีกด้วย กระบวนการอนุรักษ์ภาษาไทยในช่วงนี้ดำเนินมาอย่างค่อนข้างเข้มแข็งถึงขั้นใช้คำว่า “รณรงค์” แต่ละหน่วยมีการร่วมมือหรือประสานงานกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ตัวอย่างที่น่าสนใจ คือการให้รางวัลผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่น แก่ผู้เข้าประกวดนางสาวไทยประจำปี ๒๕๓๘ เป็นการประกวดความสามารถพิเศษเพื่อส่งเสริมการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง การประกวดดำเนินไปอย่างจริงจังมีการทดสอบการพูด การอ่านร้อยแก้วและอ่านทำนองเสนาะ และการพูดต่อสาธารณชน ผู้ทดสอบเป็นอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{๔๒} ทำให้ตำแหน่งนางงามผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่นเป็นตำแหน่งที่มีคุณภาพควรแก่การยกย่อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีคณะกรรมการรณรงค์เพื่อภาษาไทย จัดโครงการและกิจกรรมต่างๆ เช่น การประชุมวิชาการ โครงการวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทย งานพระเกียรติทองคำ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เชิดชูเกียรติคุณผู้ที่อุทิศตนทะนุบำรุงและส่งเสริมความรู้ภาษาไทยอย่างต่อเนื่อง และมีผลงานดีเด่นเป็นที่รู้จักยกย่องกันทั่วไป ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการกระตุ้นบุคคลภายนอกทุกแขนงอาชีพให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการทะนุบำรุงส่งเสริมภาษาไทย^{๔๓} ผู้ได้รับรางวัลพระเกียรติทองคำนอกจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วองค์กรที่ส่งเสริมหรืออนุรักษ์ภาษาไทยก็ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรตินี้ด้วย เช่น ธนาคารกรุงเทพ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต และมินิตยสารที่ได้รับรางวัลนี้ด้วย เช่น สตรีสาร เป็นต้น

หน่วยงานที่มีความสำคัญในการส่งเสริมและอนุรักษ์ภาษาไทยอีกหน่วยงาน คือ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมการวิจัยด้านภาษาและวรรณคดี

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีโครงการคัดเลือกครูภาษาไทยดีเด่นตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ เดิมมอบให้กรมศิลปากรดำเนินการ ปัจจุบันมอบให้คุรุสภาดำเนินการ ขณะนี้มีครูภาษาไทยดีเด่นทั่วประเทศ ได้รับการประกาศเกียรติคุณแล้วเป็น จำนวนถึง ๑,๒๙๗ คน เป็นครูภาษาไทยทุกระดับตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

หน่วยงานเฉพาะกิจซึ่งจะทำหน้าที่ผดุงส่งเสริมภาษาไทยยังมีอีกมาก เช่น สถาบันภาษาไทยของกรมวิชาการ นอกจากนี้ยังมีมูลนิธิที่มุ่งส่งเสริมภาษาไทยอีกหลายมูลนิธิ เช่น มูลนิธิเพชรภาษา มูลนิธิดำรง พุฒตาล เป็นต้น

บทส่งท้าย

ภาษาไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงแผกผันไปจนถึงขั้นวิบัติหรือไม่ และสภาพการใช้ภาษาไทยในปัจจุบันเข้าขั้นวิกฤตหรือไม่ น่าจะเป็นประเด็นโต้แย้งที่ต้องพิจารณาด้วยความเข้าใจถึงลักษณะธรรมชาติของภาษารวม ทั้งลักษณะของภาษาเฉพาะกิจต่างๆ เช่น ลักษณะของภาษาเฉพาะกิจประเภท โฆษณาว่า “นักโฆษณาสินค้าถือเป็นหลักทีเดียวว่า จะต้องใช้ถ้อยคำให้กระทบ กระเทือนความรู้สึกยิ่งแปลกหูยิ่งดี พอคนเคยชินกับถ้อยคำในการโฆษณาเขาก็ จะเปลี่ยนไปหาคำใหม่ ถ้อยคำสำนวนที่ใช้ก็จะลืมนั่นไป”^{๔๔}

ลักษณะธรรมชาติอีกอย่างของภาษาซึ่งมักจะถูกยกเป็นตัวอย่างว่าเป็น ตัวการหนึ่งที่ทำให้ภาษาวิบัติ คือ การใช้คำคะนอง หรือเรียกตามภาษาอังกฤษว่า “สะแลง” (slang) คนวัยรุ่นจะ “สรรหาถ้อยคำที่กระทบความรู้สึกหรือที่เขาใช้กัน ว่า “จี” มาใช้แล้วก็จะเบื่อ แล้วก็จะเลิกใช้กันไป ถ้าถ้อยคำสำนวนไหนกระต๊อต คมขำ ถ้อยคำสำนวนนั้นก็จะมีคนจำนวนมากรับไปใช้ ที่เดิมเป็นสะแลงก็จะ เปลี่ยนเป็นสำนวนคมขำสำหรับการสนทนา เช่น คำ ลูกไม้ (อุบาย) เซย เก่”^{๔๕}

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า ถ้าเข้าใจธรรมชาติของภาษาโฆษณา และ ภาษาสะแลงแล้วก็ไม่ต้องห่วงเรื่องภาษาวิบัติ ข้อสำคัญผู้ใช้ภาษาต้องรู้จักเลือกใช้ ภาษาให้เหมาะแก่โอกาส กาลเทศะและบุคคล เช่น นักเรียนไม่ใช้สำนวนภาษา

โฆษณาหรือภาษาสะแลงในรายงานส่งอาจารย์ แต่อาจจะใช้สำนวนภาษา ทั้งสองลักษณะนี้ในจดหมายถึงเพื่อน หรือผู้เขียนบทนำในหนังสือพิมพ์จะไม่ใช้ภาษาทั้งสองอย่างนี้เว้นเสียแต่ต้องการอ้างอิงถึง แต่ผู้เขียนคนเดียวกันนั้นเองอาจใช้ภาษาลักษณะดังกล่าวในการเขียนคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์การรู้เท่าทันธรรมชาติของภาษาย่อมทำให้ผู้ใช้ภาษาเลือกใช้ภาษาได้เหมาะสมแก่โอกาสเหมาะสม

สถานการณ์การใช้ภาษาไทยในปัจจุบันอยู่ในขั้นไม่น่าห่วงเมื่อเทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านเลยมาแล้ว จะเห็นได้ว่าได้มีความพยายามแก้ไขปรับปรุงเรื่องการใช้ภาษาไทยมาโดยตลอด กระทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ด้วยความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานที่ทำหน้าที่ณรงค์ก็ทำงานอย่างเข้มแข็ง การอนุรักษ์ส่งเสริมกระทำทั้งการให้ความรู้ให้ตัวอย่างที่ดี ยกย่องผู้ใช้ภาษาไทยอย่างดี ส่งเสริมให้กำลังใจทั้งแก่เยาวชนในวัยเรียนรู้ และครูผู้สอนภาษาไทย วิชาภาษาไทยซึ่งเคยมีผู้กล่าวว่า “เป็นวิชาที่ถูกลืม”^{๔๖} ก็เปลี่ยนสถานะเป็นวิชาที่มีความสำคัญขึ้น

เครื่องมือในการสื่อสารภาษาก้าวหน้าไปอย่างยิ่ง ผู้อนุรักษ์และส่งเสริมภาษาไทยสามารถใช้สื่อทันสมัยต่างๆ เผยแพร่ความรู้ และตัวอย่างการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องให้แก่สังคมที่ใช้ภาษาไทยได้ ดังที่ได้มีรายการวิทยุ วิทยุโทรทัศน์เกี่ยวกับการใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นตัวอย่างอยู่ในปัจจุบัน

สถานการณ์ใช้ภาษาไทยจะดีถ้าหากผู้ใช้ภาษาไทยแต่ละคนใช้ภาษาของตนด้วยความระมัดระวังดังที่บรรพบุรุษของเขาได้แสดงเป็นตัวอย่างไว้แล้ว เช่น ตัวอย่างของสมาชิกสมาคมรักภาษาไทยในสมัยรัชกาลที่ ๕ การอนุรักษ์ภาษาไทยควรจะทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และอนุรักษ์ด้วยเป้าหมายที่จะรักษาความถูกต้องตามมาตรฐานของภาษา ไม่ใช่อนุรักษ์เพราะเกรงว่าภาษาจะวิบัติ □

เชิงอรรถ

- ๑ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม หน้า ๑๐๘
- ๒ ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ ภาษาทัศนาศนา หน้า ๔๗
- ๓ อ่างแล้ว ภาษาทัศนาศนา หน้า ๔๘
- ๔ อ่างแล้ว ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม หน้า ๗๘
- ๕ บรรจบ พันธุเมธา ลักษณะภาษาไทย หน้า ๒๒๕
- ๖ จิรายุ นพวงศ์, ม.ล. “ภาษาไทยกับสังคมไทย” เอกสารการสัมมนาเรื่อง วัฒนธรรมทางภาษาของไทย หน้า ๘๗
- ๗ เปรี๊ญเจ็ด (นามแฝง) “พูดไทย-เขียนไทย” สยามรัฐ ๑๙ ก.พ. ๒๕๓๘
- ๘ กัญญารัตน์ ปันทอง การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในคน ๓ รุ่น ของภาษาคำเมือง บทคัดย่อ
- ๙ มาณพ ถาวรวัฒนไสกุล “ขุนนาง : ประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงความหมาย” อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๓๓) หน้า ๑๒๕
- ๑๐, ๑๑ อ่างจาก วิพุธ โสภวงศ์ “เนื่องมาแต่ไกลบ้าน” สายอักษร หน้า ๒๔, ๒๕
- ๑๒ เจตนา นาควัชร “ประสบการณ์ทางภาษา” เอกสารสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการสอนภาษาไทยให้มีคุณภาพและอรรถคุณค่าภาษาไทย หน้า ๕๔
- ๑๓ อ่างแล้ว ภาษาทัศนาศนา หน้า ๔๘
- ๑๔ อ่างแล้ว ภาษาทัศนาศนา หน้า ๔๙
- ๑๕ นิตยา กาญจนวรรณ “ศัพท์บัญญัติที่ขายไม่ค่อยออก” ภาษาไทยไฮเทค หน้า ๑๔๘-๑๔๙
- ๑๖ ไชลรี ปราโมช ณ อยุธยา การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของ สำนวนไทย หน้า ๔๗-๔๘
- ๑๗ อนุমানราชชน. พระยา “ประเพณีใช้คำในภาษาไทย” เอกสารการสัมมนา เรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทย หน้า ๘๔
- ๑๘ อ่างแล้ว “ภาษาไทยกับสังคมไทย” เอกสารการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทาง ภาษาของไทย หน้า ๘๗
- ๑๙ ภาวาส บุนนาค “สิ่งละอันพันละน้อย” เอกสารการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรม ทางภาษาของไทย หน้า ๑๐๑
- ๒๐ ทวีพูล ปีที่ ๕ ๑๔-๒๐ มกราคม หน้า ๑๒๔

๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๔ อ้างแล้ว สิ่งละอันพันละน้อย หน้า ๑๐๓

๒๕ อ้างแล้ว ลักษณะภาษาไทย หน้า ๒๒๑

๒๖ วิไลวรรณ ษนิษฐานันท์ “ภาษาต่างประเทศในประเทศไทยกับความเปลี่ยนแปลงในสังคม” อ้างจาก สุภาภรณ์ อัมมมมงคล คุณภาพสังคม ไทยรัฐ ๓๑ มกราคม ๒๕๓๘

๒๗, ๒๘ ไทยรัฐ ๔ เมษายน ๒๕๓๘ หน้า ๑๔

๒๙ วัชร โสภวงศ์ “พระจอมเกล้ากับภาษาไทย” สายอักษร หน้า ๒ - ๙

๓๐ สมาคมรักษาภาษาไทย “ภาคผนวก” เอกสารการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทย หน้า ๗๗ - ๘๐

๓๑ พิทยาลงกรณ์, กรมหมื่น อ้างจาก ภาคผนวก เอกสารการสัมมนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทย หน้า ๗๗

๓๒ เปลื้อง ณ นคร “ภาษาไทยปัจจุบัน” รวมบทความเรื่องภาษาและอักษรไทย หน้า ๗๔

๓๓, ๓๔ นราธิปพงศ์ประพันธ์, กรมหมื่น “สยามพากย์” วรรณนิพนธ์ หน้า ๑๗๘, ๑๗๙

๓๕ อ้างแล้ว วรรณนิพนธ์ หน้า ๑๘๐

๓๖ อ้างแล้ว วรรณนิพนธ์ หน้า ๑๗๙

๓๗ นราธิปพงศ์ประพันธ์, กรมหมื่น “การบัญญัติศัพท์ภาษาไทย” วรรณนิพนธ์ หน้า ๗๔, ๗๖

๓๘ ทิวา สาระจูทะ “เนื่องมาจาก โลกาวัดัน” สยามรัฐ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๗

๓๙ ธีรพันธ์ ล. ทองคำ รายงานวิจัยการทำพจนานุกรมไทย-ไทย : อดีต - ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๓๘๙-๒๕๓๓) หน้า ๑๑๗

๔๐ อ้างแล้ว “ภาษาไทยปัจจุบัน” หน้า ๗๘

๔๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย งานพระเกียรติทองคำ พ.ศ. ๒๕๓๔ หน้า ๓๓

๔๒ “ภาษานางงาม” ไทยรัฐ ๓๐ มีนาคม ๒๕๓๘

๔๓ อ้างแล้ว งานพระเกียรติทองคำ หน้า ๕

๔๔ อ้างแล้ว ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม หน้า ๗

๔๕ หน้าเดียวกัน

๔๖ อ้างแล้ว ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม ปกหน้า

บรรณานุกรม

- กัญญารัตน์ ปันทอง. การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในคน ๓ รุ่นของภาษาคำเมือง.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔. (อัดสำเนา)
- ไชยศิริ ปราโมช ณ ออยุธยา. การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทย.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- จิรายุ นพวงศ์ ม.ล. “ภาษาไทยกับสังคมไทย” การสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของ
ไทย วันที่ ๒๒ -๒๔ สิงหาคม ๒๕๓๓. สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ร่วมกับมหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๓๔.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย งานพระเกียรติทองคำ. กรุงเทพฯ, ๒๕๓๔.
- นิตยา กาญจนะวรรณ ภาษาไทยไฮเทค. กรุงเทพฯ : แอดพัลลิซซิง, ๒๕๓๕.
- ทิวา สารจุฑะ “เนื่องมาจากโลกาภิวัตน์” สยามรัฐ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๗.
- ทีวีพูล ปีที่ ๕ ๑๔-๒๐ มกราคม ๒๕๓๗.
- ธีรพันธ์ ล. ทองคำ. การทำพจนานุกรม. โครงการวิจัยในโครงการรณรงค์เพื่อภาษาและ
วรรณคดีไทย เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๓๖ พรรษา ในปีพ.ศ. ๒๕๓๔. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๔.
- นราธิปพงศ์ประพันธ์, กรมหมื่น. วรรณนิพนธ์. สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,
๒๕๑๘.
- บรรจบ พันธุเมธา. ลักษณะภาษาไทย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๔.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม. ชุมนุมส่งเสริมการใช้ภาษาไทย,
๒๕๒๐.
- ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ. ภาษาทัศน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- เปลื้อง ณ นคร. “ภาษาไทยปัจจุบัน” รวมบทความเรื่องภาษาและอักษรไทย. กองวรรณคดี
และประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๒๖.
- ภาवास บุณนาค. “สิ่งละอัน พันละน้อย” เอกสารการสัมมนา เรื่องวัฒนธรรมทางภาษา
ของไทย. สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
ร่วมกับมหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๓๔.

- สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุรยา, ท่านผู้หญิง. “ความเปลี่ยนแปลงที่น่าห่วงใยของภาษาไทย”
เอกสารสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการสอนภาษาไทยให้มีคุณภาพและธำรง
คุณค่าภาษาไทย. หน่วยงานพิเศษ กรมสามัญศึกษา, ๒๕๒๙.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. ภาษาไทยกับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, ๒๕๓๐.
- วิพุธ ไสภวงศ์. สายอักษร. มิตรนาการพิมพ์, ๒๕๑๖. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ
นางสายสนธิ ไสภวงศ์ ๗ มิถุนายน ๒๕๑๖)
- “ภาษานางงาม” ไทยรัฐ ๓๐ มีนาคม ๒๕๓๘.
- “สื่อข่าวภาษาไทย” สารสถาบันภาษา ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๓๗).

หนังสือดีเด่น

ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๙

นวกรณ์ ชังบุฉกริ และคณะ

หนังสือเป็นเครื่องมือสำหรับบันทึกและถ่ายทอดข้อมูลความรู้ต่างๆ ของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย แม้ในปัจจุบันสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นมากมายก็ตาม หนังสือก็ยังเป็นสื่อที่สำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วย องค์การต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้มีการผลิตและพัฒนาหนังสือให้ได้มาตรฐาน ส่งเสริมให้มีการกระจายหนังสือไปสู่ภูมิภาค ส่งเสริมการพัฒนาห้องสมุดทั้งในและนอกโรงเรียน รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพมีนิสัยรักการอ่านอันจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีได้ กิจกรรมหนึ่งของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ได้ดำเนินการอยู่เป็นประจำทุกปี นั่นคือ การจัดประกวดหนังสือดีเด่น ซึ่งถือว่าเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้เขียน ผู้วาดภาพประกอบและสำนักพิมพ์ ให้สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น สำหรับปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ได้จัดประกวดหนังสือดีเด่น โดยรับหนังสือเข้าประกวดแบ่งออกเป็น ๙ กลุ่ม มีหนังสือที่ส่งเข้าประกวดทั้งหมดจำนวน ๒๑๗ เล่ม ซึ่งได้รับการตัดสินทั้งรางวัลดีเด่น และรางวัลชมเชยไปแล้ว เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ที่สนใจหนังสือได้พิจารณาหนังสือแต่ละเล่มและติดตามหาอ่านได้ จึงขอเสนอรายชื่อและบรรณนิทัศน์หนังสือดีเด่น ดังต่อไปนี้

.....

^๑นักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มหนังสือสารคดี

รางวัลดีเด่น

รางวัลชมเชย

วรรณคดีการเมือง เรื่อง สามกรุง

มี ๒ รางวัล ได้แก่

๑ พระราชลัญจกร

๒ สุดขอบฟ้าปารีส

ยุพร แสงทักษิณ. **วรรณคดีการเมืองเรื่อง สามกรุง**. กรุงเทพฯ : มติชน,
๒๕๓๘. ๓๕๘ หน้า. ราคา ๒๑๐.๐๐ บาท.

วรรณคดีการเมืองเรื่อง สามกรุง เป็นหนังสือที่ผู้เขียนได้ศึกษาวิเคราะห์
วิจัยวรรณคดีไทยเรื่อง “สามกรุง” บทพระนิพนธ์ในพระราชวรวงศ์เธอพระองค์
เจ้ารัชสีนเฒ่าจรัส กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ซึ่งผู้เขียนใช้ความเพียรพยายามในการ
วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารต่างๆ จำนวนมาก เพื่ออธิบายเบื้องหลังตลอดจน
แนวคิดทางการเมืองร่วมสมัยในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่เกี่ยวเนื่อง
กับวรรณคดีเรื่องสามกรุงอย่างสมเหตุสมผล โดยใช้ท่วงทำนองการประพันธ์ที่
เรียบง่ายตรงไปตรงมาชวนให้ติดตาม และประโยชน์อีกประการหนึ่ง คือการนำเอา
วรรณคดีที่มีอยู่มากศึกษาให้ลึกซึ้งเพื่อพิจารณาให้เห็นอรรถประโยชน์อื่นๆ ที่แฝง
อยู่ ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้เห็นคุณค่าของวรรณคดีไทยยิ่งขึ้น

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. **พระราชลัญจกร**. กรุงเทพฯ, ๒๕๓๘. ๒๐๐ หน้า.
ภาพประกอบ.

จัดพิมพ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดช..มหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก เสด็จ
เถลิงถวัลยราชสมบัติ ๕๐ ปี วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๘ และในมหามงคลวโรกาส
พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สร้างและจัดพระราชพิธีจารึกพระราชลัญจกร
พระครุฑพ่าห์ทองคำประจำรัชกาล วันที่ ๒๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๘ ให้
ความรู้เกี่ยวกับพระราชลัญจกร ซึ่งเป็นพระตราประจำพระมหากษัตริย์แต่ละ
รัชกาล ปกติแล้ว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อต้นรัชกาลเพื่อใช้
ประทับกำกับ พระปรมาภิไธยในเอกสารสำคัญต่างๆ ของชาติ บอกถึงประวัติ
ความเป็นมาและประเภทของพระราชลัญจกร รวมทั้งความรู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ
อย่างละเอียด พร้อมทั้งมีภาพสีประกอบสวยงามและชัดเจนด้วย

โกวิท ตั้งตรงจิตร. **สุดขอบฟ้าปารีส**. กรุงเทพฯ : ดันอ้อแกรมมี, ๒๕๓๘.
๗๔๘ หน้า. ภาพประกอบ. ราคา ๔๕๐.๐๐ บาท.

หนังสือสารคดีท่องเที่ยว ที่ผู้เขียนได้เขียนถึงปารีสไว้อย่างละเอียด ให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ไทยที่เกี่ยวข้องกับปารีส ข้อมูลทางภูมิศาสตร์กายภาพของสถานที่ต่างๆ สถานที่ท่องเที่ยว การบริการ ตลอดจนแนะนำวิธีซื้อของฝากได้ในราคาถูก ผู้เขียนใช้ลีลาการเขียนแบบเรียบง่าย แสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่พบเห็น และแทรกลีลาการเขียนกลอนนิราศเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ พร้อมทั้งข้อคิดธรรมะไว้ด้วย

กลุ่มหนังสือนวนิยาย

รางวัลดีเด่น

นิรมิต

รางวัลชมเชย

เนื้อใน

แก้วแก้ว (นามแฝง) นิรมิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๓๘.
๘๒๘ หน้า. ราคา ๒๕๐.๐๐ บาท.

“นิรมิต” เป็นนวนิยายแนวสัญลักษณ์นิยม ซึ่งผู้เขียนได้สร้างสรรค์ตัวละครที่เป็นสิ่งแทนความดั่งาม ความเหี้ยมโหดทำลายล้าง และความเป็นมนุษย์แท้ๆ โดยสามลักษณะนี้เป็นตัวละครตัวเดียวที่แยกกายออกจากกันเป็น ๓ ตัว ๓ ภาค มีบทบาทไปตามสภาพที่ตนเป็นสิ่งแทน โดยเสนอเรื่องให้เห็นความขัดแย้งเป็นภาพคมชัดระหว่างความฝันกับความเป็นจริง ความหมจดจงดงามในอุดมคติกับความเหี้ยมเกรียมดุดันไร้จิตใจ ลักษณะความเป็นศิลปินกับความเป็นนักรบ และแม้ผู้เขียนจะใช้ฉากในดินแดนอันไกลโพ้น แต่ผู้อ่านก็ตระหนักว่าแท้จริงแล้ว ถิ่นไกลนั้นก็อยู่ใกล้ตัวเราเอง ณ ที่ใดก็ตามเราก็ได้สัมผัสกับมนุษย์หลากหลายลักษณะนิสัย มีแพ้ มีชนะ มีความสุขความทุกข์ เจริญขึ้นหรือเสื่อมสลายตามพฤติกรรมแห่งตน จนเป็นสัจธรรมอันเป็นสากล และนิรันดร์

กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เนื้อใน. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๓๘. ๕๘๖ หน้า.
ราคา ๓๐๐.๐๐ บาท.

“เนื้อใน” เป็นนวนิยายที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์ว่ามีจิตอันล้าลึกแฝงเร้นอยู่เป็น “เนื้อใน” และมีส่วนที่แสดงออกปรากฏต่อสายตาของผู้อื่นเป็น “เปลือกนอก” ผู้เขียนได้สร้างตัวละครให้เห็นชีวิตที่มีเนื้อในเหี้ยมเกรียม เชือดเฉือนเพื่อนมนุษย์อย่างเลือดเย็นด้วยความปรารถนาร้าย และจะสุขสมใจต่อเมื่อเห็นความทุกข์ของผู้อื่น ซึ่งตรงกันข้ามกับเปลือกนอกที่แสดงว่ามีความเมตตากรุณา เอื้ออาทร และพร้อมที่จะเกื้อกูลอย่างเสียสละให้ผู้อื่นอยู่เสมอ ผู้เขียนเปิดเผยลึกลงไปว่า ตัวละครผู้ที่มีความคับแค้นแสนสาหัสในวัยเด็ก การต่อสู้อย่างหนักหน่วงยาวนานทำให้จิตใจเป็นดังสมรภูมิของความโกรธความเกลียด ที่แม้แต่ความสำเร็จและความร่ำรวยในภายหลัง ก็มิอาจลบเลือนรอยจารึกนั้นได้ เนื้อในและเปลือกนอกจึงแตกต่างกันดังสีดำและสีขาว

กลุ่มหนังสือกวีนิพนธ์

รางวัลดีเด่น แก่ชั้นตามลำพัง

รางวัลชมเชย มี ๒ รางวัลได้แก่

- ๑ น้ำพุร้อน

- ๒ บันทึกบนแผ่นดิน

กานติ ฌ ศรัทธา. แก่ขึ้นตามลำพัง. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ, ๒๕๓๘. ๑๐๓ หน้า.
ราคา ๖๕.๐๐ บาท.

หนังสือกวีนิพนธ์ที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์ บทร้อยกรองมีเอกภาพ ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ การใช้คำเลือกคำง่าย แต่มีคุณค่าของเสียงและความหมาย ก่อให้เกิดสุนทรียภาพและอารมณ์ มีการนำเสนอเรื่องราวที่หลากหลายลีลาและอารมณ์ทั้งในส่วนบุคคล เรื่องของสังคม ประเทศชาติ และศาสนา เนื้อหาชี้ให้เห็นสัจธรรมของชีวิตตามหลักพระพุทธองค์ที่ทรงแสดงไว้ว่า “ทุกสิ่งในโลกนี้เมื่อมีเกิดในเบื้องต้น ก็จะต้องเสื่อมไปในท่ามกลางและสลายลงในที่สุด”

แรคำ ประโยคคำ. น้ำพุร้อน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : รูปจันทร์, ๒๕๓๘. ๗๘ หน้า.
ราคา ๔๘.๐๐ บาท.

หนังสือกวีนิพนธ์ที่มีความงามทั้งถ้อยคำในเชิงวรรณศิลป์ และความงามในการพิจารณาชีวิตอย่างถ่องแท้ บ่งบอกให้ผู้อ่านได้รู้สึกถึงความคิด แต่ละบทมีความเป็นอิสระจากกันแต่ความหมายสื่อสารความเป็นไปที่อยู่บนกฎแห่งการเวียนว่าย ดาย เกิด ตามวัฏสงสารของชีวิต ซึ่งก่อให้เกิดจินตภาพและอารมณ์แก่ผู้อ่าน

ปรง เจ้าพระยา. บันทึกบนแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : พรุณี่, ๒๕๓๘. ๑๒๓ หน้า.
ราคา ๖๐.๐๐ บาท.

หนังสือกวีนิพนธ์ที่สะท้อนให้เห็นทัศนะ และการถ่ายทอดความคิด เพื่อบอกถึงเรื่องราว ความเป็นไป พร้อมทั้งมุมมองของคนในแผ่นดินต่อเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้น การประพันธ์ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ กลวิธีการแต่ง การบรรยาย การใช้ถ้อยคำเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ

๑๒๒

กลุ่มหนังสือรวมเรื่องสั้น

รางวัลดีเด่น

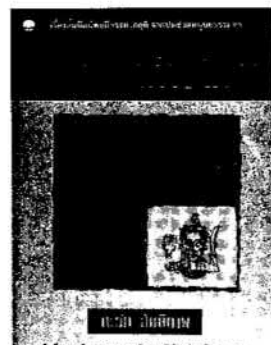
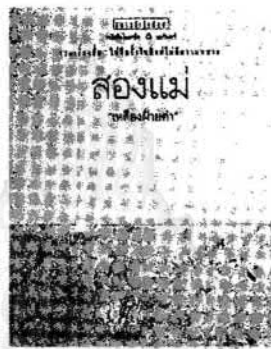
สองแม่

รางวัลชมเชย

มี ๒ รางวัล ได้แก่

๑ เด็กชายสามตา ผู้บังเอิญตกลงมาบนโลก

๒ เอาโลกมาทำปากกา

เหลืองฝ้ายคำ (นามแฝง) สองแม่. กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์, ๒๕๓๘. ๑๑๐ หน้า.
ราคา ๖๐.๐๐ บาท.

หนังสือรวมเรื่องสั้นที่ผู้เขียนสามารถเล่าเรื่องชีวิตของคนธรรมดาสามัญที่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญในสังคม โดยนำเสนอภาพชีวิตที่หลากหลายมีทั้งทุกข์ยากและเต็มไปด้วยปัญหาได้อย่างสะท้อนอารมณ์ แต่แฝงความหวังไว้ว่า ในท่ามกลางความยากลำบากนั้น มโนธรรมยังคงมีอยู่ กลวิธีในการดำเนินเรื่องชวนติดตาม และการใช้ภาพพจน์ตลอดจนโวหารที่สามารถสร้างภาพอารมณ์และบรรยากาศได้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี จึงมีความเด่นทั้งในแง่เนื้อหาแนวคิดและวรรณศิลป์

มหรณพ โฉมเฉลา. เด็กชายสามตา ผู้บังเอิญตกลงมาบนโลก. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๓๘. ๑๒๓ หน้า. ราคา ๙๐.๐๐ บาท.

หนังสือรวมเรื่องสั้นสะท้อนให้เห็นชีวิตท่ามกลางสภาวะวิกฤติของสังคมอารยะ แสดงทัศนะชีวิตและสังคมเพื่อการค้นหาความหมายอันมีสาระก่อนจะรู้ถึงชีวิตอย่างถ่องแท้ เนื้อหาในเล่มประกอบด้วยเรื่องสั้น ๑๑ เรื่อง ได้แก่ บ่ายอันร้อนระอุของนักการเมือง เหตุเกิดบนโลกความรักของข้า ท่องหาผู้แสวงหาหลังคาคุ้มหัว หมายถึงเหตุอาการเจ็บป่วยของคุณนายพุดจิบ ตับหาย ชาวประมงผู้หันหลังให้ปลาเล็กแต่กลับมากับฉลามใหญ่ บทราพันของนางโมราข้างศพจันทโครพ ดอกไม้กับปีศาจ และเด็กชายสามตาผู้บังเอิญตกลงมาบนโลก

ตะวัน สันติภาพ. เอาโลกมาทำปากกา. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๓๘. ๒๑๓ หน้า.
ราคา ๓๐๐.๐๐ บาท.

หนังสือรวมเรื่องสั้นที่บันทึกพฤติกรรมวิกฤติจากปมชีวิตมนุษย์ธรรมดาในบางแง่มุมที่ใครๆ อาจคิดไม่ถึง เนื้อหาในเล่มประกอบด้วยเรื่องสั้น ๑๒ เรื่อง ได้แก่ ชายวัยกลางคน โทรศัพท์ ชายชาตรี นาฏกรรมแห่งชีวิต ปลาหลงเบ็ด อาจารย์มืออาชีพ ผู้หญิงมีสี่สัน แก่งและโรงเรียนดีเด่น กรง เอาโลกมาทำปากกา และความทรงจำของชายชรา

กลุ่มหนังสือสำหรับเด็กเริ่มหัดอ่าน (อายุ ๓-๕ ปี)

รางวัลดีเด่น

เม่นหลบฝน

รางวัลชมเชย

กล่องดินสอของดีดี

ปรีดา ปัญญาจันทร์. **เม่นหลบฝน** ภาพประกอบโดย ปรีดา ปัญญาจันทร์.
กรุงเทพฯ : แพรวเพื่อนเด็ก, ๒๕๓๘. ๑ เล่ม (ไม่มีเลขหน้า)
ภาพประกอบ. ราคา ๗๐.๐๐ บาท.

ไม่มีตัวหนังสือหรือตัวเลข มีแต่ภาพที่ต้องการให้ผู้ใหญ่เล่าให้เด็กฟัง ซึ่งจะได้รู้จักชื่อสัตว์ต่างๆ เรื่องย่อดังนี้ ขณะที่ฝนตกหนักมีกระต่ายวิ่งหลบฝนที่ได้ต้นไม้อันหนึ่ง หลังจากนั้นก็มีสัตว์ชนิดต่างๆ วิ่งหลบฝนแต่มีตัวหนึ่งที่วิ่งมาแล้วทำให้เพื่อนๆ ตกใจ คือ เม่น ที่มีขนแหลม แต่ก็แก้ปัญหาได้โดยให้เม่นยืนหลบใต้ท้องช้าง สัตว์ทั้ง ๑๐ ตัว จึงหลบฝนร่วมกันอย่างมีความสุข

ธรรมาธิษ. **กล่องดินสอของดีดี** ภาพประกอบโดย สวินัย พรวิศารักษ์กุล.
กรุงเทพฯ : ปลาตะเพียน, ๒๕๓๘. ๑ เล่ม (ไม่มีเลขหน้า) ภาพประกอบ.
ราคา ๖๐.๐๐ บาท.

ดีดีเป็นเด็กหญิงคนหนึ่งที่มีกล่องดินสอเก่า จึงไม่อยากเอามาอวดเพื่อน เพราะอาย ขณะที่เพื่อนต่างก็เอามาอวดกัน และเมื่อเลิกเรียนกลับบ้านเก็บกล่องดินสอได้ก็ตั้งใจเอาไปใช้ในโรงเรียน วันรุ่งขึ้นจ้อยเจ้าของกล่องดินสอที่หาย เศร้าใจมาก ดีดีไม่กล้าเอากล่องดินสอที่เก็บได้มาใช้ เพราะกลัวจ้อยจะเห็นและกลับบ้านอย่างไม่สบายใจ วันรุ่งขึ้นจึงต้องเอามาคืนเพื่อนเพราะคิดว่าเอาของคนอื่นมาใช้ก็ไม่สามารถเอาอวดได้ ครูและเพื่อนๆ ชมดีดีว่าเป็นเด็กดี

กลุ่มหนังสือสำหรับเด็กเล็ก (อายุ ๖-๑๑ ปี)

หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กเล็ก (อายุ ๖-๑๑ ปี)

รางวัลดีเด่น ไม่มีหนังสือสมควรได้รับรางวัล

รางวัลชมเชย ต้นไม้ใกล้ตัว

ปรีดา ปัญญาจันทร์. ต้นไม้ใกล้ตัว ภาพประกอบโดย ปรีดา ปัญญาจันทร์.

กรุงเทพฯ : แพรวเพื่อนเด็ก, ๒๕๓๘. ๑ เล่ม (ไม่มีเลขหน้า)

ภาพประกอบ. ราคา ๑๓๐.๐๐ บาท.

เป็นบทประพันธ์ง่ายๆ แสดงถึงประโยชน์ของต้นไม้ที่ใช้ได้ทั้งใบ ผล และ ลำต้น ซึ่งเป็นต้นไม้ในสวนหลังบ้าน เช่น มะละกอ มะพร้าว มะยม มะม่วง ขนุน มะเฟือง กระท้อน เป็นต้น

กลุ่มหนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น (อายุ ๑๒-๑๔ ปี)

หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น (อายุ ๑๒-๑๔ ปี)

รางวัลดีเด่น บทเพลงแห่งนกกาขเลน

รางวัลชมเชย บ้านสีขาว

อุดม วิเศษสาร. บทเพลงแห่งนกกาขเลน. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๓๘. ๑๘๔ หน้า.
ราคา ๙๐.๐๐ บาท.

เป็นเรื่องการผจญภัยของนกกาขเลนหนุ่มที่บินสู่โลกกว้างเพื่อแสวงหา
ความหมายของชีวิต แต่ต้องพบกับความผิดหวัง เพราะเส้นทางที่ผ่านไปกลับพบ
ร่องรอยของการทำลายธรรมชาติด้วยน้ำมือของมนุษย์

พิษณุ ศุภ. บ้านสีขาว ภาพประกอบโดย พัดชา. กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์,
๒๕๓๘. ๑๖๔ หน้า. ภาพประกอบ. ราคา ๑๐๐.๐๐ บาท.

ครอบครัวบ้านสีขาวเป็นครอบครัวที่อบอุ่น มี พ่อ แม่ ลูก และญาติผู้ใหญ่
อยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและกับเพื่อนบ้าน ความอ่อนโยนของจิตใจ
ที่แผ่แผ่ไปถึงสัตว์ชนิดต่างๆ โดยเฉพาะหมาจำนวนมากทั้งที่เลี้ยงภายในบ้านและ
หมานอกบ้าน แสดงให้เห็นถึงสังคมเมืองที่กำลังเจริญเติบโตตลอดจนธรรมชาติ
ของสัตว์ (หมา) ที่ต้องต่อสู้เพื่อให้ชีวิตอยู่รอด

หนังสือสารคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น (อายุ ๑๒-๑๔ ปี)

รางวัลดีเด่น ไม่มีหนังสือที่สมควรได้รับรางวัล

รางวัลชมเชย สุโขทัย มรดกโลกทางวัฒนธรรม

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. สุโขทัยมรดกโลกทางวัฒนธรรม ปกโดย อิทธิพล กรสวัสดิ์.

กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๓๘. ๘๓ หน้า. ภาพประกอบ.

ราคา ๑๐๐.๐๐ บาท.

ผู้เขียนกล่าวถึงความเป็นมา กำเนิดของอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งเป็นเมืองทางภาคเหนือตอนล่าง และตำนานที่น่าสนใจ เช่น ตำนานพระร่วง การสืบทอดการปกครองของกษัตริย์ในสมัยต่างๆ การรวมตัวเมืองต่างๆ เป็นอาณาจักรสุโขทัยและการวางผังเมือง ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของภูมิประเทศและความเจริญทางการเมือง การปกครอง ขนบธรรมเนียม ศาสนาและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์กับหัวเมืองต่างๆ และการค้าขายกับชาวต่างประเทศ ซึ่งผู้เขียนต้องการที่จะแสดงให้เห็นว่า กรุงสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม จนได้รับให้เป็นมรดกโลกที่คนไทยทุกๆ คนน่าจะภูมิใจและธำรงรักษาไว้ให้คู่กับชาติไทยต่อไป

หนังสือคำประพันธ์สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น (อายุ ๑๒-๑๔ ปี)

รางวัลดีเด่น	ไม่มีหนังสือที่สมควรได้รับรางวัล
รางวัลชมเชย	นิทานภาพพุทธรักษา

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. **นิทานภาพพุทธรักษา** ภาพประกอบโดย นิรมิตร มงคลรัตน์.
กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๓๘. ๑๘๐ หน้า. ภาพประกอบ.
ราคา ๒๒๐.๐๐ บาท.

เป็นนิทานภาพประกอบการบรรยาย มีทั้งหมด ๖๐ เรื่อง เนื้อเรื่องแต่ละเรื่องจะบรรยายเป็นบทกลอน ให้แง่คิดกับบุคคลในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน เป็นการสอนให้เป็นคนมีเหตุผล มีความกตัญญู หนักแน่น มีความรับผิดชอบ ฯลฯ ซึ่งผู้อ่านสามารถนำมาใช้เป็นข้อคิดในการดำรงชีวิตได้

กลุ่มหนังสือการ์ตูน

รางวัลดีเด่น	ไม่มีหนังสือที่สมควรได้รับรางวัล
รางวัลชมเชย	มี ๒ รางวัล ได้แก่
	๑ บ้านของฉันอยู่ที่ป่าชายเลน
	๒ ลูกเสือ...สู้สู้...

อำนาจ เย็นสบาย. **บ้านของฉันอยู่ที่ป่าชายเลน** ภาพประกอบโดย กลุ่มเบญจรงค์. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ แกรมมี่, ๒๕๓๘. ๑ เล่ม (ไม่มีเลขหน้า) ภาพประกอบ. ราคา ๔๕.๐๐ บาท.

เป็นเรื่องธรรมชาติของป่าชายเลนที่มีสัตว์น้ำหลากหลายชนิด เช่น ปลา กุ้ง ปู ก้ามดาบเป็นตัวเดินเรื่องที่แสดงถึงสภาพของป่าชายเลนที่กำลังจะถูกทำลายลง

ครรชิต มนูญผล. **ลูกเสือ...สู้..สู้** ภาพประกอบโดย ครรชิต มนูญผล. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของครูสภา, ๒๕๓๘. ๒๔ หน้า. ภาพประกอบ. ราคา ๔๐.๐๐ บาท.

หนังสือการ์ตูนชุดสร้างเสริมสุขภาพอนามัยสำหรับเด็ก เป็นเรื่องของลูกเสือและยุวกาชาดฝึกเดินทางไกลและเข้าค่ายพักแรม ระหว่างการพักแรมได้พบกับเหตุการณ์ตื่นเต้นตระการตาประสพอุบัติเหตุพungลงลำธาร ลูกเสือทุกคนจึงช่วยเหลือให้การปฐมพยาบาลผู้ประสพอุบัติเหตุจนปลอดภัยทุกคน

กลุ่มหนังสือสวยงาม

หนังสือสวยงามทั่วไป

รางวัลดีเด่น	สยามไภษัชยพุกกะ
รางวัลชมเชย	มี ๓ รางวัล ได้แก่
	๑ วัดโสมนัสวิหาร
	๒ บ้านไทย
	๓ พระที่นั่งสรรเพชญปราสาท

มหิตล, มหาวิทยาลัย. คณะเภสัชศาสตร์. ภาควิชาเภสัชพิษวิทยา. **สยามเภสัชวิทยา : ภูมิปัญญาของชาติ**. กรุงเทพฯ, ๒๕๓๘. ๒๗๒ หน้า. ภาพประกอบ. ราคา ๙๐๐.๐๐ บาท.

หนังสือที่ได้รวบรวมความรู้และคุณสมบัติเกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้านของไทยที่หายากและน่าสนใจที่ใช้ในวงการแพทย์ จำนวน ๒๐๑ ชนิด พร้อมทั้งภาพกว่า ๘๐๐ ภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหาและภาพประกอบที่มีภาพสีสวยงามและคมชัด ตลอดจนการจัดรูปเล่ม ซึ่งนับว่าหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าต่อวงการสมุนไพรของไทยเป็นอย่างยิ่ง

น.ณ ปากน้ำ (นามแฝง) **ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดโสมนัสวิหาร**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๓๘. ๑๑๖ หน้า. ภาพประกอบ. ราคา ๓๘๐.๐๐ บาท.

เป็นหนังสือในชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย รวบรวมภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารวัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพฯ ฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นภาพจากวรรณคดีเรื่องอิเหนา แสดงภาพเมืองมะละกาในสายตาของจิตรกร เรื่องจักรข่างแบบต่างบ้านต่างเมือง ภาพมีความงดงามเป็นพิเศษแสดงถึงความคิดค้นแบบ Exotic ของจิตรกร มีคำอธิบายเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษประกอบ นับว่าเป็นหนังสือดีที่อนุรักษ์จิตรกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมของไทย

สมภาพ ภิรมย์ และคนอื่นๆ. **บ้านไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัทหลักทรัพย์ กองทุนรวม จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๘. ๒๙๙ หน้า. ภาพประกอบ.

“บ้านไทย” เป็นหนังสือแสดงถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นความเป็นอยู่ของครอบครัวชุมชนไทยในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เนื้อหาภายในเล่มแบ่งบ้านไทยออกเป็น ๔ ลักษณะ ได้แก่ บ้านไทยภาคกลาง บ้านไทยภาคเหนือ บ้านไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และบ้านไทยภาคใต้ บ้านไทยในแต่ละภาคจะกล่าวถึงความเป็นมาของบ้านไทย ลักษณะบ้าน การสร้างบ้านเรือน

๑๓๒

ประเพณีความเชื่อ ภาพโครงสร้างและองค์ประกอบของเรือนไทย เนื้อหาทุกตอน
จะมีภาพประกอบที่สวยงามและชัดเจนสอดแทรกอยู่ตลอดทั้งเล่ม

ศรีศักร วัลลิโภดม และมานิต วัลลิโภดม. พระที่นั่งสรรเพชญปราสาท.
กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๓๘. ๑๑๒ หน้า. ภาพประกอบ.
ราคา ๒๕๐.๐๐ บาท.

หนังสือที่รวบรวมภาพและเรื่องราวเกี่ยวกับพระที่นั่งสรรเพชญปราสาท
ทั้งในอดีตและที่สร้างขึ้น ณ เมืองโบราณ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อแสดงให้เห็น
ถึงความยิ่งใหญ่แห่งอดีตของชาติไทยไว้ในอนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้ และ
ก่อให้เกิดความซาบซึ้งในมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป เนื้อหา มีภาพสีและ
ขาวดำประกอบตลอดทั้งเล่ม

หนังสือสวยงามสำหรับเด็ก

รางวัลดีเด่น

รางวัลชมเชย

ลูกหมีทายอะไร ชุดสัตว์ป่า

มี ๓ รางวัล ได้แก่

๑ ดินไม้ไผ่สัตว์

๒ น้องตัวสุดท้าย

๓ บทเรียนของลูกไก่

พรจันทร์ จันทวิมล. ลูกหมีทนายอะไรเอ๋ย ภาพประกอบโดย น้าป้อ. กรุงเทพฯ :
ต้นอ้อ แกรมมี่, ๒๕๓๘. ๑ เล่ม (ไม่มีเลขหน้า) ภาพประกอบ.

เป็นการทนายชื่อสัตว์โดยให้เด็กอ่านข้อความที่บอกสัญลักษณ์ของสัตว์
และถามว่าเป็นตัวอะไร เด็กสามารถใช้มือหมุนกระดาษและเห็นรูปสัตว์ที่ถูกต้องได้

ปรีดา ปัญญาจันทร์. ต้นไม้ใกล้ตัว ภาพประกอบโดย ปรีดา ปัญญาจันทร์.
กรุงเทพฯ : แพรวเพื่อนเด็ก, ๒๕๓๘. ๑ เล่ม (ไม่มีเลขหน้า) ภาพ
ประกอบ. ราคา ๑๓๐.๐๐ บาท.

เป็นบทประพันธ์ง่ายๆ แสดงถึงประโยชน์ของต้นไม้ที่ให้ได้ทั้งใบ ผล และ
ลำต้น ซึ่งเป็นต้นไม้ในสวนหลังบ้าน เช่น มะละกอ มะพร้าว มะยม มะม่วง ขนุน
มะเฟือง กระท้อน เป็นต้น

นิษฐา พันธุ์มี. น้องตัวสุดท้าย ภาพประกอบโดย เฉลิมพล พงศ์เจตน์พงศ์.
กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ แกรมมี่, ๒๕๓๘. ๑ เล่ม (ไม่มีเลขหน้า) ภาพ
ประกอบ. ราคา ๒๐.๐๐ บาท.

ลูกเจี๊ยบหลายตัวสามารถออกจากไข่มาได้ แต่มีลูกเจี๊ยบตัวสุดท้ายต้องใช้
ความพยายามที่จะออกมาจากไข่ ทำอย่างไรไข่ก็ไม่แตก ลูกเจี๊ยบใช้ความพยายาม
ได้แค่เพียงรอยแตกเล็กน้อย ลูกเจี๊ยบก็ยังไม่สามารถออกมาได้ และมีเด็กชาย
คนหนึ่งมาช่วยแกะเปลือกไข่ ลูกเจี๊ยบตัวสุดท้ายจึงออกมาดูโลกได้อย่างมีความสุข

โชติ ศรีสุวรรณ. บทเรียนของลูกไก่ ภาพประกอบโดย ปรีเปรม เป็ลย่นบำรุง.
กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๓๘. ๑ เล่ม (ไม่มีเลขหน้า) ภาพ
ประกอบ. ราคา ๑๒๐.๐๐ บาท.

ครอบครัวของไก่มีแม่ไก่และลูกอีก ๓ ตัว ครอบครัวแม่เป็ดมีลูก ๒ ตัว
ลูกไก่และลูกเป็ดไปโรงเรียนที่อยู่ใกล้ๆ ซึ่งจะต้องข้ามถนนไปโรงเรียนโดย

สะพานลอย ลูกเปิดเชื้อฟังแม่โดยข้ามสะพานลอยทุกวัน ส่วนลูกไก่อันคิดว่าตัวเองวิ่งไวข้ามถนนได้เร็ว ก็วิ่งข้ามถนนทุกวัน อีกทั้งแม่ไก่อีกคิดว่าลูกของตนเองวิ่งไวจึงไม่กำชับกำชา และแล้ววันหนึ่งด้วยความลนลานลูกไก่อุกรถชน และต้องนอนพักรักษาตัวนานถึง ๓ เดือน นับว่าเป็นบทเรียนสำหรับลูกไก่ □

คณะผู้จัดทำ

คณะกรรมการจัดงานสัปดาห์แห่งชาติ ครั้งที่ ๒๕

ฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกและสุจิบัตร

รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายสมาน ชาดิยานนท์)	กรรมการที่ปรึกษา
ผู้อำนวยการองค์การค้าของคุรุสภา	กรรมการที่ปรึกษา
ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ	กรรมการที่ปรึกษา
นางจรรูดี ผโลประการ	ประธานกรรมการ
นายวินัย รอดจ่าย	รองประธานกรรมการ
หัวหน้าศูนย์ประชาสัมพันธ์ องค์การค้าของคุรุสภา (ม.ล. ปราลี ประสมทรัพย์)	กรรมการ
หัวหน้าฝ่ายผลิตสื่อ องค์การค้าของคุรุสภา (นายชาญชัย สรวีโรจน์)	กรรมการ
หัวหน้าหน่วยข้อมูลและสารสนเทศ องค์การค้าของคุรุสภา (นางศิริภรณ์ ปั่นทวนันท์)	กรรมการ
นางสาวลดาณี สิ้นสถิตยโรจน์	กรรมการ
นายวิสิทธิ์ ไรจน์พจนรัตน์	กรรมการ
ผู้แทนบริษัทต้นอ้อ แกรมมี จำกัด	กรรมการ
ผู้แทนโรงพิมพ์การศาสนา	กรรมการ
นางปราณี ปราบริปู	กรรมการ
นายอุทัย ไชยกลาง	กรรมการ
นางสาวนวภรณ์ ชังบุตตา	กรรมการและเลขานุการ
นางมุกดา ต້องเสรีกุล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวลัดติยา โลหะเจริญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บรรณาธิการ

นางจารุณี ผโลประการ
นางสาวนภรณ์ ชังบุคตา

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางมุกดา ต้องเสรีกุล
นางสาวลัดติยา โลหะเจริญ

ผู้ออกแบบปก

นายอุทัย ไชยกลาง

ผู้ประสานงานจัดพิมพ์

นางมาลีรัตน์ อุดลชีวะ

